

ГРАЂА О ПРОШЛОСТИ БОСНЕ

6
2013

ISSN 2233-1778

ГЛАВНИ УРЕДНИК
Академик Рајко Кузмановић

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
Академик Драгољуб Мирјанић

УДК 94(497.6)(091)

ISSN 2233-1778

АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЈЕТНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЈУ

ГРАЂА О ПРОШЛОСТИ БОСНЕ

6
2013

РЕДАКЦИЈА

Андрија Веселиновић, Раде Михаљчић,
Татјана Суботин Голубовић, Ђуро Тошић, Марко Шуица

УРЕДНИК

Раде Михаљчић

Бања Лука
2013

CDU 94(497.6)(091)

ISSN 2233-1778

ACADÉMIE DES SCIENCES ET DES ARTS DE LA RÉPUBLIQUE SERBE
INSTITUT D'HISTOIRE

MATÉRIAUX POUR L'HISTOIRE DE BOSNIE

6
2013

RÉDACTION

Andrija Veselinović, Rade Mihaljčić,
Tatjana Subotin Golubović, Đuro Tošić, Marko Šuica

RÉDACTEUR
Rade Mihaljčić

Banja Luka
2013

САДРЖАЈ

ДИПЛОМАТИЧКА ГРАЂА

Аранђел Смиљанић, <i>Дубровачко писмо војводи Радичу Санковићу</i>	9–15
Аранђел Смиљанић, <i>Дубровачко писмо херцегу Хрвоју Вукчићу Хрватинићу</i>	17–23
Раде Михаљчић, <i>Исправа којом Дубровчани краљу Остоји враћају земљу и кућу и примају га за свог властелина</i>	25–35
Тамара Вуковић, <i>Писмо Дубровчана кнезу Павлу Раденовићу поводом олова које је држао у њиховом граду</i>	37–44
Павле Драгичевић, <i>Четврти, пети и шести лист депозита војводе Сандаља са припадајућим потврдама</i>	45–63
Небојша Порчић, <i>Два документа војводе Сандаља Хранића о преузимању града Бијеле</i>	65–79
Павле Драгичевић, <i>Два писма Дубровачке општине војводи Сандаљу поводом његовог депозита и одласка у Босну на станак</i>	81–88
Александра Фостиков, Невен Исаиловић, <i>Два писма босанског краља Твртка II Твртковића Дубровчанима</i>	89–102
Срђан Рудић, <i>Потврде браће Драгишић да су подигли свој део од поклада Сандаља Хранића</i>	103–117
Радмило Пекић, <i>Тестамент сукнара Братута Градојевића из Требиња</i>	119–129
Невен Исаиловић, Александра Фостиков, <i>Призница херцегу Петра Балше Косаче и његових посланика о пријему Конавоског дохотка од Дубровчана</i>	131–147
Регистар	149–156
Упутства за издавање текстова	157–162
Списак скраћеница	163–166

TABLE DES MATIÈRES

MATÉRIEL DIPLOMATIQUE

Arandel Smiljanić, <i>Lettre de Dubrovnik au voïvode Radič Sanković</i>	9–15
Arandel Smiljanić, <i>Lettre de Dubrovnik a l'herceg Hrvoje Vukčić Hrvatinić</i>	17–23
Rade Mihaljčić, <i>Acte par lequel les Ragusains restituent au roi Ostoja une terre et une maison, et l'admettent au nombre des nobles Ragusains</i>	25–35
Tamara Vuković, <i>Lettres des Ragusains au knez Pavle Radenović au sujet d'une quantite de plomb qu'il detenait dans leur ville</i>	37–44
Pavle Dragičević, <i>Quatrieme, cinquieme et sixieme feuilles d'enregistrement de depots du voïvode Sandalj avec attestations [de retrait] correspondantes</i>	45–63
Nebojša Porčić, <i>Deux documents du voïvode Sandalj Hranić sur la tradition de la ville forte de Bijela</i>	65–79
Pavle Dragičević, <i>Deux lettres de la commune de Dubrovnik au voïvode Sandalj au sujet d'un depot de ce dernier et de son depart pour participer a une assemblée en Bosnie</i>	81–88
Aleksandra Fostikov, Neven Isailović, <i>Deux lettre du roi de Bosnie Tvrtko II Tvrtković aux Ragusains</i>	89–102
Srđan Rudić, <i>Actes des freres Dragisic attestant qu'ils ont retire la part qui leur revenait de l'heritage de Sandalj Hranić</i>	103–117
Radmilo Pekić, <i>Testament du tisserand Bratut Gradojevic de Trebinje</i>	119–129
Neven Isailović, Aleksandra Fostikov, <i>Reconnaissance de l'herceg Petar Balša Kosača et de ses emissaires attestant la reception du revenu des Konavli verse par les Ragusains</i>	131–147
Registre	149–156
Directives pour l'édition des textes	157–162
Liste des abbréviations	163–166

ДИПЛОМАТИЧКА
ГРАЂА

Аранђел Смиљанић*

Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет
Одсек за историју

ДУБРОВАЧКО ПИСМО ВОЈВОДИ РАДИЧУ САНКОВИЋУ

1399, август 13.

Сажетак: Почетком августа 1399. војвода Радич Санковић упутио је у Дубровник писмо које су донијели његови људи Будислав и Милета. Они су, поред тога, властима Општине пренијели и неке војводине поруке. Услиједио је дубровачки одговор, тачније писмо којим су Радича позивали да посјети њихов град. Истицали су да је то њихова жеља од раније, те да га са весељем чекају. Војвода је прихватио њихов позив, тако да се ускоро налазио у граду подно Срђа, где је поред свечаног, посјета имала и радни карактер. Завршена је издавањем повеље којом је Радич признао дубровачку власт над Приморјем, уз уступање свог баштинског села Лисца.

Кључне ријечи: Дубровник, писмо, Радич Санковић, краљ Остоја, војвода Хрвоје, Приморје, повеља, Лисац, Будислав, Милета, позив, посланик, логотет.

Почетком маја 1398. војвода Радич Санковић ослобођен је након готово седмогодишњег тамновања код војводе Сандаља Хранића. Чини се да га затворенички живот није сломио, те се врло брзо укључио у политички живот оновремене Босне, са жељом да врати пређашњу моћ и заокружи своју област. У томе га је свакако подржавао и нови краљ Стефан Остоја. Војвода Радич је одржавао добре односе са Дубровчанима, којима је у љето 1398. јавио о краљевој намјери да им прода Приморје. У почетку је и сам имао утицај на преговоре око уступања Приморја, али је из њих до краја те године био потиснут, за шта је био заслужан војвода Хрвоје, без сумње најважнији обласни господар Босне у то вријеме. Средином јануара 1399. краљ је продао Приморје Дубровчанима, при чему су он и Хрвоје добили дубровачко племство, као и кућу у граду подно Срђа. Овакав исход највише је погодио војводу Радича, који је у

---

* Ел. пошта: arandjelsmiljanic@yahoo.com

прољеће 1399. одржавао нимало пријатну преписку с властима Општине. Лоши односи били су подгријани и појединим инцидентима који су тада избијали између војводиних и поданика Општине. У својим писмима Радич је наглашавао своју посредничку улогу у продаји Приморја, што по њему Дубровчани нису на адекватан начин наградили. С друге стране, власти Општине биле су у страху од његове реакције, будући да им је био најближи сусјед, и да је у сваком тренутку могао упасти у Приморје, односно Нове земље, како се ова територија сада називала. Стога су они у љето 1399. радили на томе да постигну споразум са Санковићем. У склопу тих преговора била је и мисија Будисава и Милете, који су са Радичевим писмом дошли у град подно Срђа у првој половини августа те године. По обављеним разговорима, вратили су се кући, при чему су са собом понијели и дубровачко писмо са позивом Радичу да посјети њихов град. Војвода је овај позив одмах прихватио и дошао у Дубровник гдје је 25. августа издао повељу којом је признао дубровачку власт над Приморјем, при чему им је још продао и своје баштинско село Лисац¹, иако је оно у читавој причи имало секундаран значај.

Извори и литература: М. Пуцић, *Споменици српски* I, 16, 18–19, 20–21, 24; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 127–130; С. Мишић, *Повеља војводе Радича Санковића Дубровнику*, ССА 6 (2007) 192; G. Čremošnik, *Prodaja bosanskog Primorja Dubrovniku god. 1399. i kralj Ostoja*, GZM 40 (1928) 117, 125–126; J. Tadić, *Promet putnika kroz Dubrovnik u srednjem веку*, Dubrovnik 1939, 140; В. Ћоровић, *Хисторија Босне*, 358, 362; М. Динић, *Државни сабор средњовековне Босне*, Београд 1955, 44; Ј. Мијушковић, *Хумска властеоска породица Санковићи*, ИЧ XI (1960) 17–54; А. Babić, *Diplomatska služba u srednjovjekovnoj Bosni*, Sarajevo 1995, 71; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Sarajevo 2009, 109.

Опис писма и ранија издања

Оригинално писмо које су Дубровчани средином августа 1399. упутили војводи Радичу Санковићу није сачувано, али јесте његов препис који се налази у Русковој књизи, и то на 20. листу, у његовом горњем дијелу. Почиње и завршава знаком крста, са латинским датирањем испод

---

¹ О томе више видјети у С. Мишић, *Повеља војводе Радича Санковића Дубровнику*, ССА 6 (2007) 183–199.

самог писма. Препис је читљив и добро очуван, са изузетком мање мрље у његовом десном средишњем дијелу.

Дубровачко писмо војводи Радичу досад је објављено два пута: М. Пуцић, *Споменици српски* I, 24; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 130.

Текст писма**

+ Вѣ всем(ь) мног(о)почтеном⁸ а² наамь любимом⁸³
 приателю воѣводи Радич⁸ вѣд[ь] |2| владѣцаг⁴ град(а) Дѣбровника
 кнеза и вѣд[ь] вѣсе вѣпкине многосрѣд(ь)чно⁵ |3| поздравленик.
 Листь ваше любве примисмо по Бѣдисав⁸ и по Милтеви⁶ (!) |4| и
 5 цю наамь рекоше вѣд[ь] ваше стране в всем(ь) добрѣ разѣмесмо⁷.
 Я сѣди нашъ |5| почтени приателю твоѣа любовь море знати крѣ⁸
 мног(а)щи |6| писасмо вашои м(и)л(о)сти мног⁹ и вѣсеср(ь)дѣно¹⁰
 как¹¹ нашега старога |7| и вѣ всем(ь)¹² ср(ь)дѣчнога приателѣа да
 догкшъ к наамь, а ⁸ твою кѣкю |8| а кѣ своим(ь) приателѣм(ь).
 10 Зато и вѣщъ¹³ многосрѣд(ь)чно¹⁴ молимо те |9| и зовемо доги к
 наамь¹⁵ своимъ приателѣм(ь), крѣ Б(о)гъ вѣ мног(о) |10| желикемо
 да те вид(и)мо, крѣ како ви ѣ била вѣнаи скрѣвь наша |11| Б(о)гъ

** Редакција издања и превода: Татјана Суботин Голубовић.

² М. Пуцић: и.

³ М. Пуцић: *мног(о)любимом⁸*.

⁴ М. Пуцић и Љ. Стојановић: *владѣцаго*.

⁵ М. Пуцић и Љ. Стојановић: *многосрѣдно*.

⁶ М. Пуцић: *Милѣви*; Љ. Стојановић: *Милетви*.

⁷ М. Пуцић: *разѣмесмо*.

⁸ У издању Љ. Стојановића након ове ријечи слиједи ми, иако је нема према фотографији преписа.

⁹ Ова ријеч недостаје у Пуцићевом издању. Љ. Стојановић: *мног(о)*.

¹⁰ М. Пуцић: *вѣсе срѣдно*.

¹¹ М. Пуцић и Љ. Стојановић: *како*.

¹² М. Пуцић: *вѣвсемеь*.

¹³ Љ. Стојановић: *ивѣщъ*.

¹⁴ М. Пуцић: *многосрѣдно*; Љ. Стојановић: *многосрѣдно*.

¹⁵ М. Пуцић: *кнаамь*.

15 вѣ и ми смо¹⁶ тѣмъ печальни¹⁷ бил(и), а¹⁸ ѡд[ъ] толѣ¹⁹ кс(тъ)²⁰
и²¹ многѡ²² зишло |12| а ми ли хѡтеник²³ и въсако²⁴ добро желаник²⁵
имамо да те вид(и)мо |13|. Зато²⁶ ако и ини²⁷ ѡзрокъ не би²⁸ т[и] билъ
ималъ би доки къ своимъ приа|14|телкѡм(ъ) да се ш ними видишь и
ѡбес(е)лишь како ср(ъ)дѣчнѣми приатели²⁹ |15|. Зато и ѡщѣ³⁰ молимо
доги къ своимъ приателкѡм(ъ) крѣ те многѡ³¹ весело |16| чекамо. +

Испод текста преписа писма налази се латински писан датум: ad XIII agosto 1399.

Превод

У свему многопоштованом и нашем љубљеном пријатељу војводи Радичу од владајућег кнеза града Дубровника и све Општине многосрдачни поздрав. Писмо ваше љубави примили смо по Будисаву и Милети, и што су нам рекли од вас – све смо добро разумјели. А сада наш поштовани пријатељу, твоја љубав мора знати, јер смо много и често вашој милости, као нашем старом и у свему драгом пријатељу, веома усрдно писали да дођеш к нама, својим пријатељима. Зато те опет веома срдачно молимо и зовемо: дођи к нама својим пријатељима, јер Бог зна да много желимо да те видимо. Јер, Бог зна да смо и ми били тужни због оне несреће која вас је снашла, а од тога је много прошло, а ми имамо вољу и сваку добру жељу да те видимо. Зато ако не би имао

---

¹⁶ М. Пуцић: *мисмо*.

¹⁷ М. Пуцић: *печални*.

¹⁸ Љ. Стојановић: *да*.

¹⁹ М. Пуцић: *ѡдѡтолѣ*.

²⁰ М. Пуцић: *к*.

²¹ У Стојановићевом издању недостаје и.

²² М. Пуцић и Љ. Стојановић: *много*.

²³ Љ. Стојановић: *хѡтеник*.

²⁴ М. Пуцић: *въсако*.

²⁵ М. Пуцић: *доброжеланик*.

²⁶ М. Пуцић: *за то*.

²⁷ Љ. Стојановић: *инни*.

²⁸ М. Пуцић: *неби*; Љ. Стојановић: *не бит*.

²⁹ У Пуцићевом издању недостаје комплетан 14. ред писма. Очито да је грешком са 13. одмах прешао на 15. ред писма.

³⁰ Љ. Стојановић: *иѡщѣ*.

³¹ М. Пуцић и Љ. Стојановић: *много*.

било какав други разлог, дођи својим пријатељима, да се с њима видиш и провеселиш као са срдачним пријатељима. Зато те још више молимо да дођеш својим пријатељима, јер те с много весеља чекамо.

Просопографски подаци

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* више пута је помињан војвода **Радич Санковић**.

Будисав, *II* (страна), 4 (ред у издању) – На основу других историјских извора познато је његово презиме Милшић. Његово име први пут је забиљежено у овом писму. Други пут се јавља 5. септембра 1401, такође у дубровачком писму упућеном Санковићу. За разлику од првог, у овом писму се уз Будисављево име наводи и титула кнеза³². Посљедњи пут помиње се крајем јуна 1403, када је по војводином наређењу ишао у Дубровник да јави тамошњим властима нешто повјерљиво у вези са ратом који је краљ Остоја у то вријеме почео против Републике³³.

Извори и литература: М. Пуцић, *Споменици српски I*, 24, 34–35; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 130, 135; Ј. Мијушковић, *Санковићи*.

Милета, *II*, 4 – посланик и логотет војводе Радича Санковића, који се презивао Поповић. Први пут се јавља почетком јесени 1398, када је долазио у град подно Срђа да у име свог господара преговара с владом о набавци оружја. Одговорено му је 4. октобра да ће Дубровчани о томе говорити са самим војводом³⁴. Његово име други пут је забиљежено у овом писму. Већ 25. августа 1399. логотет Милета писао је у Дубровнику повељу којом његов господар војвода Радич уступа Дубровчанима приморско село Лисац³⁵.

---

³² На почетку писма они су саопштили да су писмо примили по кнезу Будиславу Милшићу и да им је мудро и поштено говорио. Они су све то разумјели, а затим су изражавали радост јер је војвода ухватио Покрајца Тасовчића који их је клеветао да му они раде иза леђа са лошим намјерама. М. Пуцић, *Споменици српски I*, 34–35; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 135.

³³ Занимљиво да је заједно са њим у Дубровник стигао и дубровачки посланик Паскоје Растич, који је био у мисији код Санковића са циљем да спријечи почетак рата. Ј. Мијушковић, *Санковићи*, 47.

³⁴ Прихваћен је први приједлог *de dando da armis Radicio Semchouich*, док је други који је предвиђао преговоре са Милетом одбијен и прецртан *de dicendo dicti Millete quod nostri ambassatores loquentur cum dicto Radicio id quod nobis videbitur super dictis factis*. Ј. Мијушковић, *Санковићи*, 42.

³⁵ Повеља завршава ријечима *а њписа госпоцтва ми логодетъ Милета Поповиць*. F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 243; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 133.

Извори и литература: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 243; М. Пуцић, *Споменици српски* I, 24; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 130, 133; Ј. Мијушковић, *Санковићи*.

Установе и важнији термини

Скръвь, 11, 12 – у средњем вијеку брига или невоља. У сваком случају негативан термин за особу на коју се односила. У овом конкретном случају Дубровчани мисле на заточеништво војводе Радича Санковића у коме је био од јесени 1391. до прољећа 1398. године, када је ослобођен захваљујући, између осталог, и дубровачком заузимању за њега и његову породицу³⁶.

Литература: Ј. Тодић, *Promet putnika kroz Dubrovnik u srednjem веку*; Ј. Мијушковић, *Санковићи*.

---

³⁶ Док је Радич био у тамници, Дубровчани су помагали његову жену Гојиславу. Више од годину дана она је провела у Дубровнику да би, када је кренула кући 19. маја, била дарована са 100 перпера, а два властелина требало је да је допрате морем или копном до Цавтата. Ј. Тодић, *Promet putnika*, 140.

Arandel Smiljanić

Université de Banja Luka
Faculté de Philosophie
Département d'Histoire

LETTRE DE DUBROVNIK AU VOÏVODE RADIČ SANKOVIĆ

1399, août 13

Résumé

Les Ragusains adressent le 13 août 1399 une lettre au voïvode Radič Sanković l'invitant à rendre visite à leur cité. Ce courrier a été précédé de la venue [à Dubrovnik] de deux émissaires du voïvode, Budislav Milšić et Mileta Popović, qui étaient porteurs de quelques messages à l'attention des autorités de la République ragusaine. Le voïvode Radič a accepté l'invitation et s'est rendu à Dubrovnik où il a délivré le 25 août de la même année une charte par laquelle il reconnaissait le pouvoir de Dubrovnik sur le Littoral (Primorje) et procédait à la vente de son village patrimonial de Lisac.

Mots-clés: Dubrovnik, lettre, Radič Sanković, roi Ostoja, voïvode Hrvoje, Littoral (Primorje), charte, Lisac, Budislav Milšić, Mileta Popović.

Кратки научни рад
УДК 94(497.13Dubrovnik)“27. decembar 1403“
DOI 10.7251/GPB1306017S

Аранђел Смиљанић*

Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет
Одсек за историју

ДУБРОВАЧКО ПИСМО ХЕРЦЕГУ ХРВОЈУ ВУКЧИЋУ ХРВАТИНИЋУ

1403, 27. децембар

Сажетак: Средином децембра 1403. херцег Хрвоје упутио је у Дубровник писмо које су донијели његов слуга Ратко Мишановић и дубровачки поклицар Влахуша, вјероватно ангажован у мисији на двору Хрватинића. Поред писма, они су властима Републике пренијели и неке херцегове усмене поруке. Ускоро је у Дубровник стигло ново херцегово писмо у коме је најављивао могућност измирења с краљем Стефаном Остојом. Дубровчани су на мисију посланика и оба херцегова писма одговорили својим писмом од 27. децембра, у коме су изражавали наду да ће се он измирити са краљем. У писму су још хвалили херцегову мудрост и саопштавали како ће његовом посланику Ратку одговорити, да би он када дође на његов двор могао пренијети њихове поруке.

Кључне ријечи: Дубровник, писмо, херцег Хрвоје, краљ Остоја, рат, преговори, Ратко, Влахуша, књигоноша, одговор.

Краљ Стефан Остоја у позно прољеће 1403. почео је рат против Дубровника. У самој Босни није било претјераног одушевљења за сукоб са Републиком, а међу онима који су били против такве владареве политике био је и војвода Хрвоје Вукчић Хрватинић. Уочи рата он је упутио свог слугу Ратка Мишановића да дубровачке власти упозори на опасност због краљевих ратоборних планова. Неприпремљени за рат, Дубровчани су се одмах окренули дипломатији, те су средином јуна те године упутили Стефана Лукаревића Хрвоју са задатком да утиче на краља и друге великаше да се рат заустави и да се кроз преговоре дође до прихватљивог рјешења. И поред новчаних понуда, његова мисија није уродила плодом, прије свега због Хрвојеве заузетости збивањима у сјеверној и средњој Далмацији, у рату за угарско наслеђе.

---

* Ел. пошта: arandjelsmiljanic@yahoo.com

Октобра 1403. Хрвоје је од краља Ладислава Напуљског добио титулу херцега сплитског, што се може сматрати пресудним моментом у политичкој каријери крајишког вође. Након тога, Хрвоје се више посветио сукобу краља Остоје и Дубровника, те је понудио Републици посредовање и могућност сепаратног мира са кнезом Павлом Раденовићем и војводом Сандаљем Хранићем. Помало изненађујуће, Дубровчани су одбили његов приједлог. Крајем октобра или почетком новембра 1403, на једном станку дошло је до отвореног сукоба између краља и херцега, који је свакако обрадовао Дубровчане који су средином новембра спремали посланство, чија је сврха била наговарање Хрвоја да напусти напуљски табор и да пређе на страну краља Жигмунда, предухитривши на тај начин краља Остоју¹. Херцег је то одбио, али је и даље преговарао с Дубровчанима. У једној од тих мисија био је и поклицар Влахуша, који је по обављеном послу кренуо ка Дубровнику, а друштво му је правио херцегов слуга Ратко, који је носио господарево писмо. Док је Мишановић боравио у граду подно Срђа, стигло је ново херцегово писмо, које је најављивало могућност његовог измирења са краљем Остојом. Ова вијест обрадовала је Дубровчане који су се надали да би након њиховог измирења могао бити и склопљен мир између њихове Републике и Босне. Међутим, херцегова дипломатска акција није донијела очекивани резултат. Незадовољан тиме, као и вијестима да је дошло до приближавања краља Остоје Жигмунду, Хрватинић се окренуо Дубровчанима, са којима је након краћих преговора у свом граду Звечају на Врбасу склопио тајни савез, 15. јануара 1404, са циљем протјеривања Остоје и довођења на власт Павла Радишића².

Извори и литература: М. Пуцић, *Споменици српски* I, 51; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 455; F. Šišić, *Vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić i njegovo doba*, Zagreb 1902, 154–156, 160, 165–166, 168–171, 180, 270, 274; J. Радонић, *О кнезу Павлу. Прилог историји Босне крајем XIV и почетком XV вијека*, ЛМС 211–212 (1902) 20–22, 24–26, 29; В. Ћоровић, *Хисторија Босне*, 371, 374–376, 383; М. Динић, *Државни сабор средњовековне Босне*, Београд 1955, 50; С. Ћирковић, *Историја*

¹ О инструкцији коју је на пут требало да понесу поклицари Михаило Растић и Франо Бавжелић више видјети у: F. Šišić, *Hrvoje*, 173–179.

² Два дана касније уговор је потврђен у Дубровнику. Стране су се обавезале на заједничко ратовање у Хумској земљи, гдје би и дошло до проглашења за краља Павла Радишића. О томе више видјети у: Н. Исаиловић, *Уговор херцега Хрвоја Вукчића Хрватинића и Дубровчана о савезу против босанског краља Стефана Остоје*, ССА 8 (2009) 167–182.

Босне, 196, 197, 199, 201–202, 286; Ј. Мргић Радојчић, *Доњи Крају*, 85, 102; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Сарајево 2009, 116–118.

Опис писма и ранија издања

Писмо упућено херцегу Хрвоју Вукчићу није сачувано у оригиналу, али зато јесте препис који се налази у Русковој књизи, и то у горњем дијелу полеђине 43. листа. Почиње и завршава знаком крста. За разлику од неколико сусједних, препис овог писма је без видљивијих оштећења, те је као такав погодан за читање.

Препис писма које су Дубровчани упутили херцегу Хрвоју 27. децембра 1403. досад је објављен два пута: М. Пуцић, *Споменици српски* I, 51; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 455.

Текст писма**

+ Славном³ и велможном³ г(оспо)д(и)н³ Хрвою херцег³
сплѣтском³ и великом³ |2| војводи краљевства босанскога⁴ и к том³
вд[ь] владѣцаг⁵ град(а) Дубровника |3| кнеза властель и вд[ь]
все ѡпкине мног⁶любимо⁶ позд(ь)рављеник. Весе|4|почтене⁷ тво³
5 любве листъ примисмо по вашемъ слззи⁸ по Ратк³ |5| и по нашемъ
посл³ по Влах³ши и разв³мѣсмо и цо намъ на рѣчь вд[ь] ваше
|6| любве рекоше ѡ всемъ разв³мѣсмо. И потомъ⁹ ѡ[ь] ваше любве
прими|7|смо дрзги листъ по нашемъ книгоноши и разв³мѣсмо мегю
инѣми |8| како намъ пишешъ да с краљем(ь) босанскѣмъ¹⁰ стоите на
10 тѡ¹¹ како ви доброта |9| могла бити и починате мегю собомъ рѣчи
гов(о)рит(и). Ми знамо и чѣк се |10| по всѣхъ земляхъ велики твои

** Редакција издања и превода: Татјана Суботин Голубовић.

³ М. Пуцић: велможном³.

⁴ М. Пуцић: краљевства босанскога.

⁵ М. Пуцић и Љ. Стојановић: владѣцаго.

⁶ М. Пуцић: много любимо; Љ. Стојановић: многолюбимо.

⁷ Љ. Стојановић: вѣсепочтене.

⁸ М. Пуцић: слззѣ.

⁹ Љ. Стојановић: ѡ томъ.

¹⁰ Љ. Стојановић: босанскѣмъ.

¹¹ М. Пуцић и Љ. Стојановић: то.

разѡмь и да си ѡмѣль дати възда¹² себи |11| добри свѣтъ и мнозѣмь
инѣмь и зато мног¹³ хвалимо, крь Б[о]гъ вѣ |12| да всако ваше
добро намъ к драг¹⁴, крь по твоки любвѣ намъ га к |13| всакои
15 добри дѣль. И вбогаи дрѡг¹⁵ листа цѣкѣа на внь прѣви листъ
|14| ѡстависмо се съде вашои любвѣ в[д]писати доколѣ¹⁶ ино в[д]
ваше любве |15| ѡзимамо и Раткѡ в[д]говорисмо сврхѡ тога. +

Испод текста преписа писма налази се датум: ad XXVII decembre
CCCCIII.

Превод писма

Славном и велможном господину Хрвоју, херцегу сплитском и великом војводи Краљевства босанског и уз то, од владајућег кнеза града Дубровника, властеле и од све Општине поздрав велике љубави. Писмо твоје поштоване љубави примили смо по вашем слуги Ратку и по нашем посланику Влахуши, и у све смо разумјели, као и ријечи ваше љубави које су нам саопштили. Потом смо од ваше љубави примили друго писмо, и то по нашем куриру, и разумјели смо, између осталог, да нам пишеш да са босанским краљем настојите постићи доброту, и да почињете међу собом ријечи говорити. Знамо оно што се чује о вашој мудрости по свим земљама, и да си умио дати добар савјет не само себи, већ и многим другим, и зато те много хвалимо, јер Бог зна да нам је драго за свако ваше добро, пошто нам је твоја љубав увијек чинила само добра дјела. И послије овога другога писма договорисмо се овдје да одговоримо вашој милости на оно прво писмо док год оно узимамо од вас, па и Ратку тако одговорисмо поводом тога.

Просопографски подаци

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* више пута је навођен војвода и херцег **Хрвоје Вукчић Хрватинић**.

Ратко, 19 (страна), 5 (ред у издању); 20, 17 – У периоду између 1400. и 1405. властелин и слуга Ратко Мишановић помиње се у више наврата као

---

¹² М. Пуцић: **възда дати**.

¹³ М. Пуцић и Љ. Стојановић: **много**.

¹⁴ М. Пуцић и Љ. Стојановић: **драго**.

¹⁵ М. Пуцић и Љ. Стојановић: **дрѡга**.

¹⁶ Љ. Стојановић: **до колѣ**.

посланик војводе и херцега Хрвоја. Његово име први пут је забиљежено 2. септембра 1400. у дубровачком писму Хрватинићу. Средином маја 1402. Ратко је као посланик Хрвоја и краља Остоје долазио у Дубровник, гдје је протестовао што су они поновили свечану заклетву краљу Жигмунду и што иступају против актуелног босанског краља. Уочи почетка рата краља Остоје против Дубровника, војвода Хрвоје упутио је Ратка крајем маја 1403. у Дубровник са поруком властима Републике. Сљедећи пут се помиње у овом писму. У прољеће 1404. био је укључен у преговоре чији је циљ био смиривање односа Босне и Дубровника. Годину дана касније Ратко је поново долазио у Дубровник, овај пут да саопшти лијепе вијести о могућности успостављања мира. У октобру исте године забиљежено је да је био укључен у преговоре с Дубровчанима о галијама које су према херцеговим оптужбама они опремали да нападну његове посједе у Далмацији. Име Ратка Мишановића посљедњи пут је забиљежено у дубровачком писму херцегу Хрвоју, 6. децембра 1405, у коме се жале на напуљске галије.

Извори и литература: М. Пуцић, *Споменици српски* I, 31, 39–40, 51, 59, 83–84; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 451, 461, 464, 469; F. Šišić, *Hrvoje*, 133, 145, 168, 180, 184; В. Ћоровић, *Хисторија Босне*, 369, 391; А. Бабић, *Diplomatska služba u srednjovjekovnoj Bosni*, Sarajevo 1995, 95; Ј. Мргић Радојчић, *Доњи Краји*, 99.

Влахуша, 19, 6 – дубровачки поклизар, чија идентификација је знатно отежана будући да уз његово име није наведено презиме¹⁷. Чак је упитно и његово право име, јер је постојала пракса давања тог надимка особама чије је име било Влахо. Једино што је сигурно јесте да је учествовао у преговорима с херцегом Хрвојем, и да се по окончаној мисији вратио у Дубровник заједно са Ратком Мишановићем.

Извори: Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 569 (регистар личних имена).

---

¹⁷ Не зна се ни да ли је припадао дубровачком племству или је потицао из слоја грађана. У прилог друге опције иде ненавођење презимена уз његово име. У случају да је то ненамјерно учињено, и да је водио поријекло из привилегованог слоја, у оптицају су двојица Влахуша. Временски најближи био је Влахуша Мариновић, који се јавља 22. октобра 1406. у пословима трговине са људима војводе Сандаља. Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 270. Друга могућност је Влахуша Бунић, који се јавља 1. децембра 1413. у пословима везаним за тестамент деспота Стефана, и 29. јуна 1419. када је наведен међу осталом властелом која се заклиње на поштовање повеље којом су власти Републике примиле Сандаља, Вукца, Вука и Стјепана Косачу за своје племиће, након што су уступили свој дио Конавала. Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 212–214, 300.

Установе и важнији термини

Књиганоша, 19, 8 – курири, књиганоше или листоноше, латински tabellarius, у средњем вијеку били су на различите начине укључени у дипломатске акције. Свакако да су имали мањи значај од самих преговарача, али их не треба потцјењивати, посебно у оним случајевима када је од њихове брзине стицања на одредиште могао да зависи и исход преговора. Њихову важност на вријеме су уочили Дубровчани, који су већ почетком XIV вијека основали курирску службу. Када би преговарачи одлазили у удаљене мисије, са собом би водили неколико курира, али било је случајева да у њиховом недостатку ангажују друге, обично са територије гдје су вођени преговори. Ако би преговори трајали дуже, онда би их слали својим господарима с информацијама о њиховом току и дотадашњим резултатима, захтијевајући нове инструкције.

Литература: В. Krizman, *O dubrovačkoj diplomaciji*, Zagreb 1951, 135; *ЛССВ*, 303, 539 (С. Ћирковић).

Arandel Smiljanić

Université de Banja Luka

Faculté de Philosophie

Département d'Histoire

**LETTRE DE DUBROVNIK A
L'HERCEG HRVOJE VUKČIĆ HRVATINIĆ**

1403, 27 décembre

Résumé

Les Ragusains écrivent le 27 décembre 1403 à l'herceg Hrvoje Vukčić Hrvatinić en réponse à deux lettres reçues de ce dernier dans un bref intervalle de temps. La première de ces lettres a été apportée à la ville située au pied de Srdj [soit Dubrovnik] par deux émissaires de l'herceg du nom de Ratko Mišanović et Vlahuša, alors que la seconde y est parvenue par l'intermédiaire d'un messenger ragusain anonyme. Cette seconde lettre était beaucoup plus importante car son texte informait d'une possible réconciliation entre l'herceg Hrvoje et le roi Ostoja. [En réponse] les Ragusains se déclarent agréablement surpris par cette nouvelle et appellent de leurs vœux la concrétisation d'une telle réconciliation. Après avoir loué la sagesse de l'herceg Hrvoje, ils concluent leur lettre en annonçant qu'ils confieront à Ratko Mišanović le soin de transmettre leurs messages en réponse à sa mission, c'est-à-dire à la première lettre.

Mots-clés: Dubrovnik, lettre, herceg Hrvoje, roi Ostoja, guerre, négociations, Ratko, Vlahuša, courrier, réponse.

Оригинални научни рад
УДК 94(497.13Dubrovnik)“31. decembar 1410“
DOI 10.7251/GPB1306025M

Раде Михаљчић*

Академија наука и умјетности
Републике Српске
Бања Лука

ИСПРАВА КОЈОМ ДУБРОВЧАНИ КРАЉУ ОСТОЈИ ВРАЋАЈУ ЗЕМЉУ И КУЋУ И ПРИМАЈУ ГА ЗА СВОГ ВЛАСТЕЛИНА

1410, децембар 31.

Сажетак: Издање, превод и објашњења исправе, коју је Дубровачка општина издала краљу Стефану Остоји 31. децембра 1410. Аутор је посебне одељке посветио дипломатичкој анализи, просопографским подацима, установама и важнијим појмовима.

Кључне речи: краљ Стефан Остоја, Дубровник, Сланско приморје, *изабрана властела*, доходак, већници, кнез, исправа.

Опис исправе и ранија издања

Оригинал исправе, коју је саставио логотет Руско Христифоровић, није сачуван. Документ је преписао канцелар Никша Звијездић у зборнику привилегија – *Liber privilegiorum*. Зборник Никше Звијездића Франц Миклошич назвао је *Codex Ragusinus*.¹ Влага је оштетила и леву страну првог листа и десну страну другог листа. Први ред ћириличке исправе писан је крупним словима црвеним мастилом. Изнад првог реда дописано је кратко објашњење са датумом исправе: МССССХ. А di 31. decembrio, privilegio fato a re Ostoia e ritornato li palaço et li tributi e fato de consiglio coli soli fioli e sucesori masculi. *Codex Ragusinus*, fol. 69b.

Codex Ragusinus чува се у Државном архиву у Дубровнику. Препис исправе објавили су F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 275–277, No. CCLVI и Љ. Стојановић, *Повеље и писма*, I–1, 439–441, бр. 446.

---

* Ел. пошта: istorija@anurs.org

¹ М. Решетар, *Никша Звијездић, дубровачки српски канцелар XV вијека*, Глас СКА CLXIX–87 (1936) 174–175.

Околности настанка

Исправом потписаном 15. јануара 1399. краљ Стефан Остоја уступио је Дубровачкој општини Сланско приморје у вечну баштину. Показало се да је то било трајно отуђење државне територије, иако је краљ Остоја 1403–1404. ратовао са Дубровником. Дубровник је одлучно војним и дипломатским путем бранио копнену везу са Стоном и Пељешцем, које му је раније уступио краљ Стефан Душан. Босански феудални моћник Хрвоје Вукчић са Дубровником је склопио савез против краља Остоје, на његову погибију и расутије. Остоја је изгубио подршку властеле, која је за новог краља изабрала Твртка II Твртковића (1404–1409). Ипак, уз подршку Угарске, затим обласних господара Сандаља Хранића и кнеза Павла Раденовића, Остоја је 1409. године поново узео краљевску круну. Почетком децембра исте године, потврдио је Дубровчанима све повеле и записанија, добре законе и слободштине, које су имали у раније господе српске, рашке и босанске. Последњег дана 1410. Дубровачка општина примила га је са сином за свог властелина и вратила му кућу у граду и земљу у Сланском приморју.

Текст исправе**

Въ и^{ме} великога Савата гв^лемога гв(спо)да Б(о)га наш(е)гв,
 рекъ жде, |2| въ начетакъ ш(тъ)ца, въ исплвненк сина, въ свръшенк
 |3| всепръсве(т)агв² дѣха. ѿ велико|3|славна Пръсве(т)ага³ Троице,
 |4| слава тебе, въ те бо крѣстихомо се и тобою пръмисмо⁴ |5|
 5 божас(т)веню благодеть сподоблашдю насъ по своки |6| слаткои и
 неизъреченои милос(т)и дъдръжати и пра|7|(ви)ти в(о)гдлюбими и
 нимъ и наамъ даровани градь дѣбръвникъ, |8| еже к(сть) вчаствѣа
 нашегв. И вѣде Божкѣм[ъ] изволенкѣм[ъ] |9| въ плѣни дръжави, ш
 свем[ъ] Б(о)га славецѣ. Изволе Б(о)гъ и ве|10|лика красна любавъ
 10 прѣсветлога и прѣвисокога гв[оспо]д[и]на |11| краля Стефана ѿстока
 и досла к намъ кнезъ и властелѣмъ |12| гр(а)да дѣбров(н)ика своѣ
 властеле и поклицаре, кнеза Хрвоѣа |13| Вигневикѣа и кнеза Томаша
 Бѣканикѣа. И п[в] реченкѣхъ |14| краљевство мѣ иска и проси вѣд[ъ]

** Редакција издања и превода: Татјана Суботин Голубовић.

² F. Miklosich: всепрѣсве(т)аго.

³ F. Miklosich: прѣсве(т)ага.

⁴ F. Miklosich: прѣмисмо.

15 насъ, да њ оно врѣме каде |15| кралевь(с)тво мѡ намъ рать зада, а
 безъ наше крѣвине, |16| да онаи рать или кога гвде злоба или зла
 волга, кога ꙗ |17| с оногаи ѡзрока била, да се онои све ѡстави, и да |18|
 кралевь(с)твѡ мѡ доходакъ и полаче ѡ Дѡбрьникѡ и диле |19| земаль
 ѡ Прѣморью дамо, и да гв(спо)д(ин)а краља Ѣстою и негова |20| сина
 20 гв(спо)д(ин)а Ѓтипана прѣмето⁵ за наше властеле и викнике |21|
 наше, и да си ꙗ воланъ прити⁶ ѡ Дѡбровникъ з гвспогв[м] |22|
 кралицвм[ь] Кѡставм[ь] и синвм[ь] реченѡм[ь]⁷ и з диецвм[ь] кога
 ксѡ, и кога |23| би се природила. И ми гв(спо)д(ин)ъ кнезь и властеле
 и вса ѡпкина |24| град(а) Дѡбровника, видевь како гв(спо)да рѡсага
 25 босан(с)кѡга, |25| ѡпетъ хотиеше и пѡлюбише гв(спо)д(ин)а краља
 Ѣстою за |26| свога гв(спо)д(ин)а, и к томѡ смисливъ и смотривше
 великѡ, краснѡ |27| и почтенѡ любавъ, кою ꙗ кралевь(с)тво и велможѡ
 рѡсага |28| босан(с)кога имали вазда к намъ, на славѡ и ѡзвишенѡ
 |29| гв(спо)д(ин)а краља Ѣстокѡ ѡчинисмо ѡ рати и ѡ коиои годе
 30 |30| злоки, кога ꙗ с тога ѡзрока била, все ѡстависмо |31| да ние веке
 ѡ томѡ ѡспоменѡтъя. Полаче кралевьства |32| ѡ Дѡбрьникѡ и
 дохотке и диль земаль ѡ Прѣморью обетѡ|33| ꙗмо дати кралевьствѡ
 мѡ по чинѡ и ѡбичаю, както смѡ |34| и прѣ сега листа миръ и
 вечнѡ любавъ имали, постали⁸ и за|35| писали са кралевстввм[ь] и
 35 Рѡсагв(м) босанце(м). И ѡд данас па напръѡда прѣмисмо⁹ |36|
 гв(спо)д(ин)а краља Ѣстою и негова сина гв(спо)д(ин)а Ѓтипана и
 инѡ |37| де(т)цѡ, кога би се прѣродила¹⁰ ѡ реченога гв(спо)д(ин)а краља
 Ѣстокѡ, |38| и ѡнѡчѡ и прѡнѡчѡ, цю ꙗ пѡ мѡшквм[ь] коленѡ за
 наше |39| слатке и многѡпочтене наше властеле и векнике како|40|то
 40 и ми властеле дѡбровачци. И слободѡшинѡ да си имаю |41| с
 децвм[ь] кога сѡ и кога би се природила¹¹ ѡ реченихъ, и с иманѡмъ,
 |42| коѡ би донесли, както ѡ и дрѡга гв(спо)да босан(с)ка, кои сѡ
 ѡ наше |43| мѡесто прѣходили¹². И на все више писано ротисмо се
 азъ |44| кнезь са избранѡми властели. Заклесмо се на светомъ |45| и
 живо(т)ворещем[ь] крѣбѡжѡ(сиц) хрѣ(с)т(о)вѡи въ 'д' евангелисте

⁵ F. Miklosich: прѣмето.

⁶ F. Miklosich: прѣти.

⁷ F. Miklosich: реченимъ.

⁸ Љ. Стојановић: пос(т)али.

⁹ F. Miklosich: прѣмисмо.

¹⁰ F. Miklosich: прѣродила.

¹¹ Исто.

¹² F. Miklosich: прѣходили.

45 и ·в̄и· |46| врьховнех[ь] светех[ь] апостолю и въ ·т̄ӣт̄· светехъ ѡтаць
 |47| иже ксѣтъ на Никию и въ све свете ѡд[ь] виека Б(о)гѡ ѡгвѣдише.
 |48| И въ дѡше наше тако све више писано хокемо сахранити |49| до
 дне и до вѣка. Я во тко се ротише: наипрѣво:¹³ го(спо)динь кнезь
 |50| Никола Гвчетикъ, и властеле избрани: Добре Каликевикъ, |51|
 50 Лѡка Бѡникъ, Влахо Горьгвчевикъ, Паоко Гѡндѡли(к)ъ, Симко
 |52| Гочетикъ, Михочъ Лѡкаревикъ, Никша Пѡцик[ь], Никша |53|
 Грѡбетикъ. И зей(!) се писа ва избранои полаче и вѣкнице |54|
 в(о)гвлюбимаго град(а) Дѡбровника на гв(?) въ лѣ(то) рож(ст)ва
 Хрѣс(т)ова на ·ч̄·ѡ·т̄· лѣ(то) мисеца дек(емвр)ѣа на ·ла· дань, а ѡписа
 55 Рѡско логофеть. Боже помилди га.

Превод исправе

У име великог Саваота, големога господина Бога нашега, то јест с почетком Оца, испуњењем Сина и свршетком Пресветог духа. О великославна, Пресвета Тројице, слава теби, јер у теби се крτισмо и кроз тебе примисмо божанску благодат која нас је удостојила по својој слаткој и неизрецивој милости да уздржавамо и управљамо боговољеним и њиме нама дарованим градом Дубровником, који је наша очевина. И да буде божјом вољом у богатој држави, у свему славећи Бога. Изволи Бог и велика и красна милост пресветлога и превисоког господина краља Стефана Остоје, који нама кнезу и властели града Дубовника посла своју властелу и поклицаре, кнеза Хрвоја Вигњевића и кнеза Томаша Бућанића. По њима краљевство му тражи и моли нас да заборавимо време када је заратио против нас, без наше кривице. Онај рат или било која злоба, или зла воља, њиме узрокована, да се оставе и да његовом краљевству дамо доходак и палате у Дубровнику, део земље у Приморју; да господина краља Остоју и његова сина господина Стипана примимо за нашу властелу и већнике наше, да је вољан доћи у Дубровник с госпођом краљицом Кујавом и сином и с децом, која јесу и која би се родила. И ми, господин кнез и властела и сва општина града Дубровника увидевши како господа Русага босанског, опет прихватају и поштују господина краља Остоју као свога господара, осмотривши велико, красно и поштено пријатељство, које су краљевство и велможе Русага босанског имали вазда према нама, на славу и узвишеност краља Остоје, учинисмо да рат и злобе које је узроковао оставимо, да то више

¹³ Л̄. Стојановић: наипрѣво.

не спомињемо. Палате краљевства у Дубровнику и дохотке и део земље у Приморју обећавамо дати краљевству по реду и обичају, како смо и пре овог листа мир и вечну срдачност имали, поставили и записали са краљевством и Русагом босанским. И од данас примамо господина краља Остоју и његовог сина господина Стипана и другу децу, која би се родила у господина краља Остоје, и унукe и праунукe по мушком колeну, за нашу драгу и многопоштовану властелу и већнике, као и ми властела Дубровчани. И повластице да имају с децом која су, и која би се родила, са имањем које би донели као и друга господа босанска, која су у наше место долазила. И на све вишеписано заклесмо се ја кнез, са властелом. Заклесмо се на светом животворном крсту Христовом, у четири јеванђелисте, дванаест врховних светих апостола, 318 светих отаца који су у Nikeји, и у све свете који су од века Богу угодили. Ови се закеше: најпре господин кнез Никола Гучетић и властела изабрана Добре Калићевић, Лука Бунић, Влахо Соркочевић, Паоко Гундулић, Симко Гучетић, Михоч Лукарeвић, Никша Пуцић, Никша Грубетич. Ово се писа у изабраној палати и већници богољубимог града Дубровника, лето Христова рођења 1410, месеца децембра 31 дан, а уписа Руско логотет. Боже помилуј га.

Дипломатичке и језичке особености

Аренга, односно уводни део исправе дословно је истоветан са исправом од 25. фебруара 1399, којом Дубровачка општина краљу Остоји дарује у баштину и племенито кућу у граду и прима га за свога властелина. За уводни део текста, логотет Руско очигледно је користио исту матрицу. Оба документа писана су у изабраној палати и већници града, али је осетна разлика у броју дубровачких угледника који су се заклели. У млађем документу (1410) ротише се (заклело се) девет, а у старијем (1399) петоструко више изабране властеле. Милан Решетар пише да је „Никша Звијездић донекле мијењао оригинални текст према својему говору“¹⁴, односно дубровачком говору XV века. Зато је Никшин зборник извор за историју језика. Остали елементи исправе у складу су са елементима дипломатичке грађе тога доба.

---

¹⁴ М. Решетар, *Никша Звијездић*, 171.

Датирање исправе

Исправа је настала **въ лѣ(то) рѡжа(ст)ва хрѣс(т)ова на ·ч̣·ѡ·г̣·лѣ(то) ми(и)сеца дек(емвр)ѡга на ·ла̣· дань**, дакле 31. децембра 1410. Бројна вредност слова **ч** узета је из глагољице ($\cdot\bar{ч} = 1000$), а бројна вредност слова **ѡ** и слова **г** узета је из ћирилице ($\cdot\bar{ѡ} = 400$; $\cdot\bar{г} = 10$). Истоветан датум налазимо у староиталијанском тексту: MCCCCX. А di 31. decembrio. Љубомир Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 439–441, бр. 446, није објаснио како је дошао до 1409, као године издања ове исправе.

Просопографски подаци

Хрвоје Вигњевих (**Хрѡвоѡ Вигњевихъ**), 26 (страна), 12 (ред у издању) – кнез и поклицар краља Остоје. Спомиње се само у овој исправи.

Томаш Бућанин (**Тѡмашъ Бѡѡанинъ, Бѡѡанининъ**), 26, 12–13 – логотет и кнез. Збуњују три облика презимена (Бућанин, Бућанинин и Бућанић) у оновременим исправама, али свакако је реч о истој личности. Властелин Томаш био је кнез, који је обављао дужност логотета. Логотет краља Остоје и логотет Томаш, који је служио краља Стефана Дабишу нису истоветне личности. Дабишин логотет презивао се Лужац.

Извори: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 222, 225, 273, 275; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 175, 178, 439, 440.

Литература: Ст. Станојевић, *Студије о српској дипломатици*, XIV. *Дијак, граматик, Нотар, Канцелар, Номик, Логотет*, Глас СКА CVI (1923) 69; G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjeg vijeka*, 138, 161; T. Anđelić, *Dijaci u srednjovjekovnoj Bosni i Humi*, *Tribunia* 7 (1983) 87; ГПБ 3 (2010) 133–134 (Р. Михаљчић).

Никола Гучетић (**Никола Гѡѡетихъ**), 28, 49 – вероватно **Nicola de Goče de Pustierna**. Дубровачки властелин, који је пословао у Србији, Босни и Угарској. Приликом преговора око продаје Сланског приморја и Конавала, Општина му је поверавала значајне дипломатске мисије. Са титулом кнеза јавља се у ћириличким исправама. У овој исправи записан је као дубровачки кнез. Јуна 1405. краљ Твртко Твртковић потврдио је Општини све повеље и законе када је на његовом двору боравио властелин и поклицар Никола Гучетић.

Извори: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 233, 254, 261, 276, 323, 325, 329, 347; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 375, 421, 441, 491, 496, 586, 591, 611; I–2, 233.

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат у XIV веку*, 254–256; ГПБ 1 (2008) 131 (Р. Михаљчић).

Добре Калићевих (**Добре Каликевић**, **Dobre de Calich**), 28, 49 – дубровачки властелин. Јавља се у периоду од 1357. до 1410. Иако је осуђиван, биран је у Већа умољених. Као члан Већа умољених записан је у ћириличким исправама из 1399. и 1405. године.

Извори: Ф. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 187, 189, 259, 261, 276, 440; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 77, 82, 266, 428, 441, 496.

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 170–171; ГПБ 2 (2009) 139 (Р. Михаљчић).

Лука Бунић (**Лџка Бџник**, **Luca de Bona**), 28, 50 – син Михаила и брат Марина Бунића, дубровачки властелин. Његову пословну и политичку делатност могуће је пратити од 1363. до 1417. године. Ћириличка документа сведоче да је 1399. и 1405. био члан Већа умољених. Као угледни политичар обављао је дипломатске мисије у Босни, Угарској и Задру.

Извори: Ф. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 215, 240, 259, 262, 276; М. Пуцић, *Споменици српски I*, 121; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 140, 214, 267, 428, 441, 497.

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 152–155; ГПБ 2 (2009) 140 (Р. Михаљчић).

Влахо, Влахуша Соркочевих (**Влахо Горьгвчевик(џ)**, **Vlacussa, Blasius de Sorgo**), 28, 50 – дубровачки властелин и кнез. Рођен је око 1345, а умро 1425. године. Врло млад је трговао у Дубровнику, а касније је из Босне извозио олово. Млад је постао члан Већа умољених, а од 1373. често је биран за кнеза.

Извори: Ф. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 240, 259, 276; М. Пуцић, *Споменици српски I*, 51, 104, 110, 134; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 266, 300, 428, 435, 441.

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 408, 420, 421.

Паоко Гундулић (**Паоко Гџндџлик(џ)**, **Paulus Give de Gondola**, 1372–1416), 28, 50 – дубровачки властелин и кнез. У ћириличким документима бележи се као Паоко, Палко, Павле и Павко. Пословао је у Венецији, али је од 1387. године често биран за кнеза. Као кнез забележен је у разрешници рачуна од 29. септембра 1393. Заповешћу кнеза **Палка Гџндџлика** логотет Руско је децембра 1401. преписао текст листа, који је у Дубровник послао Мркша, господар Авлоне.

Извори: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 218, 219, 220, 240, 259, 276; М. Пуцић, *Споменици српски* I, 44, 105, 106, 108, 109; II, 38, 40; К. Јиречек, *Споменици српски*, 47; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 125–127, 178, 209, 210, 250, 267, 379, 428, 441, 497.

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 272, 273.

Симе, Симко Гучетић (Симко Гочетикъ, Simeon de Goče, 1363–1413), 28, 50–51 – син Marinče de Nicole de Goče, дубровачки властелин из огранка Rustierna. У ћириличким исправама из 1399. и 1405. записан је као **Симе** и **Симко**. Тих година био је члан Већа умољених. Септембра и почетком октобра 1405. Simeonis de Gozijs помиње се као дубровачки кнез.

Извори: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 259, 262, 276; М. Пуцић, *Споменици српски* I, 104, 110; К. Јиречек, *Споменици српски*, 50, 63; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 267, 428, 441, 497; I–2, 437.

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 253, 254; ГПБ 2 (2009) 142 (Р. Михаљчић).

Михаило, Михоч Лукаревић (Миѡочъ Лѡкаревикъ, Michael de Lucari), 28, 51 – Реч је о истој личности. Михаило или Михоч био је син Николе и брат Стефана Лукаревића. Приликом примања краља Стефана Остоје за дубровачког властелина заклео се као члан Већа умољених, а приликом уписивања краља Твртка Твртковића у редове дубровачке властеле заклео се у звању кнеза. Бавио се поморском трговином.

Извори: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 240, 259, 276; М. Пуцић, *Споменици српски* I, 85, 108, 109, 134; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 209, 210, 215, 267, 428, 441, 492, 552; ГПБ 2 (2009) 142 (Р. Михаљчић).

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 300–301; ГПБ 2 (2009) 142 (Р. Михаљчић).

Никша Пуцић (Никша Пѡци(к)ъ, Nicola (Nixa) Johannis de Poča), 28, 51 – Каријеру је започео као scribanus. Стекао је титулу кнеза. Био је угледник дубровачког патрицијата.

Извори: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 375, 415, 433; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 226, 228, 267, 304, 485, 486, 497, 558, 562, 572, 611; I–2, 425, 442.

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 370.

Никша Грубетић (Никша Грѡбетик(ъ), Nicola Marini de Ragnina), 28, 51–52 – дубровачки властелин и кнез. Род Рањина називао се и Грубетић. Раније угледни род Рањина бројно је опадао, а у другој поло-

вини XIV века изгубио је утицај. Ипак, Никша Грубетић је 1399. године вероватно био члан Већа умољених, а 1413. забележен је са титулом кнеза.

Извори: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 241, 262, 276; М. Пуцић, *Споменици српски* I, 101, 106, 107; К. Јиречек, *Споменици српски*, 7; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 251, 428, 441, 528.

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 383, 384.

Руско Христифоровић (Рѣско Христофоровиќ, Ruschus filius magistri Christophori), 28, 55 – најзначајнији словенски канцелар у Дубровнику. Све исправе које је између 1395. и 1423. Општина слала истакнутим људима у унутрашњости, Руско је регистровао у посебном кодексу. Кодекс садржи око 300 копија, а сачуване су још 342 исправе које је Руско писао ћирилицом.

Литература: Ст. Станојевић, *Студије о српској дипломатици*, XIV. *Дијак, граматик, Нотар, Канцелар, Номик, Логотет*, Глас СКА СВИ (1923) 59–60.

Установе и важнији појмови

Доходак, 27, 17, 31 – стални годишњи трибут од 2000 перпера, који је, за слободу трговине, Дубровачка општина плаћала средњовековној српској држави, а од 1377. краљевима Срба и Босне.

Извори: Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 39, 40, 43, 78, 174–176, 241, 423, 426, 444, 507, 511, 514, 556; I–2, 117, 163.

Литература: *ЛССВ*, 746–748 (Р. Михаљчић, са старијом литературом).

Лист, 27, 32 – један од назива за повељу. Дубровачка општина је за веће веровање заповедила канцелару да печатом овери **саи листъ, љубо повељу**. У ћириличким исправама налазимо више примера за *лист веровни, лист записни, лист латински, лист мали, лист отворени, лист слободни, лист српски, лист царски*.

Литература: Ђ. Даничић, *Рјечник*; Ст. Станојевић, *Студије о српској дипломатици*, XXII. *Називи повеља*, Глас СКА СВИ (1923) 3–26; *Рјесник JAZU*; ССА 8 (2009) 164 (Р. Михаљчић).

Већник (виекникъ, вѣѣникъ), 27, 19, 38 – члан дубровачких већа.

Извори: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 21, 32, 39, 238, 261, 276, 324, 337, 344, 421, 473; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 22, 30, 32, 39,

41–43, 56, 57, 66, 68, 70–72, 102, 103, 266, 284, 298, 306, 317, 319, 428, 447, 586, 588, 589, 608, 623, 629; I–2, 90, 105, 134, 136, 152, 206, 210, 211, 414.

Литература: Ђ. Даничић, *Рјечник*.

Већница (виекница, вѣѣница), 28, 52 – палата где се састају чланови дубровачких већа. У ћириличким исправама назива се изабрана већница или изабрана палата и већница. Логотет Руско је писао **Ѡ полаче и векнице в(о)голюбимаго гр(а)да ДѠбровника**, а логотет Никша Звездић у изабраној **виекнице владѠцаго града ДѠбровника**.

Извори: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 238, 380; Ј. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 143, 144, 146, 266–268, 301, 309, 336, 340, 343, 345–347, 351, 353, 359, 362, 364, 368, 374, 377, 379, 382, 383, 389, 390, 392, 407, 428, 441, 447, 497, 518, 535, 612, 631, 634; I–2, 23, 24, 29, 45, 53, 62, 108, 110, 115, 152.

Литература: Ђ. Даничић, *Рјечник*; ГПБ 2 (2009) 145 (Р. Михаљчић).

Rade Mihaljčić

Académie des sciences et des arts
de la République Serbe
Banja Luka

**ACTE PAR LEQUEL LES RAGUSAINS RESTITUEMENT AU ROI
OSTOJA UNE TERRE ET UNE MAISON, ET L'ADMETTENT AU
NOMBRE DES NOBLES RAGUSAINS**

1410, décembre 31

Résumé

Ce travail analyse un acte par lequel la Commune de Dubrovnik restitue au roi Stefan Ostoja, le 31 décembre 1410, une maison située dans [les murs de] la ville et une partie d'une terre se trouvant sur le littoral près de Slan. Il apparaît, au vu du texte ne faisant nullement état d'hostilités, que ce document a été rédigé sur le ton de la réconciliation au lendemain d'un conflit et des malheurs que ce dernier a entraînés. Son édition avec une traduction en serbe moderne est accompagnée de textes explicatifs répartis dans les chapitres: description et éditions antérieures, circonstances de la délivrance, particularités diplomatiques et linguistiques, datation, données prosopographiques, institutions et notions importantes.

Mots-clés: Roi Stefan Ostoja, Dubrovnik, Littoral de Slan, nobles choisis, revenu, conseillers, knez, acte.

Тамара Вуковић*

Академија наука и умјетности
Републике Српске
Бања Лука

**ПИСМО ДУБРОВЧАНА КНЕЗУ ПАВЛУ РАДЕНОВИЋУ
ПОВОДОМ ОЛОВА КОЈЕ ЈЕ ДРЖАО У ЊИХОВОМ ГРАДУ**

Дубровник, 25. август 1411.

Сажетак: Послије смрти Марина Кабужића, кнез Павле Раденовић преко свог човјека, Браила Тезаловића, потражује олово које је повјерио овом дубровачком властелину и трговцу. Дубровачка општина затражила је од кнеза Павла да преко њихових посланика пошаље вјеровно писмо како би се тражено олово испоручило Браилу Тезаловићу, што је кнез и учинио.

Кључне ријечи: кнез Павле, Марин Кабужић, олово, Браило Тезаловић, протовестијар, писмо, дубровачки повјереници, Борач.

Крајем XIV вијека рудник Олово налазио се на посједу кнеза Павла Раденовића. Производња и извоз оловне руде из Олова и околних рудника повећани су у првим деценијама XV вијека.¹ Босанско олово, познато као *plumbum dulce*, било је меко и без примјеса, због чега је било тражено у Дубровнику. Дио увезеног олова Дубровчани су користили за локалне потребе, али веће количине су отпремали на италијанско тржиште, посебно у Венецију, и на Левант. Трговином оловом бавили су се припадници угледних дубровачких властeosких породица, као и пословни људи из Босне. Преко својих повјерљивих људи, у трговини

---

* Ел. пошта: vukovic-tamara@hotmail.com

¹ Више о томе видјети у: D. Kovačević, *Trgovina u srednjovjekovnoj Bosni*, Sarajevo 1961; ista, *O rudarskoj proizvodnji u srednjovjekovnoj Bosni*, Radovi sa Simpozijuma „Rudarstvo i metalurgija Bosne i Hercegovine od prahistorije do početka XX vijeka“, Zenica 1999, 177–183; V. Ignacij, *Neka pitanja o trgovini sa bosanskim olovom u Dubrovniku*, isto, 335–359; P. Ћук, *Дубровчани – закупци царине у Олову*, Земља Павловића, средњи вијек и период турске владавине, Бања Лука – С. Сарајево 2003, 247–258; P. Živković, I. Jakić, *Gospodarske i kulturne veze Olova i Dubrovnika u srednjem vijeku*, Povijesni zbornik 1–1–2 (Osijek 2006–2007) 29–40.

оловом учествовали су и чланови породице Павловић, који су на тај начин остваривали знатне приходе. Кнез Павле одржавао је трговинске везе са Дубровчанима и у вријеме рата који је вођен између њих и краља Остоје (јун 1403. – мај 1404). Његов поданик Браило Тезаловић обратио се дубровачкој влади у септембру 1403. уз молбу да му дозволе да дође у њихов град са караваном натовареним оловом.² Вијеће умољених одобрило му је долазак у град, које је важило осам дана након празника Св. Михаила (29. септембар)³, због чега им се поново обраћао у још два наврата.⁴ Почетком 1409. кнез Павле обављао је трговачке послове везане за олово са дубровачким властелином и трговцем Марином Кабужићем. Послије Маринове смрти и диобе његове завјештане имовине, 9. јула 1411, кнез Павле је послао свог протовестијара Браила у Дубровник, како би средио заостале послове које је кнез имао са овим дубровачким трговцем.⁵

Ранија издања

Писмо је саставио словенски канцелар Руско Христифоровић по заповјести дубровачког кнеза и судија Великог суда. Препис писма сачуван је у првом тому серије *Lettere e commissioni di Levante*⁶. На истом листу, поред текста писма, налази се и запис који је настао 6. септембра 1411. Документ су раније објавили: М. Пуцић, *Споменици српски I*, 105–106, док. 196; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 250–251, док. 265.

Ово издање приређено је на основу снимка начињеног у Државном архиву у Дубровнику.

---

² DAD, *Reformationes (Ref.)* XXXII, fol. 170^v (23. IX 1403); P. Živković, *Kreditno-trgovačke veze Braila Tezalovića sa Dubrovčanima*, *Zgodovinski časopis* 34–3 (1980) 300; M. Динић, *Босна од X до XV века*, Из српске историје средњег века, Београд 2003, 144.

³ DAD, *Ref.* XXXII, fol. 171 (25. IX 1403); P. Živković, *Kreditno-trgovačke veze Braila Tezalovića*, 301.

⁴ P. Živković, *Kreditno-trgovačke veze Braila Tezalovića*, 301.

⁵ P. Živković, *Brailo Tezalović, komornik, protovestijar i diplomata na dvoru Pavlovića*, *Iz srednjovjekovne povijesti Bosne i Huma*, *Osijek* 2002, 221–222; Н. Исаиловић, *Михаило Кабужић, дубровачки одметник – босански дипломата*, *ИЧ LVI* (2008) 390.

⁶ DAD, *Lettere e commissioni di Levante I*, fol. 84.

Текст писма**

+ Главном⁸ и велможном⁸ г[оспо]д[и]н⁸ кнез⁸ Павл⁸ удь
влад⁸цаг⁸ гр[а]да Д⁸бровника |2| кнеза, властель и удь в⁸се
впкине мног⁸срд[а]чно поздравл⁸ньк. |3| Г(ос)п(о)ство да ти ⁸зна
в⁸амо доиде прот[о]вистарь вашь Браило кь наредь |4| ⁸веник⁸м[ь]
5 и в⁸правител⁸к⁸м[ь] в⁸с⁸т⁸х⁸ раб⁸от⁸ь пок⁸оин⁸ога Марина Кав⁸ж⁸ик⁸
|5| кь Палк⁸ Г⁸нд⁸лик⁸ю и кь Живк⁸ Миловик⁸ю и удь
г(ос)п(о)ства ти стране |6| кь р(е)чен⁸т⁸м⁸ принесе листь вашь како да
м⁸ даде в⁸нои в⁸олово к⁸о⁸к⁸ сте |7| били пр⁸т⁸пор⁸д⁸чили и поставил(и) ⁸
р(е)чен⁸ога Марина. И в⁸ни в⁸ашем⁸ пис(а)ни⁸ю |8| а и н⁸к⁸м⁸ в⁸т⁸роваше
10 да к⁸ послан⁸ьк⁸ г(ос)п(о)ства ти. Или г[оспо]д[и]не по кол⁸т⁸ се к⁸
|9| зг⁸вдило и прил⁸дчило в⁸накои к⁸рь Марина Б[о]г⁸ь потр⁸т⁸б⁸ова
законна ц⁸т⁸к⁸а |10| потр⁸т⁸бно би послать г(ос)п(о)ств⁸ ти т⁸ьи ⁸в⁸
наша члов(т⁸)ка Миш⁸ Радованик⁸а |11| и Главка Радосалик⁸а да
нам⁸ кнез⁸ и в⁸пкини г(ос)п(о)ство ти ⁸пише по в⁸ашем[ь] |12| лист⁸
15 подь в⁸аш⁸м[ь] печат⁸ию ако х⁸в⁸к⁸ете да се да р(е)чен⁸ом⁸ Браил⁸ |13|
р(е)чено в⁸олово тако да м⁸ се даа на м⁸т⁸ст⁸. ⁸Том⁸ г(ос)п(о)ство
ти ⁸пиши и по |14| т⁸т⁸х⁸ люд⁸ех⁸ на ⁸ста нар⁸дчи а ми да в⁸р⁸шимо
како ваша м(и)л(о)ст⁸ь запов⁸т⁸ди. |15|

20 + м(т⁸)с(е)ца а⁸г⁸ста ⁸т⁸т⁸ · д(ь)н⁸ь |16|
8 Д⁸бровник⁸ |17|

+ в⁸в⁸ вишеписанни листь га Р⁸ско писах(ь) запов⁸т⁸дию
г[оспо]д[и]на ми кнеза Климета |18| Б⁸дачик⁸а и н⁸к⁸г⁸в⁸т⁸х⁸ с⁸д⁸ниа
Андрета С⁸вр⁸кочевк⁸а, Живета В⁸льчеви |19|к⁸а, Ст⁸т⁸пета Л⁸каревк⁸а
и Паскоа Растик⁸а. |20|

Запис:

25 + м(т⁸)с(е)ца секетем⁸вриа⁷ · ⁸т⁸ · д(ь)н⁸ь л⁸т⁸о рож⁸д⁸ства
Хр(и)с(то)ва · ⁸т⁸ · и · ⁸т⁸ · л⁸т⁸о |21| приде Миша и Главко удь кнеза
Павла и дон⁸т⁸ше листь удь р(е)чен⁸ога |22| кнеза кои листь рекоше
присег⁸н⁸в⁸ь на с[в⁸е]том[ь] Еванг⁸клию Хр(и)с(то)в⁸ |23| к⁸рь га с⁸
примили удь р⁸ке р(е)чен⁸ога кнеза Павла 8 Борч⁸ · ⁸т⁸ · д(ь)н⁸ь |24|
30 м(т⁸)с(е)ца секетем⁸вриа в⁸вогаи реч(е)нога. И такои св⁸т⁸доковаше к⁸рь к

** Редакција издања и превода: Татјана Суботин Голубовић.

⁷ М. Пуцић: секетем⁸вриа; Љ. Стојановић: секетем⁸вриа.

|25| хѡтѣнькѣ и волга реч(е)нога кнеза Павла да се да олово више|26|
писанно Браилѡ Тезаловику. А вои питано прѣдъ г[оспо]д[и]на кнеза
|27| Никшѡ Грѡветика и прѣдъ нигѡве сѡдик прѣдъ Андретѡм |28|
Сѡркочевкѡм, Стѣпкѡм Лукаревикѡм[ъ] и Марокѡм Бѡникѡм[ъ].

Превод писма

+ Славном и велможном господину кнезу Павлу од владајућег кнеза града Дубровника, властеле и од све Општине многосрдачан поздрав. Нека зна твоје господство да је овамо дошао ваш протовестијар Браило, код Палка Гундулића и Живка Миловића, службеника и извршиоца свих послова покојнога Марина Кабужића, и од стране вашег господства напријед поменути донио ваше писмо да му дају оно олово које сте повјерили и положили код реченог Марина. И они вашем писму, а и њему, повјероваше да га је послало твоје господство. Али господине, будући да се онако све задесило и догодило, јер је Марина Бог узео, због законитог споразума било би потребно послати твом господству наша два повјереника Милшу Радованића и Славка Радосалића да нама, кнезу и Општини, твоје господство напише у вашем писму под вашим печатом, ако хоћете да се поменутом Браилу дâ поменуто олово, тако да му се дâ на мјесту. О томе нека твоје господство упише и по тим људима усмено поручи, а ми да извршавамо како ваша милост заповиједи.

+ Мјесеца августа, 25. дана
У Дубровнику

+ Ово напријед писано писмо ја, Руско, писао сам по заповијести господина кнеза Климета Будачића и његових судија Андрета Соркочевића, Живета Влчевића, Степка Лукаревића и Паскоја Растића.

Запис:

+ Мјесеца септембра, шести дан, године од рођења Христова 1411. љето, када су дошли Милша и Славко од кнеза Павла и донијели писмо од поменутог кнеза, за које су рекли, заклевши се на Светом Христовом јеванђељу, да су га примили из руке поменутог кнеза Павла у Борчу, други дан овог поменутог мјесеца септембра. И тако су посвједочили да се напријед уписано олово дâ Браилу Тезаловићу по жељи и вољи поменутог кнеза Павла. А ово је изнесено пред господина кнеза Никшу

Грубетића и пред његове судије, пред Андретом Соркочевићем, Степком Лукаревићем и Маројем Бунуићем.

Дипломатичке особености

Протоколарни дио писма, који чине симболичка инвокација, инскрипција, интитулација и салутација, садржи једноставније дипломатичке формуле.

У експозицији Дубровчани су обавијестили кнеза Павла да је његов протовестијар, Браило Тезаловић⁸, дошао код извршиоца тестамена Марина Кабужића и да потражује робу коју је овај трговац добио од кнеза. Наиме, послје Маринове смрти, кнез Павле морао је да регулише послове које је имао са овим дубровачким трговцем и властелином. Међу заосталим дуговањима Марина Кабужића нашло се и 251.975 литара (око 90.322 кг) олова, који су припадали Павлу Раденовићу.⁹

Излагање се завршава кроз диспозицију, у којој је садржан одговор дубровачких власти на захтјеве кнеза Павла. Наиме, дубровачке власти одбиле су да предају тражено олово док се не спроведу одређене радње како би се потврдила потраживања Павла Раденовића. Дубровчани су вјероватно мислили на писмо којим кнез Павле овлашћује Браила Тезаловића да у његово име подигне олово код извршиоца тестамена, Палка Гундулића и Живка Миловића. Занимљиво је да се у преговорима око заосталих послова Марина Кабужића не помињу његови синови и насљедници Михаило, Никола и Данијел.¹⁰ У даљим преговорима са кнезом Павлом учествовали су посланици дубровачке владе, Милша

---

⁸ У служби кнеза Павла јавља се 1399, када је био цариник у Леденицама. Године 1411. Браило се први пут помиње као протовестијар Павла Раденовића. Р. Živković, *Дипломатска активност Браила Тезаловића*, Прилози ИИ у Сарајеву X–2 (1974) 31–53; isti, *Kreditno-trgovačke veze Braila Tezalovića*, 299–311; isti, *Brailo Tezalović, kotornik, protovestijar i diplomata*, 216–233.

⁹ DAD, *Distributiones testamentorum VII*, fol. 97^v (9. VII 1411). У истом документу помиње се и кнежев син Петар Павловић. Он је само двије седмице раније, 13. августа, у Дубровник послао свог човјека Радоја Љубишић из Требиња, преко кога је потраживао 50 литара (око 16,4 кг) сребра. М. Пуцић, *Споменици српски I*, 105, док. 195; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–I*, 529–530, док. 549.

¹⁰ Његов најстарији син Михаило Кабужић дјеловао је у то вријеме као високи чиновник Хрвоја Вукчића Хрватинића. У јануару 1412. вршио је службу као херцегов протовестијар. Детаљније: F. Bulić, *Serie dei Reggitori di Spalato*, *Bullettino di Archeologia e Storia Dalmata* 13 (1890) 47–48; Н. Исаиловић, *Михаило Кабужић*, 389–406.

Радованић и Славко Радосалић, који су због тога 2. септембра боравили код кнеза у граду Борач.

Есхатоколарни дио чине датум, који не садржи годину настанка писма, затим мјесто и потпис писара, уз навођење чиниоца судске власти.

Испод писма налази се запис који садржи попутне напомене из којих се сазнаје да су спроведене одговарајуће радње, којим су потврђена овлашћења Браила Тезаловића. Овај дио документа садржи обиљежја вјеровног писма.

Просопографски подаци

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњене следеће личности: **Павле Раденовић** (ГПБ 1, 3), **Браило Тезаловић** (ГПБ 3), **Руско Христифоровић** (ГПБ 2), **Палко Гундулић** (ГПБ 1, 2), **Живе Влчевић** (ГПБ 2), **Паскоје Растић** (ГПБ 4), **Мароје Бунић** (ГПБ 4), **Никша Грубетић** (ГПБ 2, према регистру).

Марин Кабужић (**Мароје Кабужић**, **Marinus de Caboga**, 1363–1409), 39 (страна), 5, 9, 11 (ред у издању) – дубровачки властелин. Бавио се трговином и у новембру 1392. основао је трговачко друштво (societas) са Влахом Менчетићем и браћом Михаилом и Марином Растићем. Снабдијевао је Дубровачку општину стручним кадровима и намирницама, а 1394. краљ Дабиша помиње га као гаранта за свог духовника. Од 1397. у пет наврата је биран за кнеза. У марту 1404. Марин Кабужић и Никола Пуцић послани су у Подвисоко како би са краљем Остојом преговарали о условима мира. Женио се двапут и имао је петоро дјеце (три сина и двије ћерке).

Извори: М. Пуцић, *Споменици српски* I, 76, IV–VII; S. Ljubić, *Listine* IV, 323–324; К. Јиречек, *Споменици српски*, 52.

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат у XV веку*, Београд 1960, 168, 391; Н. Вијолић, *Dubrovačka vlasteoska obitelj „Kaboga“*, *Dubrovnik* 28–4 (1985) 85–87; Н. Исаиловић, *Михаило Кабужић*, 390–391; *HBL* 5, 680.

Живко Миловић, 39, 6 – дубровачки властелин. Године 1421. војвода Радосав Павловић предложио га је Дубровачкој општини као посредника у преговорима око продаје његовог дијела Конавала.

Извори: М. Пуцић, *Споменици српски* I, 105, 153–154; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 315, 529, 565.

Милша Радованић, 39, 13 – дубровачки трговац. Као повјереник дубровачке владе, учествовао је 1411. у преговорима око заоставштине Марина Кабужића. С том сврхом боравио је 19. августа код кнеза Петра Павловића, а 2. септембра код његовог оца, кнеза Павла Раденовића.

Извори: М. Пуцић, *Споменици српски* I, 105; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 529.

Славко Радосалић, 39, 13 – дубровачки трговац. Заједно са Милшом Радованићем био је дубровачки повјереник у преговорима између дубровачких власти и Павловића око заоставштине Марина Кабужића. Помиње се у одлуци Малог вијећа од 25. јуна 1420. поводом судског спора који се против њега водио у Новом Брду.

Извори: М. Пуцић, *Споменици српски* I, 105; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 529; *Дубровачко Мало веће о Србији (1415–1460)*, приредио А. Веселиновић, Београд 1997, 67.

Климе Будачић (Clemens de Bodača, 1383–1409), 39, 22 – дубровачки властелин. Био је посљедњи представник рода Bodača. У завјери против Дубровачке републике, 1400. године, учествовала су и два припадника породице Будачић, која су осуђена на смрт, након чега ова породица губи свој политички значај. Једино је Климе уживао већи углед још извјесно вријеме, а у августу 1411. обављао је дужност кнеза.

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 142, 144.

Андрета Соркочевих (Andruschus Laurice de Sorgo, 1360–1413), 39, 23; 40, 33–34 – дубровачки властелин. Трговином се почео бавити 60-их година XIV вијека, када је трговао са тканинама, кожом, крзном и сољу. Члан Вијећа умољених постао је 1367, а као кнез појављује се 1379. и 1383. године. Током друге половине 80-их година успоставио је трговинске везе са Босном, одакле је увозио олово, а извозио со. Од 1393. често је биран за кнеза.

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 417–418.

Степко Лукаревић (Stefanus de Lucaro, 1363–1416), 39, 23; 40, 34 – дубровачки властелин. Члан Вијећа умољених постао је 1367, а од 1380. у десет наврата је биран за кнеза. Често се јављао као судија, почев од 1378. године. Током 80-их и 90-их година бавио се поморском трговином, у првом реду извозом гвожђа, жита, соли и воска у Италију.

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 300–301.

Установе и важнији термини

У претходним свескама већ су објашњени следећи појмови и установе: **протовестијар** и **судије** (ГПБ 1, према регистру).

Топографски подаци

У претходним свескама већ је објашњен следећи топоним: **Борач** (ГПБ 4, према регистру).

Tamara Vuković

Académie des sciences et des arts
de la République Serbe
Banja Luka

**LETTRES DES RAGUSAINS AU KNEZ PAVLE RADENOVIĆ AU
SUJET D'UNE QUANTITE DE PLOMB QU'IL DETENAIT DANS
LEUR VILLE**

Dubrovnik, 25 août 1411

Résumé

Lors du décès de Marin Kabužić, commerçant et noble ragusain, se trouvaient au nombre des biens en sa possession environ 90 tonnes de plomb qui appartenaient au knez bosniaque Pavle Radenović. Afin de régler les dernières affaires qu'il avait avec le défunt, le knez Pavle a dépêché à Dubrovnik Brailo Tezalović. Les autorités de Dubrovnik ont alors adressé au knez Pavle une lettre dans laquelle elles lui demandaient de confirmer, par le biais de leurs émissaires, le pouvoir dont il a investi Brailo Tezalović, afin que ce dernier puisse, au nom du knez, prendre possession du plomb. Milša Radovanić et Slavko Radosalić, qui ont séjourné chez le knez Pavle à Borač, ont attesté devant le dux et les magistrats [de Dubrovnik] que Brailo était bien habilité à se voir remettre le plomb réclamé.

Mots-clés: Knez Pavle, Marin Kabužić, plomb, Brailo Tezalović, protovestiaire, lettre, conseillers ragusains, Borač.

Павле Драгичевић*

Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет
Одсек за историју

ЧЕТВРТИ, ПЕТИ И ШЕСТИ ЛИСТ ДЕПОЗИТА ВОЈВОДЕ САНДАЉА СА ПРИПАДАЈУЋИМ ПОТВРДАМА

Листови:	Потврде:
(I) 1419, јануар 29.	(a) 1419, август 4.
(II) 1419, јул 28.	(б) 1423, јануар 4. и (в) фебруар 17.
(III) 1419, јул 29.	(г) 1420, јул 22.

Сажетак: У раду се анализирају три документа у којима је пописана имовина која је сачињавала депозите војводе Сандаља у Дубровнику. У документима је прецизирана и правна регулатива која се тичала подизања депозита у случају Сандаљеве смрти. Саставни дио ових докумената су и потврде Сандаљевих посланика, које су означавале шта је и када из ових депозита изузимано.

Кључне ријечи: Сандаљ Хранић, Босна, Дубровник, XV вијек, депозит.

(I)

Четврти лист

Физички опис и ранија издања

Оба документа, депозитни лист са припадајућом потврдом, налазе се исписани на двије странице у 12 тому архивске серије *Diversa Notariae* која се чува у Државном архиву у Дубровнику.¹ Документи су два пута објављивани: М. Пуцић, *Споменици српски* II, 64–66, док. 81; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 363–365, док. 369 и 370. Издање овог, као и свих осталих докумената који се налазе у овом раду, приређено је на основу дигиталних снимака начињених почетком августа 2011. у Државном архиву у Дубровнику.

---

* Ел. пошта: pavled@bl.elta-kabel.com

¹ DAD, *Diversa Notariae* XII, fol. 292–292’.

Текст**

+ Въ име О҃тца и Сина и С(вѣ)тога Д(с)ха аминь. Ми кнезь,
 властеле и вьса вѣ|2|кина град(а) Дѣбровника дакмо въ свидѣнькѣ
 всакомѣ маломѣ и голѣмомѣ |3| по семь нашемѣ ѡпис(а)нию а
 5 подѣ законнѣмѣ печатию нашѣмѣ како при|4|доше к намѣ ѡ
 Дѣбровник(ѣ) Дмитарь кръстьѣнинь и Прибисавь Похва|5|ликѣ
 посланькѣм[ъ] вокводе² Гандала с листѣмѣмъ нѣгвѣѣмъ вѣровнѣмъ³
 и вѣдѣ нѣ|6|гове стране и на име вокводе р(е)ченога поставише ѡ
 10 нашѣ комѣнѣ ѡ покладѣ |7| цѣ се ѡдрѣжи ѡ семь листѣ: и наипрьво
 ѡ десетѣ сакѣла динара дѣбровчѣ|8|цѣхѣ четири тисѣкѣ и
 деветѣ сатѣ и шесть десетѣ пер(ѣ)пер(ѣ) и ѡ два сакѣла ди|9|нара
 котѣр(ѣ)сѣхѣ тисѣкю и четири десетѣ пер(ѣ)пер(ѣ) и ѡ два сѣда
 15 сребрьна ки се |10| именѣю чабри а потезаю на мѣрѣ ѡ вѣа чабра
 четири десетѣ и четири |11| литре и двѣ ѡнче и два велика пѣхара
 сребрьна и при всакои⁴ два капца |12| сребрьна с верижницами а кс(тѣ)
 ѡ всемѣ .ѣ. поглавѣа а на потегѣ седамѣ на де|13|сете литѣр(ѣ)⁵ и
 20 шесть ѡначѣ. А подѣ вѣи ѡвѣѣ поставише вьсе више р(е)чено |14| ѡ
 покладѣ да к воланѣ г[оспо]д[и]нѣ воквода Гандалѣ ѡ всако вѣѣме
 ѡзети самѣ своѣмѣ |15| главомѣ или своими слѣгами ако би мѣ
 Б(о)гѣ даль сина тѣда синѣ или би |16| два или би векѣ, ако ли би
 25 сина не било а кѣци била или векѣ кѣри тѣда |17| кѣремѣ како синѣ.
 Згодило би се, цѣо⁶ Б(о)гѣ не даи, тер(ѣ) и кѣри тѣи васѣ покладѣ
 |18| кнезѣ Балкѣѣ и кнезѣ Балкѣѣ и конѣ них(ѣ) нихѣ встанкѣ цѣоно
 сѣ мѣшци |19| споли. Ако ли не би ѡ нихѣ синовѣ а вно да вѣде
 25 тѣи покладѣ них(ѣ) встанкѣ |20| цѣоно к по мѣшкѣм[ъ] колѣнѣ а
 доколѣ Б(о)гѣ хѣкѣ тер(ѣ)⁷ смѣ га воквода Ганьдалѣ |21| `ивѣ да
 смѣ га воланѣ вѣѣмѣ тѣѣмѣ покладѣмѣ за моѣга живота. И вѣцѣ
 |22| кѣда би се згодило, цѣа⁸ Б(о)гѣ не даи, тер(ѣ)⁹ би се моѣ братѣкѣ

** Редакција издања и превода свих докумената: Т. Суботин Голубовић.

² Стојановић: воквода.

³ Пуцић: вѣрованѣмъ.

⁴ Стојановић и Пуцић: свакои.

⁵ Пуцић: литарѣ.

⁶ Стојановић и Пуцић: цѣа.

⁷ Пуцић: терѣ.

⁸ Стојановић и Пуцић: цѣо.

⁹ Пуцић: терѣ.

30 кнеза Вакца и кнеза |23| Вьлка р(е)ченихъ натражък(ь)¹⁰ прѣтръгаль
 тѣда да се да покладъ р(е)чени ки вѣдѣ намъ |24| ближни по крѣви
 како крѣвь подаѣ. И на тѣ ми кнезъ, властел(е) и вѣса вѣпъ|25|кина
 град(а) Дѣбровника примисмо и завезасмо ѡ вѣрѡ и ѡ клетвѡ нашѡ
 какѡ да |26| р(е)ченомѡ воквоководи¹¹ (!) и по нѣмъ вѣѣмъ како се
 згѡра пише вѣи покладъ |27| кои стави некѣ погинѣти ни на мѣнк
 доити за нѣднога члов[ѣ]ка волю |28| ни за силѡ ни за заповѣдъ
 35 ни за прошню ни за кѡпню ни за нѣдно дѣло али би |29| нашега
 г(оспо)д(и)на племенитѡга с(ве)те крѣне краля ѡгрѣскога али
 г(оспо)д(и)на тѣрскога али |30| замор(ь)скога али¹² босанскога али
 инога коѣга гѡди г(оспо)д(и)на или члов(ѣ)ка сегди |31| свѣта да се
 не ѡдрѣжи паче вѣѣтѡкѡ и завезѡкѡ се вокводи Сандаля |32| и
 40 никѡвѡ встанкѡ како се пише дати [и]мъ р(е)чени покладъ на них(ь)
 волю. И, ца |33| Б(о)гъ ѡклони, тер(ь)¹³ би се згѡдило вокводи
 Сандаля али комѡ вѣдъ више р(е)ченихъ |34| с нашѣмъ градѡмъ али
 с коимъ гѡдѣ наасъ¹⁴ кою гѡдѣ ратъ или непригазень иматъ |35|
 ако ли за коѣ придлъжѣ да се и за тои не може ѡдрѣжати тои¹⁵
 45 покладъ и |36| вѣщъ хѡтѣше вѣзда къди¹⁶ вѣдѣ хѡтѣти ѡзети више
 р(е)чени покладъ да по|37|шля дрѡги вѡакигѣ листъ подѣ нашѡмъ
 печѣтию кои имъ смо съде дали. |38| Ако ли би га изгѡдили а вѣни да
 пошля своѣ добре люди своими листѣми |39| вѣрованѣми¹⁷ подѣ нихъ
 печатѣми како кѣ намъ бит[и] задоволено и свѣтѡ |40| вчито крѣ си
 50 вѣни ѡзимаю¹⁸ свои покладъ више речени. И за векю |41| чистотѡ и
 вѣрованѣкъ Привисавъ р(е)чени своєю рѡкою ѡписа намъ |42| вѡакигѣ
 дрѡги листъ подѣ нѣгѡвѡмъ печѣтию и вѣста ѡ насъ |43| ѡ комѡнѣ.
 Писа се ѡ избранои вѣкници в(о)гѡлюбимагѡ град(а) нашега¹⁹ |44|
 Дѣбровника²⁰ въ лѣто рождѣства Хр(и)ст(о)ва тисѡцино и четири

¹⁰ Пуцић: натражакъ.

¹¹ Стојановић: вокводи.

¹² Пуцић: али за.

¹³ Пуцић: терѣ.

¹⁴ Стојановић и Пуцић: али с кои намъ гѡдѣ наасъ.

¹⁵ Пуцић: тѣи.

¹⁶ Пуцић: къда.

¹⁷ Пуцић: вѣрованѣми.

¹⁸ Стојановић: ѡзимаю.

¹⁹ Пуцић испустио.

²⁰ Стојановић: Дѣбровникѡ.

55 ста |45| и ДЕВЕТО НА ДЕСЕТЕ ЛѢТО М(Ѣ)С(Е)ЦА КНВАР(А)²¹ ДВАДЕСЕТИ И ДЕВЕТИ Д(Ь)НЬ |46| а њписа РѸско логѡфетъ, Б(о)же помилѡи га.

Превод

+ У име Оца и Сина и Светога духа, амин. Ми, кнез, властела и сва општина града Дубровника овим нашим записом печатањеним нашим законитим печатом дајемо на знање свакоме, маломе и великоме, да су дошли код нас у Дубровник Дмитар крстјанин и Прибисав Похвалић, послани од војводе Сандаља с његовим вјеровним листом и с његове стране и у име поменутог војводе положише у депозит у нашој комуни то што пише у овом листу: понајприје у десет врећа 4960 перпера дубровачких динара и у двије вреће 1040 перпера которских динара и два сребрна суда, који се називају чабри, а тежина оба чабра на ваги износи 44 литре и двије унче и два велика сребрна пехара, оба са сребрним поклопцима и с малим веригама, укупно шест ставки, чија тежина износи 17 литара и шест унчи. Положише све напријед поменуто у депозит под условом да господин војвода Сандаљ има слободу да га подигне кад год жели, било он сам или преко својих слуга, а уколико би му Бог подарио сина, онда син, двојица или више њих, а уколико не би имао синова већ једну или више кћери, тада кћери (да имају исто право) као и син (располагати са депозитом). Ако се деси да и кћери (не буде), тај читав депозит (да иде) кнезу Вукцу и кнезу Вуку и њиховим потомцима који су мушког пола, а уколико они не би имали синова, онда да тај поклад иде њиховим потомцима који су по мушкој линији. А докле год Бог буде хтио те сам ја војвода Сандаљ жив, да само ја могу за свог живота слободно располагати са тим депозитом. И још, уколико би се, не дај Боже, десило да се лоза наведених потомака моје браће кнеза Вукца и кнеза Вука прекине, онда да се речени поклад дâ онима који су нам најближи сродници по крви, колико сродство допушта. И то, ми кнез, властела и сва општина града Дубровника разумјесмо и потврдисмо у вјеру и заклесмо се поменутом војводи и преко њега свима напријед наведеним, да овај депозит, који је уложио, неће пропасти, а понајмање допасти неком човјеку ни силом, ни заповјешћу, ни молбом, ни откупом, нити помоћу било које радње нашег племенитог владара свете круне краља угарског или турског владара или прекоморског или босанског или којег год владара или човјека овога свијета да се не задржи већ

---

²¹ Стојановић: гкнвара.

обећавамо и потврђујемо војводи Сандаљу и његовом потомству, као што је и написано, дати им речени депозит уколико буду жељели. И уколико би се, не дај Боже, догодило да војвода Сандаљ или неко од напријед поменутих зарати са нашим градом или буде имао какав сукоб с неким од нас (наших грађана) или некакве дугове (према нашим грађанима) – да се и због тога не може задржати тај депозит. И још, сваки пут кад буду хтјели да подигну напријед поменути депозит – да пошаљу овакав други лист са нашим печатом који смо им сада дали. Уколико би га изгубили, нека онда пошаљу своје добре људе са својим вјеровним листовима под својим печатима, што ће нам бити довољно и пред свијетом очигледно да они подижу свој напријед поменути депозит. И за још већу постојаност и увјерљивост наведени Прибисав својом руком исписа нам овакав други лист са његовим печатом и он остаде у нашој комуни. Писа се у изабраној вијећници од Бога вољеног нашег града Дубровника, године од рођења Христа хиљаду и четиристо и деветнаесто љето, мјесеца јануара двадесет и девети дан, а уписа Руско логотет, Боже, помилуј га.

(а)

Потврда Прибислава Похвалића

Текст

Ва лито рожаства Христова тисџцно и четири ста и девето
на дес[е]те лито мисеца |2| агџста четврти дань ꙗ Прибисавь
Похвалићь²² посланиемь г(оспо)д(и)на воеводе Сандала доидох[ь]
|3| ѝ Дџбровникь кнезѝ и властеломь и все що се ѝдржи ѝ семь
5 записѝ поклада все примисмо |4| и листь џвакиће²³ под печатию кои
г(оспо)д(и)нь воевода имаше џд Дџбровника вратиць им га |5| и
зато пишѝ и свидокѝю ерь џви и џни џдписаць како да се ни ѝ едно
вриме |6| не може |7| ними нищо|8|ре пита|9|ти а џста|10|накъ сегли
|11| поклада |12| и що се ѝ дрѝ|13|зиць листи|14|ць ѝдржи |15| ѝписа
10 се |16| ѝ дрѝгомь |17| тетрагѝ |18| наприд а |19| ѝ два листа |20| ва
лито |21| г(оспо)дне тисѝ|22|цно и че|23|тири ста |24| и девето |25| на
дес[е]те |26| лито мисе|27|ца агџста |28| четврти |29| дань.

²² Стојановић: Похвалићь.

²³ Пуцић: џвакигь.

Превод

Године од рођења Христа хиљаду четиристо и деветнаесто љето, мјесеца августа четврти дан, ја, Прибисав Похвалић, послан од господина војводе Сандаља, дођох у Дубровник кнезу и властели. И све што се налази депозита у овом запису примисмо, а овакав исти лист с печатом који је господин војвода добио од Дубровника вратио сам им и зато пишем и свједочим, јер овај и онај (лист) поништих тако да се са њим никада не може ништа потраживати, а остатак овога депозита који се налази уписан у другим листовима уписа се напријед у другој књизи у два листа, године Господње, хиљаду и четиристо и деветнаесто љето, мјесеца августа четврти дан.

(II)

Пети лист

Физички опис и ранија издања

Документ је исписан на двије странице у тринаестој књизи архивске серије *Diversa Notariae*, која се чува у Државном архиву у Дубровнику²⁴ и прилично је оштећен. На првој страници недостаје већи дио од првих шест редова текста, као и доња десна ивица документа која обухвата девет редова. На другој страници недостаје највећи дио од првих пет редова. Саставни дио документа су и двије потврде о изузимању дијела депозита. Првој, која се налази на лијевој маргини прве странице, недостају почечи и завршеци већине редова. Друга потврда, која се налази на другој страници, налази се исписана у шеснаест редова испод главног текста у коме се наводи садржај депозита. Лијева и десна маргина потврде су искрзане. Упркос већим оштећењима, садржаје како главног документа, тако и обију потврда успјешно смо реконструисали слиједећи логички смисао ранијих депозитних листова који се већим дијелом подударaju. Документи су до сада два пута објављивани: М. Пуцић, *Споменици српски II*, 67–69, док. 83; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 366–369, док. 373, 374 и 375.

---

²⁴ DAD, *Diversa Notariae* XIII, fol. 15–15ʳ.

Текст

5 <...>²⁵ Д(8)ха аминь. Ми кнезь вл<...>кмо²⁶ въ свидѣнькѣ всак<...>
 мь²⁷ ѡписанью како прид<...>²⁸ посланькѣм[ь] г(оспо)д(и)на вокводе
 С<...>²⁹ |5| нкгвв<...>ране³⁰ и на име вокводе <...>³¹ |6| ѡ нашъ комѡнъ
 <...>³² по<...>³³ що се ѡдръжи ѡ семь ли<...>³⁴ |7| динари дѡбровчцѣхъ
 три тисѡкѣ и шесть десеть пер<...>³⁵ |8| котвр(ь)сцѣхъ двѣ тисѡкѣ
 и седамь десеть и деветь перьперь³⁶ и аспри³⁷ |9| тѡрьсцѣхъ на брои
 два десети и четир(и) тисѡкѣ и двѣ сти и чети|10|ри десеть и седамь
 аспри и дѡкаты златѣхъ деветь тисѡки и се|11|дамь сать и два
 дѡката и сребра плика сто и два десети и двѣ литре |12| и петъ ѡначь

²⁵ Узимајући у обзир да трећи (ГПБ 5, 70–72), четврти и пети депозитни лист садрже поприлично једнаке правне одредбе које се тичу права наслеђивања и преузимања депозитне имовине и да су, очигледно, састављени по истом дипломатичком формулару, настојали смо да за сваки дио текста који недостаје дамо и приједлог његове реконструкције на основу пријашњих напријед поменутих депозитних листова и остатка сачуваног текста. Реконструисане дијелове смо навели у критичком апарату, настојећи испоштовати праксу филолога да се приликом издавања текстова не додају недостајући дијелови у само издање. Сви пријашњи депозитни листови војводе Сандаља, изузев првог (ГПБ 5, 65), садрже симболичку и вербалну инвокацију, па би и наш приједлог реконструкције за овај дио текста гласио: + **Въ име Ѣтца и Сина и Светѡга.**

²⁶ Приједлог реконструисаног дијела текста: **вл<ад>ѡци, властеле |2| и вьса ѡпкина града Дѡбровника да)кмо.**

²⁷ Приједлог реконструисаног дијела текста: **всак<ом> маломъ и |3| голѣмомъ по семь наше)мь.**

²⁸ Пети и шести депозитни лист су настали готово истовремено, тј. 28. и 29. јула 1419. У експозицији шестог депозитног листа јасно стоји да је Сандаљев посланик Прибисав Похвалић судјеловао у активностима око улагања Сандаљевог новца у депозит, па је готово сигурно да је овај Сандаљев слуга учествовао и у активностима око петог депозитног листа, те би и приједлог нашег реконструисаног дијела текста гласио: **прид<е к намъ ѡ Дѡбровьникъ |4| Прибисавъ Похваликъ).**

²⁹ Приједлог реконструисаног дијела текста: **С<андала с листѡмь).**

³⁰ Приједлог реконструисаног дијела текста: **нкгвв<ѣмъ вѣровьѣмъ и од нкгвве ст>ране.**

³¹ Приједлог реконструисаног дијела текста: **реченога постави.**

³² Приједлог реконструисаног дијела текста: **ѡ.**

³³ Приједлог реконструисаног дијела текста: **по<ставъ то>.**

³⁴ Приједлог реконструисаног дијела текста: **ли<стъ и подъ ѡвѣтъ кои долѣ пише>).**

³⁵ Приједлог реконструисаног дијела текста: **пер<ьперь и динарь>.**

³⁶ Стојановић и Пуцић: **перьпера.**

³⁷ Пуцић испустио.

10 и шце два чавра сребрна а потезаю четири десеть |13| и четири
литре и двѣ ѝнче и шць два пѣхара с(ь) четири капци |14| а потезаю
седамь на десете литарь и шестъ ѝначь и шце³⁸ кдна |15| направа
конска сребрна и позлаккна а потеза два десети и |16| три литре и
деветъ ѝначь. ꙗ подь вви ѝвѣть постави вьсе |17| више р(е)чено ѝ
15 поклада: да к волгань г(оспо)д(и)нь воквода Сандаля ѝ всако |18|
врѣме самь совѣм[ь] али своими слѣгами пославь с листѣм[ь] а
подь нѣгѣвѣ(м)ь |19| печьтию законѣм[ь] тако шнь тако нѣгѣвѣ
встанакъ, ако би мѝ Б(о)гъ |20| даль сина тада синѝ или би два или
би кдань или колико бихъ. ꙗко ли |21| би сина не било а къци била
20 или векк къ кѣри тада къ кѣремь³⁹ |22| како синѝ. Згвдило би се,
цо⁴⁰ Б(о)гъ не даи, тере и къ кѣри не било тѣд(а) |23| кнезѝ Влкѣѝ
и кнезѝ Влкѝ вьсе и конь нихъ нихъ встанкѝ |24| ако сѝ мѝшци
споли доколѣ нихъ постак и наслѣдѝк встана(къ) |25| да сѝ волни
ѝзети или [и]мь ѡдъ кдномь или како имь гвдѣ да док(ь) |26|
25 Б(о)гъ хѣкк тере с[а]мь га воквода живь да с[а]мь волгань вѣѣмь
пок(ла) |27| дѣмь за моѣга живота или ми када ѝзети вьсе или кои
дѣль. И |28| шць када би се згвдило ца⁴¹ Б(о)гъ не даи тере кнезь
Влк(ь)ць или кн(езь) |29| Влкь а или кои нихъ встанакъ безъ
натражъка встали (да) |30| шномѝ поклада даа коѣга послѣ
30 натражакъ встане. И шць къ(да) |31| би се згвдило ца Б(о)гъ
не даи тер(ь) би се нихъ натражакъ прѣтрь(галь)|32| тада да се да
онѣмь кои бдѝ ближни по крѣви ка(ко) крѣвь по(дак)⁴² |33|
а згвди се ако би ти поклада дотолѣ не билъ ѝзеть. <...>⁴³
|34| властеле и вьса шпкина град(а) Дѣровника прим<...>⁴⁴ |35|
35 ѝ вѣрѝ и ѝ клетвѝ нашѝ како да р(е)ченомѝ воквожд<...>⁴⁵ |36|
вѣѣмь р(е)чено згвра вви поклада кои стала г(оспо)д(и)нь
<...>⁴⁶ |37| некк погинѝти ни на манк дойти ни за ик<...>|38|лю⁴⁷ сегли

³⁸ Стојановић и Пуцић: шць.

³⁹ Пуцић: керемь.

⁴⁰ Пуцић: ца.

⁴¹ Пуцић: цо.

⁴² Стојановић: по(дак) ѝ племенѝ нихъ. Узимајући у обзир веома мали простор на
маргини документа мало је вјероватан Стојановићев приједлог реконструкције текста.

⁴³ Приједлог реконструисаног дијела текста: И на тѣм ми кнезь.

⁴⁴ Приједлог реконструисаног дијела текста: прим(исмо и записасмо).

⁴⁵ Приједлог реконструисаног дијела текста: воквожд(и Сандаля).

⁴⁶ Приједлог реконструисаног дијела текста: воквода Сандаля.

⁴⁷ Приједлог реконструисаног дијела текста: ик(днога чловѣка во)|38|лю.

свѣта ни за силѸ ни за рѣчь ни за запов⟨...⟩⁴⁸ |39| ни за кѸпню
 ни за икѸно дѣло али би нашега г⟨...⟩⁴⁹ |40| свете корѸне Ѹгарьске
 40 али г(оспо)д(и)на тѸрскога али ⟨...⟩ога⁵⁰ али коѸга г⟨...⟩⁵¹ |42|
 тако странѣра како ⟨...⟩⁵² |43| г(оспо)д(и)нѸ вокводи Сандалю и
 ⟨...⟩⁵³ |44| дати имь р(ε)чени покладаь ⟨...⟩⁵⁴ |45| тѣмь покладаь wви не
 мо⟨...⟩⁵⁵ на манк ⟨...⟩⁵⁶ |46| би се реч(ε)номѸ г(оспо)д(и)нѸ Сандалю
 ⟨...⟩ом⟨...⟩⁵⁷ wдѣ нихѸ съ нашѣмь градwмь и съ ко|47|имь wдѣ наась
 45 кою рать али кою неприазень имати⁵⁸ ца Б(о)гѸ не даи |48| а или
 за коѸ годи прѣдльжѸк да се и за тои не море Ѹдрьжати или |49| не
 дати нѸ да се даа въ всакоѸ врѣме кѸди ѸсѸхwте како к згора |50|
 р(ε)чено. И wщѣ хwтѣ възда кади вѸдѸ хwтѣтъ Ѹзети више р(ε)чени
 по|51|кладаь да пошлю wвъ нашѣ листѣ подѣ нашwмь печатию кои
 50 имь ⟨...⟩⁵⁹ |52| дали исписань а дрѸги кс(тъ) Ѹ нась Ѹ комѸнѸ Ѹ
 тетраѸ ис коѸга к wви |53| исписань. Яко ли би га изьѸбили а wни
 да пошлю своѸ добре люди⁶⁰ ⟨сь⟩ |54| своими листѣми вѣровнѣми
 подѣ нихѸ печатѣми како кѸ наамь |55| бити задоволно и свѣтѸ
 wчитw крѣ си wни Ѹзимляу свои покладаь. |56| И за векю чистотѸ
 55 и вѣрованьк р(ε)чени Прибисавь своѸю рѸкою Ѹписа |57| наамь
 wвакигѸ дрѸги листѣ подѣ иѸговомь печѣтию и wста |58| Ѹ наась
 Ѹ комѸнѣ. Писа се Ѹ изебранои вѣкницѣ в(о)гѸлюбимагw град(а)
 на|59|шегw ДѸбровника, въ лѣто рождѣства Хр(и)с(то)ва тисѸцино и
 60 и четир(и)|60|ста и деветw на десет[ε] лѣто м(ѣ)с(ε)ца люля двадесети
 и wсми д(ь)нѣ |61| а Ѹписа РѸско логwфеть, Б[о]же помилѸи га.

⁴⁸ Приједлог реконструисаног дијела текста: запов⟨ѣдѣ ни за прошню⟩.

⁴⁹ Приједлог реконструисаног дијела текста: г⟨(оспо)д(и)на племенитога⟩.

⁵⁰ Приједлог реконструисаног дијела текста: ⟨заморьскога али |41| босанск⟩ога.

⁵¹ Приједлог реконструисаног дијела текста: г⟨(оспо)д(и)на сеган свѣта или коѸ
врѣсте члов(ѣ)ка⟩.

⁵² Приједлог реконструисаног дијела текста: граганина нашега. И wще се на то
wбѣтѸкмо.

⁵³ Приједлог реконструисаног дијела текста: више реченемь и нихѸ wстанкѸ како
се пише.

⁵⁴ Приједлог реконструисаног дијела текста: вокводи Сандалю и wстанкѸ иѸгwвѸ
и да.

⁵⁵ Приједлог реконструисаног дијела текста: мо⟨ре погинѸти ни⟩.

⁵⁶ Приједлог реконструисаног дијела текста: прити. И згwдило.

⁵⁷ Приједлог реконструисаног дијела текста: ⟨али к⟩ом⟨Ѹ⟩.

⁵⁸ ПуциѸ: наити.

⁵⁹ Приједлог реконструисаног дијела текста: смо.

⁶⁰ ПуциѸ: люде.

*Превод*⁶¹

+ У име Оца и Сина и Светога духа, амин. Ми, владајући кнез, властела и сва општина града Дубровника овим нашим записом дајемо на знање свакоме, маломе и великоме, да је Прибисав Похвалић, послан од господина војводе Сандаља, дошао код нас у Дубровник с његовим вјеровним листом и са његове стране и у име војводе поменутог положио у нашој комуни у депозит то што пише у овом листу и под условом који је доље наведен: динара дубровачких 3060 перпера и динара которских 2079 перпера и турских аспри укупно 24.247 и 9702 златна дуката и пликог сребра 122 литре и пет унчи и још два сребрна чабра који теже 44 литре и двије унче и још два пехара са четири поклопца који теже седамнаест литара и шест унчи и још једну сребрну и позлаћену коњску опрему која тежи двадесет и три литре и девет унчи. И под овим условом положи све напријед поменуто у депозит: да је слободан господин војвода Сандаљ у свако вријеме лично или по својим слугама које пошаље са листом а под његовим законитим печатом (подићи депозит), како он тако и његови потомци, ако му Бог подари сина, тада син, или ако буду двојица или јединац или их буде више, а ако не буде имао синова већ једну или више кћери, тада кћери (да могу подићи депозит) попут синова. Уколико би се, не дај боже, десило да не буде имао ни кћери, тада (да се да) све кнезу Вукцу и кнезу Вуку и њиховим мушким потомцима док год их буде било и њих буде насљеђивало њихово потомство да су слободни узети (депозит) или одједном или како хоће, а док год Бог буде хтио па сам ја војвода жив, да само ја могу располагати са тим депозитом уколико будем желио подићи све или само један дио. И још, уколико би се, не дај Боже, десило, па и кнез Вукац или кнез Вук или њихови насљедници остану без потомака да се депозит да ономе ко остане након (директних) насљедника. И уколико би се, не дај боже, десило па се и њихова лоза прекине, тада да се да ономе који буду најближи сродници како слиједи по крви и уколико би се десило да до тада депозит не буде био подигнут. И то, ми кнез, властела и сва општина града Дубровника разумјесмо и записасмо у вјеру и заклесмо се поменутом војводи Сандаљу и преко њега свима напријед наведеним, да овај депозит, који је уложио господин војвода Сандаљ, неће пропасти, а понајмање допасти неком човјеку ниједном намјером овога свијета, ни силом, ни због ријечи

---

⁶¹ Ради бољег разумијевања цјелине, преводе смо урадили укључујући и реконструисане дијелове текста.

или заповијести, ни молбом, ни откупом нити помоћу било које радње нашег племенитог владара свете круне угарске или турског владара или прекоморског или босанског или којегга год владара или човјека овога свијета, како странца тако и нашег грађанина. И још једном обећавамо господину војводи Сандаљу и напријед поменути и њиховом потомству да ћемо, како и пише, дати наведени депозит и војводи Сандаљу и његовим потомцима и да им депозит неће пропасти или неком припасти. Уколико би се, не дај боже, догодило да поменути војвода Сандаљ или неко од напријед поменутих зарати са нашим градом или буде имао какав сукоб с неким од нас (наших грађана) или некакве дугове (према нашим грађанима) да се и због тога не може задржати или не дати, него да се да у свако вријеме када буду зажељели како је и горе наведено. И још, сваки пут кад буду хтјели да подигну напријед поменути депозит, да пошаљу овај наш написан лист са нашим печатом који смо им дали, док је други остао код нас у комуни у књизи из кога је овај лист исписан. Уколико би га изгубили, нека онда пошаљу своје добре људе са својим вјеровним листовима са својим печатима, тако да будемо задовољни и да буде свијету очито да они подижу свој депозит. И ради још веће поузданости и увјерљивости наведени Прибисав својом руком исписа нам овакав други лист са његовим печатом и он остаде код нас у комуни. Писа се у изабраној вијећници од Бога вољеног нашег града Дубровника, године од рођења Христа хиљаду и четиристо и деветнаесто љето, мјесеца јула двадесет и осми дан, а уписа Руско логотет, Боже, помилуј га.

(б)

Потврда Групка Добричевића

Текст

+ ВѢ ИМЕ БОЖИЕ АМИНЬ. <...>ждьства⁶² Христова .Ѡ. и .Ѣ. и .Ѡ.
и .Ѡ. лѣто м(ѣ)с(е)ца генвара⁶³ .д. д(ь)нь |2| га ГрѢпко <...>бриѣвиѣ
<...>лѣга⁶⁴ воеводе Сандала неговимь посланиемь и ш неговими⁶⁵
<...>⁶⁶ неговомь⁶⁷ печатю придохъ ѿ ДѢровьникъ кнезѿ и властеломь

⁶² Приједлог реконструисаног дијела текста: Лита <ро>ждьства.

⁶³ Пуцић: гкнвара.

⁶⁴ Приједлог реконструисаног дијела текста: <До>бриѣвиѣ(ѣ с)лѣга; Стојановић и Пуцић: Добричевиѣ.

⁶⁵ Стојановић и Пуцић: неговими.

⁶⁶ Приједлог реконструисаног дијела текста: листьми |3| подь.

⁶⁷ Стојановић и Пуцић: неговомь.

5 и ђзехъ и прим<...>⁶⁸ |4| рѡке све аспре тѡрьске кое се ѡдръже ѡ семъ
записѡ конъ мога писаниа и за то |5| мошмъ рѡкомъ ѡписахъ да е
вѣровано и принесохъ кнезѡ и властелемъ за те <...>⁶⁹ ѡдтворень (!)
подъ печатю воеводиномъ како воевода прима теи аспре.

Превод

+ У име божје, амин. Године рођења Христа 1423. љето, мјесеца
јануара четврти дан, ја, Групко Добричевић, слуга војводе Сандаља,
послан од њега и с његовим листовима с његовим печатима дођох у
Дубровник кнезу и властели и узех и примих на руке све турске аспре
које се налазе у овом тексту поред мога записа и зато мојом руком уписах
да је сигурно (увјерљивије) и донесох кнезу и властели за те аспре лист
отворен с војводиним печатом да војвода узима те аспре.

(в)

Потврда Сандаљевих посланика

Текст

+ Въ име Б(о)жие амин(ъ). Лѣта рожд[ъс]тва Хр(и)ст(о)ва .ѿ.
и .ѡ. и .ѿ. |2| и третик ликто⁷⁰ м(ѣ)с(ѣ)ца⁷¹ фервар(а) .ѿ. дань |3| ми
старць Дмитарь и Радона Припчиць и Браганъ дикакъ |4| посланикъмъ
г(оспо)д(и)на воеводе Сандаља ѡписасмо дошдь⁷² |5| ѡ Дѡбровникъ
5 како ꙗ прьво насъ ѡзевъ Прибисавъ Поухва|б|лиць ѡд сегай листа
поклада два чавра сребарна⁷³ а потезаю |7| четир(и) дес[ѣ]ти и четири
литрь⁷⁴ и .ѿ. ѡнче ѡць два пе<хара> |8| с четири капцями а потезаю
.ѿ. литар(ъ) и .ѿ. ѡнчь⁷⁵ |9| ми више речени пришдь⁷⁶ ѡзесмо съда

---

⁶⁸ Приједлог реконструисаног дијела текста: прим<ихъ ѡ>.

⁶⁹ Приједлог реконструисаног дијела текста: <аспре |б| листъ>.

⁷⁰ Пуцић: лито.

⁷¹ Пуцић: мисѣца.

⁷² Стојановић и Пуцић: дошадъ.

⁷³ Стојановић: сребрна.

⁷⁴ Пуцић: литре.

⁷⁵ Пуцић: ѡначь.

⁷⁶ Пуцић: пришадъ.

- 10 динарь кот[о]рьсцѣх(ь)|10| двик⁷⁷ тисѣк⁷⁸ и седамь съть⁷⁹ и деветь
пер(ь)пер(ь) и <кдн>8|11| трапъ коньскѣ срьбернѣ позлаћенѣ а потеза
.б. и .г. литре |12| и .ѿ. ѿньчъ. И зато више речени листъ ѿдписасмо
|13| а за встанькѣ поклада напръд а 8 семь тетрагѣ и съ
<w>ста|14|нкомъ поклада цю се ѿдръжи 8 дрѣгомъ листѣ напръдъ
|15| 8 семь тетрагѣ звисмо. И га Бражанъ моимъ рѣкомъ запи|16|сахъ
15 и свѣдочю.

Превод

+ У име божје, амин. Године од рођења Христа 1423. љето, мјесеца фебруара 17. дан, ми, старац Дмитар и Радоња Припчић и Брајан дијак, послани од господина војводе Сандаља уписасмо да смо дошли у Дубровник и како је прије нас Прибисав Похвалић подигао од депозита у овом листу два сребрна чабра тежине 44 литре и двије унче и још два пехара с четири поклопца тежине 17 литара и шест унчи. Ми, напријед поменути, подигосмо сада 2709 перпера динара которских и једну коњску опрему сребрну и позлаћену тежине 23 литре и девет унчи. И зато напријед поменути лист поништисмо, а остатак депозита (уписаног) напријед у овој књизи са остатком депозита што се напријед налази у другом листу у овој књизи, спојисмо. И ја, Брајан, мојом руком записах и свједочим.

(III)

Шести лист

Физички опис и ранија издања

Шести лист депозита војводе Сандаља и припадајућа потврда Прибисава Похвалића налазе се исписани на једној страници тринаестог тома архивске серије *Diversa Notariae*, која се чува у Државном архиву у Дубровнику.⁸⁰ Документ је доста оштећен. Дјелимично је искрзана десна маргина на којој се налази садржај депозита, што не утиче на разумијевање самог текста чији смо садржај, у дијеловима који недостају, успјешно реконструисали. То, међутим, не важи и за потврду Прибисава Похвалића

⁷⁷ Пуцић: **двѣ**.

⁷⁸ Пуцић: **тисѣкѣ**.

⁷⁹ Пуцић: **сать**.

⁸⁰ DAD, *Diversa Notariae* XIII, fol. 14.

којој, по слободној процјени, недостаје око половина садржаја, због чега смо и њен садржај успјели само дјелимично реконструисати. Документ је до сада два пута објављен: М. Пуцић, *Споменици српски* II, 66–67, док. 82; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 365–366, док. 371 и 372.

Текст

+ ВѢ ИМЕ СѢТЦА И СИНА И СВЕТѢГА Д(Ъ)ХА АМИНЬ. МЛИ КНЕЗЬ
 владѣщи, власт⟨еле⟩ |2| и вѣса шпкина град(а) ДѢБРОВНИКА ДАКМО
 вѣ свидѣнькѣ всакомѣ ма⟨ло⟩|3|мѣ и голѣмомѣ по семь нашемь
 пис(а)нию како приде к намь ѣ ДѢБРО⟨вѣ⟩|4|никѣ Прибисавь
 5 Похваликѣ посланькѣм[ь] г(оспо)д(и)на вокводе Сандаля вѣ
 |6| нѣгѣвѣ стране и на име вокводино постави ѣ нашъ комѣнъ ѣ
 по⟩|7|кладь: двѣ тисѣки дѣкати златѣхъ и шѣе кѣнѣ икони⟨цѣ
 златѣ⟩ |8| а потеза кѣнѣ литрѣ и кѣдан [н]а десете ѣначь сѣ шбразумь
 прѣчист⟨е⟩ |9| Г(о)сп(о)гѣ и сѣ мнозѣми инѣми шбрази и сѣ седамь
 10 балась и шест⟨ь⟩ |10| баласиновъ и сѣ деветъ жмиральдовъ и сѣ
 двадесети и шѣсть зрь⟨нъ⟩ |11| бисера да тои вѣсе стои ѣ покладь ѣ
 нашъ комѣнъ. И вѣзда када би хѣ|12|тѣль г(оспо)д(и)нъ воквода
 више писанни покладь ѣзети да кѣ воланъ за |13| своѣга живота а
 да мѣ се не мѣже ѣдрѣжати или не дати како|14|но и дрѣги нѣговъ
 15 покладь кои кѣ ѣ наась ѣ комѣнъ посталкнѣ⁸¹ |15| и записанъ ѣ данашни
 д(а)нъ ѣ дрѣгѣм[ь] листѣ нашемь. Яко ли би се ⟨ковмь⟩ |16| згодумь
 згодило г(оспо)д(и)нѣ вокводи Сандаля по себѣ више р⟨ече⟩ни
 пок⟨ладь⟩ |17| штавити да га кѣ волна ѣзети г(о)сп(о)гѣ Юла кѣщи
 почте⟨нога⟩ |18| поменѣтъа кнеза Лазара. Я ми р⟨е⟩чени кнезь и
 20 властеле и шпкина |19| град(а) ДѢБРОВНИКА вѣ дѣшѣ и вѣрѣ нашѣ
 шѣтѣжѣмо дати више |20| р⟨е⟩чени покладь када хѣтѣти вѣдѣ ѣзети
 више р⟨е⟩чени г(оспо)д(и)нъ вок⟨вода⟩ |21| Сандаля али по нѣмь какѣ
 згора пише г(о)сп(о)гѣ Юла. И за в⟨екю⟩ |22| чистотѣ и вѣрованькѣ
 Прибисавь р⟨е⟩чени своѣю рѣкою ѣписанамь |23| шѣи листъ и шта
 25 ѣ наась ѣ комѣнъ подѣ нѣговумь п⟨ечьтию⟩. Писа се |24| ѣ избранои
 вѣкниѣцѣ град(а) нашега ДѢБРОВНИКА вѣ ⟨лѣто рождѣства⟩ |25|
 Хр(и)ст(о)ва тисѣцино и четири ста и деветѣ на де⟨сете лѣто
 м(ѣ)с(е)ца⟩ |26| люля двадесети и девети дань а ѣписа Рѣск⟨о
 логѣфеть, Боже⟩|27| помилѣи га.

⁸¹ Пуцић: поставакнѣ.

Превод

+ У име Оца и Сина и Светог духа, амин. Ми, владајући кнез, властела и сва општина града Дубровника овим нашим записом дајемо на знање свакоме, маломе и великоме, како је дошао код нас у Дубровник Прибисав Похвалић послан од господина војводе Сандаља, и с његове стране и у име војводино положио у нашој комуни у депозит: двије хиљаде златних дуката, и једну златну иконицу која тежи једну литру и једанаест унчи са обличјем пречисте Госпође и са многим осталим ликовима и са седам рубина и са шест малих рубина и са девет смарагда и са двадесет и шест зрна бисера, да то све стоји као депозит у нашој комуни. И када би то хтио, нека је господин војвода за свога живота увијек слободан да подигне напријед поменути депозит и да му се не може задржати или не дати попут његовог другог депозита који је у нашој комуни положен и записан на данашњи дан у нашем другом листу. Уколико би се неким случајем догодило да напријед поменути депозит преостане и након господина војводе Сандаља – да га је слободна узети госпођа Јела, кћер поштоване успомене кнеза Лазара. А ми, поменути кнез и властела и општина града Дубровника, кунемо се душом и вјером нашом да ћемо дати напријед поменути депозит када га буду хтјели узети напријед поменути господин војвода Сандаљ или госпођа Јела послије њега, како је горе и наведено. И за већу чистоту и вјеровање поменути Прибисав својом руком исписа нам овај лист и оста у нашој комуни са његовим <печатом. Писа се> у изабраној вијећници нашег града Дубровника <године од рођења> Христа хиљаду и четиристо и <деветнаесто љето, мјесеца> јула двадесет и девети дан, а уписа Руско логотет, Боже, помилуј га.

(Г)

Потврда Прибисава Похвалића

Текст

5 <...>⁸² Божие амень. Мисеца лѡла двадесети и дрѡги дань, <...>
ова⁸³ тисѡѣно⁸⁴ и четири ста и двадесето ли<...>валиѣъ⁸⁵ посланиемъ
г(оспо)д(и)на ми воєводе <...>зѡ⁸⁶ и властелемъ и нимъ <... |5| ... > въ
више речени запись ре<...|6|...>ъ а въи да се има изврѣ<и ...|7|...>а ѡ
дрѡги листъ как<о ... |8| ... >гѡ и мии Прибисавѡ <... |9| ... > први листъ
по<... |10| ... > писано на в<... |11| ... рѡскомъ⁸⁷ ѡдпи<...>.

Превод

У име божје, амин. Мјесеца јула, двадесет и други дан, године од рођења Христа хиљаду и четиристо и двадесето љето, ја Прибисав Похвалић послан од господина ми војводе Сандаља дођох у Дубровник кнезу и властели и њима <...> овај напријед поменути запис <...> а ово да се препише <...> у други лист како <...> и ми Прибисаву <...> први лист <...> писано на <...> руком <...>.

Дипломатичке особености

Четврти, пети и шести депозитни лист се по својој дипломатичкој структури нимало не разликују од прва три која смо приредили у претходном броју овог часописа, те све оцјене које смо тамо изнијели важе и за ове документе које сада објављујемо.⁸⁸ Сва три документа састављена су по једноставном дипломатичком формулару који се састоји од инвокације, интитулације, промулгације, експозиције, диспозиције

---

⁸² Приједлог реконструисаног дијела текста: <Ба им>е.

⁸³ Приједлог реконструисаног дијела текста: <лита рождѣства |2| Христ>ова.

⁸⁴ Стојановић и Пуцић: тисѡѣно.

⁸⁵ Приједлог реконструисаног дијела текста: ли<то ѣ Прибисавъ |3| Пох>валиѣъ.

⁸⁶ Приједлог реконструисаног дијела текста: <Сандаља доидохъ |4| ѡ Дѡбровникъ кне>зѡ.

⁸⁷ Стојановић и Пуцић: рѡскомъ.

⁸⁸ П. Драгичевић, *Први, други и трећи лист депозита војводе Сандаља са припадајућим потврдама*, ГПБ 5 (2012) 63–80. У првој напомени истога рада дали смо и упуту на основну литературу која детаљније разматра проблематику око свих Сандаљевих депозита.

и датума. У овом раду смо направили и једну ситну измјену која се односи на хронологију издавања ових листова. Наиме, документ који је Љубомир Стојановић у својој збирци насловио као пети депозитни лист⁸⁹ ми смо овдје издали као шести депозитни лист. Разлог за то пронађен је у хронолошком слиједу настанка тих истих исправа. Документ који је Љ. Стојановић издао као шести депозитни лист и који је датиран 28. јула настао је прије Стојановићевог петог листа, који је датиран 29. јула 1419. У овом посљедњем наведеном документу, у одјељку у којем се гарантује неповредивост Сандаљеве имовине, чак и стоји информација да се његов депозит не може задржати или не дати попут његовог другог депозита који је у (...) комуни положен и записан на данашњи дан у (...) другом листу. Очигледно је да су се у Дубровнику истовремено утаначивали правни детаљи око улагања оба Сандаљева депозита, а да су детаљи око израде посљедњег усаглашени сутрадан када је и датиран 29. јула. Иако ова хронолошка измјена у принципу ништа битно не мијења у погледу познатих историјских чињеница, сматрамо умјесним да је на овом мјесту поменемо. Разлог због чега је Љ. Стојановић замијенио мјеста овим документима вјероватно лежи у чињеници да је Руско Христофоровић, сачињавајући записник, прво у тринаестој књизи серије *Diversa Notarie* записао документ издат 29. јула, а потом документ који је издат 28. јула. Стојановић је очигледно поштовао тај редослијед. Разлог зашто је Сандаљева имовина подијељена на два депозита, умјесто да је сва уложена у један, лежи у чињеници да је војвода хтио да материјално обезбиједи своју супругу Јелену у случају своје смрти. У депозиту од 29. јула изричито се спомиње да само Јелена у случају Сандаљеве смрти може подићи дукате и златну икону, за разлику од претходног депозита у којем је детаљно одређено који члан породице Косача има право подићи депозит и у ком износу.⁹⁰

Важнији термини

У претходним бројевима *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњени појмови: **литра** и **унча** (ГПБ 1, према регистру), те термин **плико сребро** (ГПБ 5, 78).

---

⁸⁹ Љ. Стојановић, *Повеље и тисма* I–1, 365–366.

⁹⁰ Е. Куртовић, *Јелена Хранић у банкарским пословањима у Дубровнику и Котору*, Зборник за историју БиХ 5 (2008) 90–92.

Просопографски подаци

У претходним бројевима *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњене личности: **Прибисав Похвалић (Похвалица)** (ГПБ 4, према регистру), **кнез Вукац, кнез Вук и госпођа Јела (Јелена)** (ГПБ 5, 78–79).

Дмитар крстјанин, 46 (страна), 5 (ред у издању) – припадник цркве босанске, који је за Сандаља Хранића обављао различите дипломатске послове.

Литература: Р. Џошковић, *Crkva bosanska u XV stoljeću*, Сарајево 2005. (према регистру); Е. Куртовић, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Сарајево 2009. (према регистру).

Групко Добричевић, 55, 2 – један од најважнијих гласника војводе Сандаља. У историјским изворима се јавља у периоду од 1420. до 1451. године, када је за босанског војводу обављао различите врсте дипломатских и приватно-правних послова. Есад Куртовић допушта могућност да се Групко у изворима јавља још од 1412. године, када је поводом једне дипломатске мисије заступао Сандаља у Венецији.

Литература: А. Бабић, *Diplomatska služba u srednjovjekovnoj Bosni*, Из историје средњовјековне Босне, Сарајево 1972, 153–154; Р. Џивковић, *Utjecaj primorskih gradova na ekonomsko-socijalne promjene u bosanskom društvu u 14. i 15. stoljeću (Pojava građanske klase i novog plemstva)*, Тузла 1986, 120–125; Е. Куртовић, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, 383–385.

Старац Дмитар, 56, 3 – вјероватно је опет у питању Дмитар крстјанин.

Литература: видјети Дмитра крстјанина.

Радоња Припчић, 56, 3 – Сандаљев посланик. Потиче из хумске властееоске породице Мрђеновић која је била у вазалском односу према војводи Сандаљу. Чланови ове породице се од XV вијека у изворима називају и Припчићи, по Припцу који се сматра њиховим родоначелником. Обављао је за војводу Сандаља различите послове.

Извори и литература: Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 369, 371, 373, 388; М. Динић, *Хумско-требињска властела*, Из српске историје средњега века, Београд 2003, 373–374; Е. Куртовић, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, 238, 243, 445.

Брајан дијак, 56, 3; 57, 14 – писар и посланик војводе Сандаља. У доступним изворима помиње се само током 1423. и 1424. године.

Извори и литература: Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 369, 371, 374, 388, 389; E. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, 243, 379, 447.

Pavle Dragičević

Université de Banja Luka
Faculté de Philosophie
Département d’Histoire

**QUATRIEME, CINQUIEME ET SIXIEME FEUILLES
D’ENREGISTREMENT DE DEPOTS DU VOÏVODE SANDALJ
AVEC ATTESTATIONS [DE RETRAIT] CORRESPONDANTES**

Feuilles d’enregistrement [de dépôt]:	Attestations [de retraits]:
(I) 1419, janvier 29	(a) 1419, août 4
(II) 1419, juillet 28	(b) 1423, janvier 4 et (v) février 17
(III) 1419, juillet 29	(g) 1420, juillet 22

Résumé

Ce travail s’intéresse à trois documents ayant pour contenu principal un inventaire des biens et valeurs qui entraient dans la composition de trois dépôts confiés à Dubrovnik. S’y ajoutent les dispositions précisant qui, et sous quelles conditions, a le droit de retirer, après le décès de Sandalj, l’argent et les objets déposés. Ces trois documents renferment également les attestations des émissaires de Sandalj, qui, à plusieurs reprises, ont retiré une partie des biens et valeurs déposées, en fonction des besoins de leur propriétaire. Outre une reproduction des textes, en ancien serbe, de chaque document avec leur traduction en serbe moderne, ce travail propose plusieurs chapitres consacrés à une explication détaillée de leurs particularités diplomatiques et de l’identité des personnages mentionnés.

Mots-clés: Sandalj, Hranić, Bosnie, Dubrovnik, XVème siècle, dépôt.

Небојша Порчић*

Универзитет у Београду
Филозофски факултет
Одељење за историју

ДВА ДОКУМЕНТА ВОЈВОДЕ САНДАЉА ХРАНИЋА О ПРЕУЗИМАЊУ ГРАДА БИЈЕЛЕ

пре 21. децембра 1419. године

Сажетак: У дубровачком препису сачињеном 21. децембра 1419. забележена су два недатирана документа великог војводе Сандаља Хранића. У првом, војвода даје реч да ће кнезу Алекси Паштровићу дати посед са 130 кућа у замену за неку поближе неодређену *службу* чије је извршење овај обећао. У другом, ауктор даје истом дестинатару своју *витешку реч* да ће му, у замену за предају неког неименованог *града* коју је Алекса обећао, омогућити да са породицом, имовином и зависним људима безбедно оде у било ком правцу. Штавише, ако Сандаљ одлучи да разори град, Алекса ће моћи да задржи своје баштинско село, а ако град не буде разорен, добиће друго село у надокнаду. Тек из пропратне белешке преписивача, у којој се потврђује да је споразум склопљен пред дубровачким властима као сведоцима, сазнаје се да је реч о утврђењу Бијела на тремеђи Жупе дубровачке, Конавала и Требињске области.

Кључне речи: Босна, XV век, Сандаљ Хранић, Алекса Паштровић, Бијела, *вера витешка*, баштина, фамилијар.

Прва књига серије *Lettere e commissioni di Levante* Државног архива у Дубровнику садржи превасходно преписе писама која су дубровачке власти слале дестинатарима у словенском залеђу. Као један од ретких изузетака, на страници 112r забележени су преписи два кратка документа које је велики војвода Сандаљ Хранић издао у корист кнеза Алексе Паштровића, а испод њих и нешто опширнија пропратна белешка познатог дубровачког словенског канцелара Руска Христифоровића. У белешци се као датум записивања наводи 21. децембар 1419. и напомиње да су преписани документи били под *печатом ауктора*. То је једини

---

* Ел. пошта: nebojsa.porcic@f.bg.ac.rs

расположиви податак о спољном изгледу оригиналних примерака који су свакако остали у поседу кнеза Алексе, где им се губи сваки траг.

У тренутку када су преписи начињени, односи између војводе Сандаља и кнеза Алексе имали су предисторију дужу од две деценије.¹ Током већег дела тог раздобља Алекса је био фамилијар² овог моћног обласног господара, који му је поверавао одговорне управне и дипломатске задатке. Међутим, у жестоком оружаном сукобу који је 1415. године избио између Сандаља и такође моћне великашке породице Павловића, Алекса је напустио Сандаљев табор. Управо у тој новој фази међусобних односа војвода и кнез поново су успоставили додир из којег ће се изродити документи о којима је реч.

Ранија издања

Текст оба документа и пратеће белешке досад су објавили Медо Пуцић (*Споменици српски* I, 146–147, бр. 261) и Љубомир Стојановић (*Повеље и писма* I–1, 303–305, бр. 318–320), док је Еусебије Ферменцин (*Acta Bosnae*, 108, бр. 589) донео оскудан регест на латинском. Са изузетком мањег оштећења од влаге у горњем десном углу листа, текст је лако читљив, тако да је у оба ранија издања верно пренесен.

Издање које следи приређено је на основу фотографије начињене у Државном архиву у Дубровнику, уз љубазно допуштење особља те установе.

---

¹ За подробнији осврт на личност Алексе Паштровића видети ниже под *Просопографски подаци* и *Топографски подаци*, са упутом на обимну ранију литературу. Шири историјски оквир дат је у С. Ђирковић, *Историја Босне*, 240–250, и Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Sarajevo 2009, 209–229.

² О употреби појма фамилијар, као ознаке за властелина скромнијег ранга чија се подређеност неком моћнијем феудалцу исказивала кроз боравак у господаревом непосредном окружењу и обављање разних војних, дипломатских и управних послова у његово име, видети N. Isailović, *Fragmenti o familijarima Hrvatinića u Dalmaciji i Hrvatskoj krajem XIV i početkom XV veka*, Spomenica akademika Marka Šunjića, Sarajevo 2010, 310–311.

Текст документа и пропратне белешке**

5 + Ми г(оспо)д(и)нь воквода Сандаљ даю знати по семь
нашемь листѣ всякомѣ комѣ се подоба |2| и прѣдѣ кога швь мои
листь приде, да дахъ рѣчь и вѣрѣ мою Алексьи на то како шнь |3|
менѣ извьршивь и ѡчинивъ шнь правѣ слѣжьвьѣ що ми к порѣчили
по момь |4| слѣзѣ Драгию, гдѣгвдѣ вѣде ѡ момь иманью да мѣ
запишѣ за племенитѣ .р. |5| и .л. кѣкъ люди.

10 |6| + Ми г(оспо)д(и)нь воквода Сандаљ даю знати въсакомѣ
комѣ се п[о]доба и прѣдѣ кога швь |7| мои листъ приде, да дахъ рѣчь
и вѣрѣ мою витешкѣ и моихъ родителя |8| Алексьи Пащровику
на то како шнь менѣ сврьшивъ що ми к по Драгию |9| порѣчили,
давъ градъ ѡ моѣ рѣке, да се испрати свободно съ всомь своимь
швь |10| тѣлью и своимь благѣм[ь] и своими шт(ь)роци ки
ѡсхѣте ш нимь поити. |11| Да за тои га не посегиѣ нѣднѣмь злѣмь,
ни моѣ слѣге ни тко мене слѣша, |12| ни по одной хитрости. Тко не
15 би посегаѣ, на мою главѣ и на мога въ |13| сега племена. И шчь мѣ на
тѣ дахъ рѣчь и вѣрѣ мою, извьршивь шнь |14| менѣ како се више
пише що ми к по Драгию нарѣчили и давъ градъ |15| ѡ моѣ рѣке, ако
га вѣдѣ дрѣжати шни градъ хѣкю мѣ дати замѣнѣ |16| за негово
село ващинно гдѣ кѣ шне своѣ шт[ь]роке испратити. Ако |17| ли га
20 разавью шни градъ да мѣ се не ѡзьме шной негово село ващино, |18|
да мѣ к свободно.

25 |19| + Ми кнезь дѣрѣвочки Андре Вльчевикъ и съ избранѣми
властели Малога |20| вѣкта, на име Жѣнь Жѣрговик(ь), Михаиль
Менчетик(ь), Михаиль Растикъ, |21| Матеи Градикъ, Дѣрѣшко
Бенчѣликъ, Никѣла Живете Пѣцика, Марь |22| толь Жамановикъ
и Пѣро Лѣкаревик(ь) дакѣмо въ свидѣнькъ всякомѣ како |23|
г(оспо)д(и)нь воквода Сан'далъ к намь досла свою почтенѣ
посальбинѣ, Дивца крѣсть |24| ганина и кнеза Драгикѣ, своимь
листѣм[ь] вѣровнѣмь, а подѣ неговѣм[ь] печь |25| тию, и дрѣга
30 .ѣ. листа лѣ подѣ неговѣм[ь] печьтию. Кога .ѣ. листа за векѣ |26|
вѣрованькъ въ всяко врѣме више швогаи згѣра рекосмо исписать.
А ѡ таи .ѣ. |27| листа записѣкъ г(оспо)д(и)нь Алексьи Пащровику
щоно се ѡ них(ь) ѡдрѣжи. И съ више |28| р(е)ченѣми послаи шни
д(ь)нь доиде ѡ Дѣрѣвник(ь) кнезь Алекса и више въси кѣпно |29| с
35 нами съ кнезѣм(ь) и вишер(е)ченѣми властели. И вѣде ѡ нашемь Вѣкю
малѣмь |30| крѣстьганинѣ Диваць вишер(е)чени р(е)че ѡ прѣчивъ да

** Редакција издања и превода: Татјана Суботин Голубовић.

що гвде мѢ к г(оспо)д(и)нь вождода |31| Сан'даль ѡ вишер(е)чена
 .б. листа записаль да мѢ ѡвѣке тврѣдо и непоколѣбимо |32| вѢде
 и нѣдномь прѣваромь ни хитрость на манѣ не приде що мѢ к
 40 вѣтѣ|33|валь довѣка. И оцѣ рѣче Дивацѣ кръстыганинь ѡпрѣчивь
 да мѢ кк вождода |34| Сан'даль дати Алекси за вишер(е)чени градъ
 Бѣлѡ. И ми кнезь, властеле |35| вишер(е)чени молкни оудѣ вѣтѣю
 страна томѡи свѣдокѡмо. Писа се |36| ѡ избранои вѣкницѣ
 45 в(о)глюбимагв гр(а)да нашегв лѣтѣ рождѣства Хр(и)ст(о)ва |37|
 тисѡцино и четириста и деветнадесете лѣтѣ, м(есе)ца декемьвриа
 два|38|десети и прѣви д(ь)нь. И ѡписа Рѡско логѡфеть, Б(о)же
 помилѡи га.

Превод документа и пропратне белешке

Ми, господин војвода Сандаљ, дајем на знање овим нашим документом свакоме кога се тиче и пред кога овај мој документ дође: дао сам своју реч и веру Алекси – пошто он мени изврши и учини ону ваљану службу као што ми је поручио по мом слуги Драгићу, негде на мојим поседима записаћу му као племенито 130 кућа људи.

Ми, господин војвода Сандаљ, дајем на знање сваком кога се тиче и пред кога овај мој документ дође, да сам дао реч и веру моју витешку и мојих родитеља Алекси Паштровићу – пошто он мени сврши оно што ми је по Драгићу поручио и преда град у моје руке, биће спроведен слободно са свом својом породицом и својим благом и својим отроцима који буду хтели да пођу с њим. А ја нећу за њим посегнути никаквим злом и никаквим лукавством, нити ће [то учинити] моје слуге ни ико ко мене слуша. Ако би неко посегао, [нека то падне] на моју главу и мог целог племена. И још му на то дадох реч и веру моју – пошто он изврши мени оно што је горе написано, што ми је по Драгићу поручио, и преда град у моје руке – ако ја будем држао онај град, даћу му замену за његово баштинско село где ће спровести оне своје отроке. А ако ја разорим онај град, оно његово баштинско село неће му бити узето – нека му је слободно.

Ми кнез дубровачки Андре Вучевић са изабраном властелом Малог већа, по имену Жун Журговић, Михаил Менчетић, Михаил Растић, Матеј Градић, Добрушко Бенчулић, Никола Живете Пуцића, Мартол Жамановић и Перо Лукаревић, дајемо на знање сваком да нам је господин војвода Сандаљ упутио своје поштовано посланство, Дивца крстјанина и кнеза Драгића, са својим веровним писмом под својим

печатом, као и друга два документа под својим печатом. Наредили смо да се та два документа ради већег веровања у сва времена изнад овога горе препишу. А у та два документа господин пише Алекси Паштровићу оно што се у њима садржи. И са горепоменутих посланица оног дана дође у Дубровник кнез Алекса и били су сви заједно с нама, кнезом и горепоменутом властелом. И док је био ту у нашем Већу малом, горепоменути крстјанин Дивац свечано је изјавио [Алекси] да ће му све што му је господин војвода Сандаљ у горепоменутом два документа записао, заувек бити чврсто и непоколебљиво и да док је жив никаквом преваром ни лукавством неће доћи на мање него што му је обећао. И још свечано изјави Дивац крстјанин да ће војвода Сандаљ [то] дати Алекси за горепоменути град Бијелу. И ми кнез и властела горепоменутом, замољени од обеју страна, томе сведочимо. Писа се у изабраној већници нашег богољубивог града године од рођења Христовог хиљаду и четиристо и деветнаесте године, месеца децембра двадесет и првог дана. А уписа Руско логотет – Боже, помилуј га.

Дипломатичке особености

У дипломатичком смислу Сандаљеви документи о Бијелој представљају изјавне документе, то јест, повеле, срочене у форми отвореног писма-прогласа (*litterae patentis*). Као такве обележавају их промулгације, којима се правни чин даје на знање *сваком кога се тиче и пред кога овај мој документ дође*. У оба документа испред промулгација стоје симболичке инвокације³ и сразмерно једноставне интитулације (*ми господин војвода Сандаљ*), док се после промулгација одмах прелази на експозитивно-диспозитивни део у који су уклопљене крајње сведене инскрипције (*Алекси*, односно *Алекси Паштровићу*).

Блок интитулација + промулгација + диспозиција са инскрипцијом јавља се у још четири сачуване Сандаљеве повеле и може се сматрати окосницом дипломатичког обрасца који је у документарној продукцији овог ауктора био намењен бележењу „обичних“ правних чинова.⁴

---

³ Може се узети за извесно да су симболичке инвокације које је на почетку својих преписа забележио Руско Христифоровић постојале и на оригиналним документима, јер сви Сандаљеви документи сачувани у оригиналу на српском језику имају симболичке инвокације (видети нап. 4 и 5).

⁴ Реч је о још једној, на повељи састављеној на латинском, коју је Сандаљ 1409. издао тада верном фамилијару Алекси Паштровићу (L. Thallóczy, *Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter*, München – Leipzig 1914, 352), затим повељи

Насупрот томе, преостале три сачуване Сандаљеве повеље које уређују крупна питања у односима са суседима⁵ представљају се као „свечани“ образац који се одликује изостављањем промулгације у корист опширнијих увода са аренгалним елементима. Разлика између две скупине може се наслутити и у обликовању појединих састојака, нарочито код интитулације, која у свечаним документима увек садржи ширу одредницу власти и, у два наврата, девоцију,⁶ што се у скромнијој скупини среће само двапут.⁷ Слично је и са вербалном инвокацијом, чија је заступљеност у свечанијој скупини 2/3, а у скромнијој 2/6. Најзад, својеврсна градација може се успоставити и према општем богатству формулара, где опет јасно предњаче свечанији примерци. У том погледу, повеље о Бијелој налазе се на самом дну, као једине које немају никаквих других састојака мимо поменуте окоснице обичног обрасца.

Датум. Међу изостављеним деловима повеља о Бијелој посебну пажњу привлачи одсуство датума, јер се он једини јавља у свим другим Сандаљевим повељама. Разлог овом упадљивом одступању од очигледно дубоко укорењене праксе могао би да лежи у томе да је састављач докумената био свестан да ће забележени правни чиновни ступити на снагу тек у будућности – када (и ако) Алекса Паштровић пристане да изврши свој део погодбе.

У сваком случају, изостанак датума отвара питање прецизнијег датирања настанка двеју повеља. *Terminus ante quem*, јасно омеђен 21. децембром, може се са сигурношћу померити на дан раније, с обзиром на дубровачку белешку из које произлази да су Алекса и Сандаљеви представници већ тада били у Дубровнику.⁸ Други гранични датум могао би се, пак, везати за присуство Алексе Паштровића у Дубровнику 17. и 21. новембра 1419. године⁹ – пошто је господар Бијеле очигледно још увек уживао слободу кретања, чини се да његов положај у том тренутку

аукторској ташти, баници Анки, из 1410. године (Ј. Стојановић, *Повеље и тисма* I–1, бр. 298) и двема повељама Дубровчанима – о пријему дела поклада (1423; исто, бр. 383) и о дријевској царини (1429; ГПБ 5 (2012) 56–57, приредила А. Фостиков).

⁵ Повеље Дубровнику о продаји Конавала из 1419. (ГПБ 4 (2011) 98–101, приредио Р. Поповић) и 1420. (Ј. Стојановић, *Повеље и тисма* I–1, бр. 322), као и повеља Венецији о статусу Котора (1423; исто, бр. 337).

⁶ На пример: *ми господин војвода Сандаљ, милошћу Божјом велики војвода босански* у повељи Дубровнику из 1419.

⁷ У повељама за баницу Анку и о закупу дријевске царине.

⁸ Р. Anđelić, *Srednjovjekovni gradovi u Neretvi*, GZM 13, n. s., Arheologija (1958) 190, нап. 55.

⁹ Ђ. Тошић, *Босански „лутајући витезови“ Паштровићи*, ИЧ 58 (2009) 154.

није био тако тескобан као што то произлази из докумената забележених 21. децембра. Ипак, замршене и нејасне шире околности не допуштају да се овај закључак безрезервно прихвати. Наиме, у јесен 1419. године сукоб између Сандаља и Павловића био је обустављен, а тадашњи босански краљ Стефан Остојић, који је подржавао Павловиће, потврдио је 4. децембра Сандаљеву повељу о продаји Жупе Конавле Дубровчанима издату претходног јуна – Алекса Паштровић је у новембру боравио у Дубровнику управо као краљев посланик по том питању.¹⁰ Већ јануара 1420. ситуација је била потпуно другачија – Павловићи и краљ нашли су се под ударом турске војске, чијој је појави по свему судећи кумовао Сандаљ, који је и сам обновио непријатељства са старим противницима. Предаја Бијеле могла је, дакле, бити последица обновљених ратних дејстава, и у том случају настанак Сандаљевих докумената о њој треба сместити после 4. децембра, или плод одлуке кнеза Алексе да искористи примирје како би се благовремено извукао из нестабилне пограничне области, што дозвољава могућност да су документи настали пре тог датума, па чак и за време или пре Алексиног новембарског боравка у Дубровнику.

Природа правног чина. Недоумица око тога да ли је Алексина предаја Бијеле извршена у склопу примирја или ратног стања замагљује суштину правног чина забележеног у приложеним документима. С једне стране, Сандаљево давање вере витешке и баштинског поседа у замену за службу коју му је Алекса обећао верно одсликава уобичајене обрасце успостављања сениорско-вазалског односа у босанском феудалном друштву.¹¹ Насупрот томе, појединости попут оне да се служба у ствари своди на предају поседа који баштиник већ држи и да његова будућа баштина зависи од судбине тог поседа,¹² а нарочито део у ком се Алекси, његовој породици и подложницима јемчи безбедност приликом напуштања Бијеле, недвосмислено говоре да је у питању споразум између двеју супротстављених страна, и то споразум о „часној

---

¹⁰ Преглед сразмерно обимне библиографије о уступању Конавала доноси Н. Исаиловић, *Михаило Кабуџић, дубровачки одметник – босански дипломата*, ИЧ LVI (2008) 401, нап. 45.

¹¹ О томе опширно: С. Ћирковић, *Верна служба и „вјера господска“*, Зборник ФФ у Београду VI–2 (1962) 95–112, где се у више наврата разматрају и догађаји око Бијеле.

¹² Видети ниже *Установе и важнији појмови*, под појмом *село баштинско*.

предаји“ утврђења суоченог са оружаним нападом.¹³ На то указује потпуно искључивање из споразума сваке могућности да Алекса остане у Бијелој, као и касније одсуство било каквих показатеља о томе да се Алекса вратио у службу Сандаља Хранића, па и да је добио обећани посед. Напротив, после изласка из Бијеле, Алекса се неко време задржао у Дубровнику, да би се потом преселио у област Павловића, где је као један од њихових најистакнутијих фамилијара остао све до свог нестанка из историјских извора.¹⁴

Дакле, мада личе на типичне босанске повеље о давању баштинских поседа власти, Сандаљеви документи о Бијелој у ствари бележе његов споразум са Алексом Паштровићем о часној предаји утврђења које је Алекса држао као Сандаљев противник. Сличност са баштинским повељама могла би да потиче из природне тежње да се не тако уобичајени правни чин подведе под неку уобичајену форму или, још пре, из ранијег односа између двојице протагониста. Алекса је највероватније управо од Сандаља својевремено добио положај и баштину у Бијелој, па се сада његова споразумна предаја могла тумачити као повратак у сениорско-вазалски однос који се нужно заснивао на томе да подложник од свог господара држи баштину, ако не у Бијелој, онда негде другде.

Ово објашњење могло би да пружи одговор на још једно крупно питање које постављају повеље о предаји Бијеле – зашто је један исти правни чин забележен у два документа? Још је Сима Ћирковић приметио да су босанске баштинске повеље понекад издаване „у паровима“, при чему је господар једним документом давао подложнику своју *вјеру господску*, а другим саму баштину.¹⁵ Повеље о давању вере садржале су спискове сведока и истицале улогу представника цркве босанске као јемаца тог чина, док су оне о баштини прецизирале додељена имања. У

---

¹³ О Бијелој, као превасходно војном објекту, видети ниже *Установе и важнији појмови*, под појмом *град*. Иначе, предаја утврђења у замену за пропуштање посаде била је уобичајена појава у средњовековном ратовању.

¹⁴ Видети ниже *Просопографски подаци*. Досадашњи истраживачи углавном су показивали склоност да предају Бијеле посматрају као још једно политичко престојавање окретног и непостојаног кнеза Алексе (уп. С. Ћирковић, *Верна служба*, 97; Ђ. Тошић, *Босански „лутајући витезови“ Паштровићи*, 154–155). Само Ђ. Бубало, *Шта значи отрок у српским повељама*, Зборник МС за историју 56 (1997) 49, узгред примећује да се у овом случају радило о предаји после опсаде. Мада се за тако изричиту тврдњу не може наћи потврда, из јемстава безбедности садржаних у другој повељи јасно је да су се у близини Бијеле налазиле Сандаљеве војне снаге способне да угрозе Алексу и његове следбенике.

¹⁵ С. Ћирковић, *Верна служба*, 102–103.

светлости тога, документ којим Сандаљ даје *реч и веру* да ће на својој територији доделити Алекси посед тачно одређене величине могао би да се узме као повеља о баштини, док би онај којим се дају *реч и вера моја витешка и мојих родитеља*, уз наглашена јемства безбедности и својеврсну аутосанкцију у случају кршења, представљао повељу о вери. Додуше, у повељи о вери нема трага о улози цркве босанске и сведока, али ти чиниоци су упадљиво присутни у дубровачкој пропратној белешци, где се крстјанин Дивац појављује управо као јемац да ће Сандаљ испунити своја обећања,¹⁶ а поименично наведена дубровачка властела као сведоци.

Предложено решење за постојање две повеље о предаји Бијеле само је једно од могућих. Прилично убедљиво делује и образложење по ком би два документа одражавала две фазе у преговорима о предаји – у првој је Сандаљ још помишљао на то да Бијелу после преузимања разори, и у том случају је био спреман да остави Алекси Паштровићу ранији баштински посед, док је у другој већ „преломио“ да сачува утврђење, па је Алекси ставио у изглед само посед од 130 кућа на неком другом месту. Ипак, чак и у том случају, начин на који је Сандаљева канцеларија обрадила споразум о предаји Бијеле остаје један од најзанимљивијих примера сусретања уобичајених документарних форми са не баш уобичајеном правном наменом које нуди документарна заоставштина средњовековне Босне.

Просопографски подаци

Већина поменутих личности већ је обрађена у ранијим свескама *Грађе о прошлости Босне и Старог српског архива*: **војвода Сандаљ** (ГПБ 2, 3; ССА 5), дубровачка властела **Жун Журговић** (ГПБ 1; ССА 7, 9), **Михаил Растић** (ГПБ 1; ССА 7), **Матеј Градић** (ГПБ 2; ССА 10), **Добрушко Бенчулић** (ГПБ 5; ССА 10), **Никола Живете Пуцић** (ССА 10) и **Руско логотет** (ГПБ 2, 3; ССА 4, 8, 10, све према регистрима).

Алекса Паштровић, 67 (страна), 3, 9, 32, 34 (ред у издању); 68, 41 – кнез. Трећи од пет синова властелина Радослава Паштровића из области између Будве и Сутомора, која и данас носи назив по презимену

---

¹⁶ Појављивање босанске цркве као јемца вере господске такође је уочио и обрадио С. Ђирковић, *Верна служба*, 106–107. Шири осврт на политичку и друштвену улогу цркве босанске даје Д. Драгојловић, *Крстјани и јеретичка црква босанска*, Београд 1987, 222–231.

ове породице. Пошто су се у сукобу између Сандаља Хранића и Балшића сврстали уз босанског великаша, браћа су крајем 1398. године морала да напусте завичај и потраже уточиште у Котору. У неком тренутку, Алекса је одлучио да срећу окуша као Сандаљев фамилијар. Око 1408–1411, већ са кнежевском титулом испред имена, управља Сандаљевим издвојеним поседом у области Скрадина у Далмацији, а крајем 1413. године помиње се као Сандаљев посланик код некадашњих непријатеља Балшића, са којима се босански војвода трајно измирио. Међутим, у жестоком сукобу који је избио између Сандаља и породице Павловић после убиства Павла Раденовића 1415. године, Паштровић је очигледно прешао на страну Сандаљевих противника, чим се крајем 1419. нашао у положају да преговара са бившим господарем о предаји Бијеле (видети у *Топографским подацима*). Пошто су Сандаљева обећања преузета споразумом од 21. децембра остала неиспуњена, Алекса се неко време задржао у Дубровнику, да би потом пронашао своје место у кругу најповерљивијих фамилијара својих нових господара Павловића. У новој средини поново се истицао обављањем дипломатских послова све до 1433, када коначно нестаје из извора.

Литература: Прилог у *СБР* 1, 88 (С. Ћирковић) у међувремену је исправљен и допуњен новим сазнањима, која синтетизује Ђ. Тошић, *Босански „лутајући витезови“ Паштровићи*, 147–172, са упутницама на веома обимну и разуђену ранију литературу.

Драгић, 67, 5, 10, 17, 28 – слуга/кнез. У расположивим изворима, међу властелом Косача под овим именом забележен је још само кнез Драгић Грданац, поменут као десети од 12 „ротника“ у повељи од 10. октобра 1435. године, којом Сандаљев наследник војвода Стефан Вукчић потврђује Дубровнику посед Конавала и раније дате повластице. Предмет ове повеље и Грданчев положај у списку, примерен фамилијару скромнијег порекла који после дугогодишње службе продире у ужи круг поверљивих људи свог господара, поткрепљују могућност да се ова личност повеже са Сандаљевим послаником из 1419. године. Догађајима око Бијеле временски је ближи помен кнеза Драгића Голозловића, који је наведен као претпоследњи међу „ротницима“ у повељи краља Стефана Остоје о потврђивању повластица Дубровчанима од 4. децембра 1409. Ипак, с обзиром на непријатељство између Сандаља и владарског дома Котроманића пред крај владавине Стефана Остоје (умро септембра 1418) и почетком владавине његовог сина Стефана Остојића, присуство

у Сандаљевој служби кнеза који се деценију раније појављује као ротник на краљевој повељи делује мало вероватно.

Извори и литература: Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 439, бр. 445; I–2, 39, бр. 647; С. Ћирковић, *Историја Босне*, 245–250; С. Рудић, *Босанска властела у 15. веку* (необјављена докторска дисертација), Београд 2004, 47–48, 121–122.

Моји родитељи, 67, 9 – поред свог биолошког родитеља Хране Вуковића, који је оставио блед историјски траг, војвода Сандаљ можда још пре мисли на свог стрица, војводу Влатка Вуковића, утемељивача моћи Косача.

Литература: *СБР* 2, 267 (Р. Михаљчић, са старијом литературом).

Обитељ, 67, 12 – Од чланова *обитељи* кнеза Алексе Паштровића, којој је такође гарантована безбедност приликом напуштања Бијеле, поименично су позната његова два млађа брата, Остоја и Радич, који су очигледно дошли са њим у Босну. Пре догађаја с краја 1419. они нису имали неку значајнију историјску улогу, али су касније заједно са Алексом остварили запажене каријере у служби Павловића. У дубровачким изворима спомиње се и Алексина жена чије име није забележено.

Литература: в. под *кнез Алекса*, такође и Ђ. Тошић, *Остоја Пашировић – трагом једног контроверзног дипломате*, Истраживања 20 (2009) 257–266.

Андре Вучевић (Andreas Martoli de Volçe), 67, 22 – дубровачки властелин. Био је градски кнез за месец децембар 1419. Предузимљив пословни човек склон иновацији, финансирао је лов на корале и био један од покретача мануфактурне производње тканина у Дубровнику. О његовом угледу сведочи околност да му је ово био већ трећи кнежевски мандат од 1414. године.

Литература: М. Пуцић, *Споменици српски* I, XXXVI–XXXVII; И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 448–449.

Михаил Менчетић, 67, 23–24 – Идентитет овог властелина није било могуће утврдити на основу расположивих извора, јер су у ово доба били активни Michael Andree de Mençe (помиње се 1399–1436) и Michael Pale de Mençe (1355–1420).

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 325, 345.

Мартол Жамановић (Martolus Stepe de Zamagna), 67, 25 – дубровачки властелин. Бавио се трговином тканинама. Његова браћа од стрица, Никола и Јакша, погубљени су због покушаја преврата 1400.

године, али судећи по томе што је Мартол у два наврата (1415. и 1417) биран за градског кнеза, то се није неповољно одразило на његову каријеру у јавној служби.

Литература: М. Пуцић, *Споменици српски* I, XXXVI–XXXVII; И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 452.

Петро Лукаревић (Petrus Michaelis de Lucaro), 67, 26 – дубровачки властелин. Бавио се извозом сребра из Србије. У јавној служби највише се истакао као дипломата. Тако је године 1420. учествовао у преговорима о потврђивању дубровачке власти над Конавлима са босанским краљем и војводом Сандаљем, док је 1430. био члан посланства које су Дубровчани упутили турском султану поводом спора са Радославом Павловићем око исте области – Радослава је у том спору представљао Остоја Паштровић, млађи брат кнеза Алексе. Наредне године Лукаревић је поново као посланик стигао на султанов двор у Једрену, али га је током мисије затекла смрт.

Извори и литература: Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 313, 503, бр. 322, 522; I–2, 229, бр. 812; И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 301–302; *СБР* 5, 648 (М. Спремић, са старијом литературом).

Дивац крстјанин, 67, 28, 36; 68, 40 – припадник цркве босанске, познат само по улози коју је имао у споразуму о предаји Бијеле.

Установе и важнији појмови

У ранијим свескама овог часописа и *Старог српског архива* обрађени су појмови **војвода** (ГПБ 2; видети такође *велики војвода* у ГПБ 3 и ССА 1, 2), **лист** (ГПБ 1–3), **вера** (ГПБ 1, 3; ССА 1–4, 6, 7), **служба** (ГПБ 1; ССА 7), **слуга** (ГПБ 2, 3; ССА 3–5), **племенито** (ССА 1, 4, 6), **баштина** (ГПБ 3; ССА 1, 3–5, 9), **племе** (ГПБ 4), **дубровачки кнез** (ГПБ 1; ССА 1–3), **Мало веће** (ССА 1), **крстјанин** (ГПБ 3, 4), **кнез** (ГПБ 2, 3; ССА 1–3), **већница** (ГПБ 2) и **логотет** (ГПБ 2; ССА 7, све према регистрима).

Вера витешка, 67, 8–9 – очигледно синоним за много уобичајенији израз *вера господска*, под којим су се у средњовековној Босни подразумевала јемства личне и имовинске безбедности која је феудални сениор пружао вазалу. Употреба појма витез у овом контексту указује да је он поред уопштеног значења храброг ратника и припадника витешког реда, постајао и назив за особу из „господског“ друштвеног слоја.

Литература: *ЛССВ*, 76, 83–84 (С. Тирковић, са старијом литературом).

Град, 67, 11, 17, 18, 20 – реч која је у средњовековном српском језику коришћена да означи и утврђено урбано насеље (*urbs*) и само утврђење (*locus munitus*). Овде је свакако употребљена у другом смислу, јер је Бијела у привредном и друштвеном погледу била насеље сеоског типа. Према сачуваним остацима, утврђење у Бијелој, које се налазило наомак првих сеоских кућа, имало је облик круга пречника 30 м.

Литература: Ђ. Даничић, *Рјечник* I, 231–232; *ЛССВ*, 122–124 (Љ. Максимовић). Такође видети ниже под *Бијела*.

Отроци, 67, 12, 19 – појам овде употребљен у најширем значењу зависних људи који су подложни неком властелину. Притом је за историју друштвених односа значајна појединост да је у овом случају отроцима начелно дозвољавана могућност избора да ли ће поћи за старим господарем или остати у служби новог.

Литература: Ђ. Бубало, *Шта значи отрок у српским повељама*, Зборник МС за историју 56 (1997) 19–58, посебно стр. 49 (са исцрпним упутницама на старију литературу).

Село баштинско, 67, 19, 20 – пољопривредно насеље у наследном поседу властелина. Овај помен баштинског села отвара једну занимљиву могућност везану за функционисање управног апарата заснованог на служби фамилијара. Наиме, Сандаљево обећање да ће, ако одлучи да не разара Бијелу, оставити Алекси постојеће баштинско село, док ће му у случају да утврђење не буде разорено доделити друго село у надокнаду, као да указује на то да је држање појединих баштинских села било скопчано са обављањем одређене дужности – фамилијар који је држао утврђење у Бијелој добијао је у близини одговарајући посед за своје издржавање. Тај посед формално је додељиван као баштина, дакле, наследно добро, али у пракси се изгледа подразумевало да уживање траје колико и служба, те да у случају премештаја на другу дужност долази до својеврсне ротације по којој нови заповедник Бијеле добија „њено“ баштинско село, док стари преноси своја баштинска права на ново место службе. У прилог овоме може се навести још један пример из Алексине каријере – у време када је служио Сандаљу као заповедник Скрадина, господар му је посебном повељом дао у баштину село Кричена Драга у тој области. Додуше, када је Сандаљ те своје поседе 1411. године продао Венецији, споразумом је предвиђено да Алекса задржи своја права, али то се може објаснити управо тиме да је изласком испод Сандаљеве власти

овај посед испао из система ротације, што је омогућило да постане Алексино баштинско село у правом смислу речи.

Литература: Ћ. Тошић, *Босански „лутајући витезови“ Паштровићи*, 151–153.

Лист веровни, 67, 29 – средњовековни назив за писано посланичко пуномоћје. Дубровчани у овом случају нису преписали његов текст, али његово упадљиво помињање са наглашавањем присуства Сандаљевог печата сведочи да је оно било неопходан предуслов за склапање споразума.

Литература: *ЛССВ*, 156 (С. Ћирковић, појам дипломатија); *ССА* 7 (2008) 21–23 (Н. Порчић); *ГПБ* 1 (2008) 38 и даље према регистру (Д. Јечменица).

Топографски подаци

Бијела, 68, 42 – заблуде о убицији овог локалитета окончао је тек Љубо Спаравало 1981. године, повезујући га са рушевинама око 20 км југозападно од Требиња, на тремеђи Жупе дубровачке, Конавала и Требињске области. Бијела се у власти Павловића помиње крајем 1413. године. Име њеног тадашњег непосредног господара није познато, али то свакако није могао бити Алекса Паштровић, који је баш тих дана као посланик Сандаља Хранића боравио код Балше III Балшића. Остаје нејасно како се догодило да крајем 1419. Алекса Паштровић, као господар Бијеле, стоји насупрот Сандаљу. Можда је највероватније решење да је Сандаљ приграбио Бијелу у склопу општег напада на поседе Павловића, непосредно после убиства Павла Раденовића 1415. и предао град свом фамилијару Алекси, који је онда, суочен са противнападом Павловића издашно потпомогнутих турским одредима, одлучио да промени страну. После споразума од 21. децембра 1419. и Алексиног одласка, Бијела је све до турског освајања Херцеговине углавном била у власти Косача, изузев раздобља око 1436–1439, када су је поново држали Павловићи. Вишекратни у изворима забележени покушаји Дубровчана да се домогну овог и околних насеља не би ли проширили уску копнену везу са својим поседима у Конавлима, остали су безуспешни.

Литература: Љ. Спаравало, *Бијела кнеза Алексе Паштровића*, ИГ 1–2 (1981) 63–87; *Лексикон градова и тргова средњовековних српских земаља*, Београд 2010, 43–44 (В. Алексић, В. Петровић).

Nebojša Porčić

Université de Belgrade
Faculté de Philosophie
Département d'Histoire

**DEUX DOCUMENTS DU VOÏVODE SANDALJ HRANIĆ SUR LA
TRADITION DE LA VILLE FORTE DE BIJELA**

avant le 21 décembre 1419

Résumé

En automne 1419, le voïvode Sandalj Hranić délivre deux brèves chartes en faveur du knez Aleksa Paštrović, noble qui a longtemps était au service de Sandalj, mais qui l'a ensuite quitté pour, à ce qu'il semble, rejoindre la puissante famille des Pavlović. Dans la première charte, Sandalj s'engage sur serment à remettre à Aleksa une terre comptant 130 maisons d'hommes dépendants en échange d'une *service* qui n'est pas expliqué plus en détail. Dans le second, le voïvode donne sa *parole de chevalier (viteška reč)* de permettre au knez et à sa famille, ainsi qu'à ses biens et ses hommes dépendants, en échange de la remise d'une ville forte non mentionnée, de circuler en tout sécurité là où il le souhaitera. En outre, si le voïvode décide de démanteler cette ville forte, Aleksa pourra garder son village patrimonial, et si la ville forte n'est pas démantelée, il recevra un second village en compensation. Les textes de ces documents son conservés sous forme d'une copie faite le 21 décembre 1419, à la demande des autorités de Dubrovnik, devant lesquelles a été conclu l'accord définitif. Ce n'est qu'à la lecture des notices du copiste ragusain qu'il apparaît qu'il est question de la ville de Bijela sise au confin de la Zupa Dubrovačka, des Konavali et du territoire de Trebinje.

Mots-clés: Bosnie, XVème siècle, Sandalj Hranić, Aleksa Paštrović, Bijela, *parole de chevalier (viteška reč)*, patrimoine, proche du seigneur (*familijar*).

Кратки научни рад
УДК 94(497.13Dubrovnik)“9. мај 1422“
DOI 10.7251/GPB1306081D

Павле Драгичевић*

Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет
Одсек за историју

**ДВА ПИСМА ДУБРОВАЧКЕ ОПШТИНЕ ВОЈВОДИ
САНДАЉУ ПОВОДОМ ЊЕГОВОГ ДЕПОЗИТА И
ОДЛАСКА У БОСНУ НА СТАНАК**

[Дубровник], мај 9, [1422]

Сажетак: Тема рада су два писма Дубровачке општине чији је повод настанка Сандаљев одлазак на станак у Босну љета 1422, на коме су рјешавана важна питања у односима између Венеције и Босне, као и неке локалне теме. Једна од њих је и напад људи војводе Радосава Павловића на кућу дубровачког кнеза у Конавлима.

Кључне ријечи: Босна, Венеција, Дубровник, Конавли, XV вијек, Сандаљ Хранић, депозит, станак.

Повод за настанак ова два писма је Сандаљев одлазак на станак, тј. скупштину босанске властеле, која је требало да ријеша одређена питања која су се јавила као резултат нових политичких околности у приморју. Наиме, Венеција је 1420. повратила Сплит и Трогир, те успоставила своју власт и у Котору, чиме су највише били угрожени политички и економски интереси војводе Сандаља који је сматрао да се Котор налази у његовој сфери утицаја. У наредних неколико година безуспјешно је од Венеције тражио да му преда Котор, па једино што му је још преостало било је да омета трговачке караване који су преко његове територије одлазили у тај приморски град, чиме је наносио велику штету градским финансијама. Током тог периода он је боравио углавном у Бишћу, одакле је пратио развој догађаја. Политичку ситуацију је додатно искомпликовала и смрт Балше III, 1421. године, који је тестаментом оставио Зету деспоту Стефану Лазаревићу. Овај је одмах

---

* Ел. пошта: pavled@bl.elta-kabel.com

са војним одредима кренуо да запосједа зетске приморске градове које је Венеција стекла претходних година. Сандаљ је био ожењен сестром деспота Стефана, па је постојала опасност да и он, оштећен млетачком политиком, војно помогне свога шурака у његовом рату против Венеције, чиме би угрозио стабилност венецијанских позиција у овом дијелу Јадранског приморја. Настојећи смирити новонасталу ситуацију са војводом Сандаљем, који је међу босанским великашима био највећи венецијански опонент, млетачка влада припремала је крајем маја 1422. свог посланика на пут у Босну, дајући му детаљне инструкције. Вијести о овим дипломатским активностима могу се пратити још од почетка марта 1422, када је одлучено да се пошаље у Босну један посланик. Осим тога, крајем априла мјесеца Сандаљеви посланици су боравили у Венецији захтијевајући поново повратак Котора у руке босанског велможе. Мора да су ти посланици и донијели Сандаљу почетком маја вијести из Венеције о доласку млетачког посланика на краљев двор у Високо и о темама о којима ће бити ријечи. Због тога је Сандаљ, спремајући се на пут у Босну, журно из Дубровника тражио луксузно посуђе, јер је пред осталим велможама и млетачким послаником, као и самим краљем, хтио да се покаже у свом најбољем издању, окружен ореолом луксуза који је наговјештавао његову моћ и утицај. Поред напријед наведеног, тај исти млетачки посланик је требало да извиди могућност склапања савеза између Венеције и босанског краља против четинског кнеза Иваниша Нелипчића, који је угрожавао млетачке посједе у далматинском приморју, као и да покуша продубити трговинске односе двију земаља, настојећи да испослује венецијанским трговцима олакшице и закуп трга Дријева. Током љета, млетачки посланик Зуан Зорзи (Johannes Georgio, Иван Чоржи) стигао је у Босну и Високо и остао тамо више мјесеци. О овим и другим питањима нарочито је расправљано током августа мјесеца, о чему су остали неки трагови Зорзијевих извјештаја у Венецију у виду каснијих одговора и упутстава венецијанске владе. У једном од тих одговора поменуто је да ће босански краљ Твртко II дати одговоре на поменута питања и млетачке приједлоге након што се посавјетује са властелом *in concilio congregando*, тј. на станку. Поред ових крупних политичких питања на станку је, вјероватно, међу босанским велможама било ријечи и о мањим питањима која су се тицала локалних тема. Једно од њих је и напад на кућу дубровачког кнеза у Љутој у Конавлима. Предисторија овог догађаја сеже још неколико година раније и тицали су се дубровачких настојања да откупе Конавле

од војвода Сандаља и Радосава Павловића. Сандаљ је још 1419. продао свој дио Конавала Дубровчанима, али се ови нису могли споразумјети са Радосавом Павловићем, који је тражио високу суму за свој дио. Да би приволио Дубровчане да му исплате суму коју је он замислио да добије, прибјегао је врло ружној методи, узнемиравању дубровачких посједа. Један од тих потеза десио се крајем фебруара 1422. када је Бранко, Радосављев кастелан града Сокола у Конавлима, заједно са наоружаним људима из околине напао кућу дубровачког кнеза Конавала у мјесту Љута. Том приликом су протјерали самог кнеза и његово особље, запријетивши им да ће их у супротном убити, а кнежеву кућу су потпуно демолирали и опљачкали. Овај догађај покренуо је праву дипломатску активност дубровачке владе, која је трајала неколико мјесеци с циљем да се зауставе овакви, најблаже речено, непримјерени поступци војводе Радосава Павловића.¹

---

¹ М. Пуцић, *Споменици српски* I, 161–169; S. Ljubić, *Listine* VIII, 121, 133, 165–166, 174–178, 188–190; N. Jorga, *Notes et extraits pour servir a l'histoire des croisades au XVe siècle* II, Paris 1899, 206–209; А. Ивић, *Радосав Павловић, велики војвода босански*, ЛМС 245 (1907) 24–27; Р. Грујић, *Конавли под разним господарима од XII до XV века*, Споменик СКА LXVI (1926) 29–31; А. Dabinović, *Kotor pod Mletačkom republikom (1420–1797)*, Zagreb 1934, 11–26; В. Ђоровић, *Хисторија Босне*, Београд – Бања Лука 1992, 428–429; М. Динић, *Државни сабор средњовековне Босне*, Из српске историје средњег века, Београд 2003, 281–283; М. Šunjić, *Prilozi za istoriju bosansko-venecijanskih odnosa 1420–1463*, Historijski zbornik XIV (Zagreb 1961) 119–123; С. Ђирковић, *Историја Босне*, 254–257; *Историја Црне Горе* II–2, Титоград 1970, 121–151; Б. Храбак, *Венеција и Сандаљ Хранић у његовом ширењу по приморју почев од Херцег-Новог*, Из старије прошлости Босне и Херцеговине I, Београд 2003, 86–92; Б. Храбак, *Венеција и босанска држава*, Из старије прошлости Босне и Херцеговине III, Београд 2004, 61–66; Р. Živković, *Tvrtko II Tvrtković, Bosna u prvoj polovini XV stoljeća*, Sarajevo 1981, 87–109; П. Живковић, *Босна између Дубровачке и Млетачке републике двадесетих година XV стољећа*, Историјски зборник 7 (Бања Лука 1986) 7–23; Д. Ловреновић, *Цетински кнез Иваниш Нелипчић у политичким превирањима у Далмацији крајем XIV и током првих деценија XV стољећа*, Прилози ИИ у Сарајеву 22 (1986) 199–220; М. Šunjić, *Bosna i Venecija*, Sarajevo 1996, 150–160, 176–187; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranic Kosača*, Sarajevo 2009, 240–254, 433–434; Е. Kurtović, *Četiri bosanska Sokola*, Pregled 1 (Sarajevo 2011) 93–100.

Ранија издања

Оригинали писама се нису сачували, већ само њихови преписи који се налазе у првом тому архивске серије *Писма и упутства на исток*.² До сада су два пута објављивани. Прво писмо: М. Пуцић, *Споменици српски* I, 168–169, док. 290; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 371–372, док. 378. Друго писмо: М. Пуцић, *Споменици српски* I, док. 291, 169; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 326, док. 334. Издање оба писма приредили смо на основу дигиталног снимка који је начињен почетком августа 2011. године у Државном архиву у Дубровнику.

(I)

Текст**

+ Главномъ и велможномъ г[оспо]д[и]нъ Гандалю
 м(и)л(о)стию Б(о)жиюмъ велико|2|мъ воеводи босанскомъ удъ
 владѣцагв град(а) Дѣбровника кнеза, |3| властель и удъ въсе
 5 шпкине многлюбимо поздравленък. |4| Г[оспо]д[и]не воевода,
 листъ штворень удъ г(о)сп(о)дства примисмо подъ |5| печьтию
 г(о)сп(о)дства ви и раздѣлѣсмо цю намъ ваша м(и)л(о)сть пише |6|
 крѣ скоро пѣть мислите имати къ Бонѣ (!) на станакъ и за тѣ |7|
 да бисмо г(о)сп(о)дствѣ ви, по Прибисавѣ ѣдали ваша два кабла
 сре|8|брѣна и два бѣхара (!) бѣла с веригами и съ капцами а да за
 10 тѣи |9| стѣжѣ великѣ не чинимо ни велицѣхъ разлога крѣ ви к |10|
 много пѣтеви на потрѣбѣ. Г(о)сп(о)д(и)не воевода, и наипрѣво |11|
 молимо Б(о)га да ви г(о)сп(о)дствѣ ви ѣ добри часъ пошастѣк |12| и
 вракѣнък а крѣ за више р(е)чене сѣдове волганъ си, такои |13| пише,
 шноси к въсе Б(о)жик и ваше. За вашѣ чѣсть и почѣ|14|тено ѣгудѣк
 15 удъ нашега не бисмо щедили ѣ чѣмъ бисмо |15| могли. И ето, дасмо
 въсе како сте писали Прибисавѣ По|16|хваликю да ви принесе.

+ .ѣ. мадига

² DAD, *Lettere e commissioni di Levante* I, fol. 126^v.

** Редакција издања и превода оба писма: Т. Суботин Голубовић.

Превод

+ Славном и велможном господину Сандаљу, милошћу божјом великом војводи босанском, од владајућег кнеза града Дубровника, властеле и од све Општине веома срдачан поздрав. Господине војводо, примили смо ваше отворено писмо с печатом вашег господства и разумјели смо шта нам ваша милост пише да сте скоро мислили путовати у Босну на станак и да због тога вашем господству, по Прибисаву, пошаљемо ваша два сребрна суда и два бијела пехара са веригама и поклопцима и да зато много не отежемо и не захтијевамо много исправа (јамстава), јер су вам много потребни. Господине војводо, прије свега, молимо Бога да вас послужи вријеме при одласку и повратку а, што се тиче напријед поменутих судова, слободан си (их тражити) јер тако пише да је оно све божје и ваше. И када бисмо могли, не би се устезали да испунимо поштовану заповјест вашег достојанства. И ето, дали смо све Прибисаву Похвалићу да вам донесе како сте и писали.

+ 9. маја [1422]

(II)

Текст

+ Главном и велможном г[оспо]д[и]нѸ Сандаљу
м(и)л(о)стию Б(о)жиумь |2| великом воеводи босанскомъ въдъ
владѸцагѸ град(а) ДѸ|3|бровника кнеза, властель и въдъ въсе ѡпкине
многѸлюбви|4|мо поздравленък. По дрѸгѸм[ь] листѸ г(о)сп(о)дствѸ
5 ви писасмо за |5| сѸдове г(о)сп(о)дствѸ ви за сѸдове сребръне по коє
посласте да к |6| дамо ПрибисавѸ Похваликю, слѸзи г(о)сп(о)дствѸ ви
да ви [и]хъ до|7|несе и дали мѸ ихъ смо. А сѸди г[оспо]д[и]не воевода,
за пѸть кои |8| пишете крѸ ви к поити Ѹ БоснѸ на станакъ, молимо
|9| Б(о)га да ви ви Ѹ добри часъ пошьстьк и вракнък. |10| Ваша
10 великость добро зна нашѸ волю и мисаль и вели|11|ко Ѹфанък коє
имамо Ѹ г(о)сп(о)дство ви за всакога наша |12| дльгованья и затѸ
Ѹмилкно молимо вашѸ м(и)л(о)сть тамо |13| вѸдѸки ако потрѸба
<ко>га вѸде како ви к болк Б(о)гъ наста|14|виль за нашѸ чьсть и
добро кѸкк ваше вѸди и за недвѸрь|15|цинѸ кога к нашемѸ кнезѸ
15 Ѹчинкна Ѹ Конавли. Ако |16| ви к м(и)л(о)сти видѸтъ кою споменѸ
Ѹчин(и)ти нека г(оспо)да рѸсаж|17|ка виде крѸ к недрагѸстно цю к

ТВОИМЪ ПРИГАТЕЛКМ[Ъ] |18| ѸЧИКНО. И ЦО ВИ БЪДЕ М(И)Л(О)СТЬ А ВИ
ККТЕ ДАТИ НААМЪ |19| ѸЗНАТЬ.

+ ѿ МАДИГА

Превод

+ Славном и велможном господину Сандаљу, милошћу божјом великом војводи босанском, од владајућег кнеза града Дубровника, властеле и од све Општине веома срдачан поздрав. У другом листу писали смо вашем господству за судове вашег господства, за сребрне судове за које сте тражили да их дамо Прибисаву Похвалићу, слуги вашег господства да вам их донесе и тако смо му их и предали. А сада господине војводо, за пут о коме пишете, јер идете у Босну на станак, молимо Бога да вас послужи вријеме при одласку и повратку. Вашој висости је добро познато да за све наше потешкоће полагамо нашу мисао, вољу и велику наду у ваше господство и зато скрушено молимо вашу милост да боравећи тамо, уколико буде потребе и како вас већма Бог усмјери за нашу част и добро ваше куће, упоменете и за дивљаштво које је нашем кнезу причињено у Конавлима. Ако ваша милост жели нешто да упомене (поводом тога) нека виде русашка господа, јер је мучно то што је учињено твојим пријатељима. И шта год да ви одлучите, ставићете нам то до знања.

+ 9. маја [1422]

Дипломатичке особености

Писма не одударају од осталих писама карактеристичних за дубровачку канцеларију тог времена. Састоје се од једноставног формулара, карактеристичног за писма којима је сврха пренос одређених информација. Поред инскрипције, интитулације и салутације, језгро ових писама састоји се од дуже експозиције са одређеним диспозитивним елементима у којој су образложене околности њиховог настанка. Писма се завршавају датумом у којем је наведен само дан и мјесец без ознаке године, што за писара Руска Христофоровића и дубровачку канцеларију није неуобичајено, посебно када се ради о писмима приватног карактера.³

---

³ С. Станојевић, *Студије о српској дипломатици*, XVII. *Датирање*, Глас СКА СХХХII, други разред 70 (Београд 1928) 30–36.

Љубомир Стојановић је текст првог писма издао као саставни дио тзв. „седмог листа“ депозита војводе Сандаља, али је и површном анализом садржаја јасно да је оно везано за Стојановићев шести депозитни лист.⁴

Важнији термини

У ранијем броју *Грађе о прошлости Босне* већ је обрађен термин **станак** (ГПБ 4, 87).

Просопографски подаци

У ранијем броју *Грађе о прошлости Босне* већ је објашњена личност **Прибисав Похвалић** (ГПБ 4, према регистру).

Топографски подаци

У претходним бројевима *Грађе о прошлости Босне* већ је обрађен топоним **Конавли** (ГПБ 1, 2, 3, према регистру).

---

⁴ Тај документ смо објавили у нашем другом раду у овом броју *Грађе о прошлости Босне*, али не као шести, већ пети депозитни лист, поштујући хронологију настанка документа. О Сандаљевим депозитима детаљније у: Е. Kurtović, „*Državni depozit*“ (*depozit banice Anke, Sandalja Hranića i Katarine u Dubrovniku 1406. – 1413. godine*), Prilozi II u Sarajevu 28 (1999) 57–103; Е. Kurtović, *Kretanje u depozitu Sandalja Hranića u Dubrovniku 1413–1435. g.*, Hercegovina 11–12 (Mostar 2000) 29–53; Е. Куртовић, *Јелена Хранић у банкарским пословањима у Дубровнику и Котору*, Зборник за историју БиХ 5 (2008) 89–113.

Pavle Dragičević

Université de Banja Luka

Faculté de Philosophie

Département d'Histoire

**DEUX LETTRES DE LA COMMUNE DE DUBROVNIK AU
VOÏVODE SANDALJ AU SUJET D'UN DEPOT
DE CE DERNIER ET DE SON DEPART POUR PARTICIPER
A UNE ASSEMBLEE EN BOSNIE**

[Dubrovnik] , mai 9, [1422]

Résumé

Ce travail s'intéresse à deux lettres adressées par la commune de Dubrovnik au voïvode Sandalj à l'occasion de son départ pour prendre part à une assemblée (stanak), c'est-à-dire une réunion des seigneurs de Bosnie lors de laquelle devaient être observées d'importantes questions concernant les relations politiques entre Venise et la Bosnie. Dans la première, les Ragusains informent Sandalj que son émissaire a retiré une vaisselle de luxe qui se trouvait dans un dépôt confié à Dubrovnik, car il en avait besoin avant de se mettre en route pour la Bosnie. Dans la seconde, ils prient Sandalj de soulever, lors de l'assemblée, la question de l'attaque de la maison de leur knez aux Konavli. Outre le texte des lettres en ancien serbe et leur traduction en serbe moderne, ce travail inclut un chapitre traitant en détail les circonstances dans lesquelles ont été rédigées ces deux lettres.

Mots-clés: Bosnie, Venise, Dubrovnik, Konavli, XVème siècle, Sandalj Hranić, dépôt, assemblée (stanak)

Оригинални научни рад
УДК 929:94Твртко II Твртковић“13. februar 1424“
DOI 10.7251/GPB1306089F

Александра Фостиков

Невен Исаиловић*

Историјски институт
Београд

ДВА ПИСМА БОСАНСКОГ КРАЉА ТВРТКА II ТВРТКОВИЋА ДУБРОВЧАНИМА

1424, фебруар 13, Сутјеска

Сажетак: Босански краљ Твртко II Твртковић издаје истога дана два акта Дубровачкој општини. (I) Првим, у основи трибутним писмом, потражује Светодмитарски (Српски) доходак и захтева да му исти буде исплаћен по његовом властелину Остоји Паштровићу. (II) Другим, веровним писмом, овлашћује истог Остоју да буде његов представник и гласноговорник.

Кључне речи: Твртко II Твртковић, Остоја Паштровић, Дубровник, Босна, трибутно писмо, веровно писмо, експедиторија, дипломатика.

Опис исправе и ранија издања

Оба акта краља Твртка II сачувана су у оригиналу у Државном архиву у Дубровнику, где се и данас налазе. Првобитно су се налазила међу листовима архивске књиге *Diversa Cancellariae* 42 (за 1422–1424), у коју су била убачена код уноса везаних за 2. и 3. март 1424.¹ Данас се налазе у серији *Prilozi arhivskim serijama* IVa (I – DAD, PAS IVa 42; II – DAD, PAS IVa 43).² Писана су црним или тегет мастилом, које местимично има сиве нијансе. Ово издање приређено је на основу снимака начињених у Дубровачком архиву јануара 2010. године.³

---

* Ел. пошта: aleks.fostikov@gmail.com; neven.isailovic@gmail.com

¹ К. Лиречек, *Споменици српски*, Споменик СКА 11 (1892) 74–75; Ј. Гелчић, *Дубровачки архив*, ГЗМ 22 (1910) 575. О томе сведоче и позније белешке на документима, исписане у 20. веку.

² О могућем времену настанка серије *Prilozi arhivskim serijama*, видети: Д. Јечменица, *Два писма бана и краља Твртка I Дубровчанима о Стонском дохотку*, ГПБ 1 (2008) 44, нап. 18.

³ Захваљујемо овој архивској установи на љубазности и предусретљивости.

(I) Први акт написан је на једном листу папира без воденог знака, висине око 220, а ширине око 280 мм. Према положају текста, документ има облик положеног правоугаоника. Маргине су неправилне – горња износи 40 мм, лева 32–40 мм, а десна 30–45 мм. Испод текста, до краја листа налази се око 97 мм неисписаног простора у коме се, на средини (уз сам текст) налази отисак типара у црвеном воску. Отисак је делимично видљив и у облику замрљаног црвенкасто-смеђег круга на горњој маргини, што сведочи да је писмо прво пресавијено одозго надоле. Како би се печат причврстио, са полеђине је провучена папирна трака ширине 5 мм, кроз два прореза на међусобном размаку од око 17 мм, направљена на висини од 70 мм изнад доњег руба папира. На спој крајева траке наливен је црвени восак на који је, затим, утиснут типар чији је отисак оштећен и изломљен (данас фали више од половине отиска).⁴ Према мишљењу Константина Јиречека, у питању је био средњи типар Твртка I, док је према Грегору Чремошнику на акту заправо отисак средњег типара краља Остоје са пречником од око 30 мм. На основу снимка се не може дати коначан суд, али је вероватније да се радило о Остојином печату, јер га је Твртко II и доцније користио.⁵ У сваком случају, ради се о отиску једног од типара скоро идентичних ликовних елемената. Први тога типа користио је Твртко I као краљ. Касније је тај модел прерађен и за потребе његових наследника – краља Дабише (исти је користила и његова жена краљица Јелена Груба) и, уз измену грба у хералдичком штиту, краља Остоје. Упркос чињеници да већ годинама има своје, а користи туђи типар, Твртко II (односно његов писар) назива овај печат *законитим печатом краљевства ми*. Можда је овај типар изабран због погодне величине, као што мисли Чремошник.⁶

Папир је оштећен влагом, а можда и мољцима. На левој ивици лица документа, комади листа су исцепани – у горњем углу и на маргини у висини печата. Документ је писан брзописом, а инвокациони крст на почетку, висине 50 мм и ширине 35 мм, исписан је једним потезом пера одозго надоле. Као специфично слово несвакидашњег облика, Чремошник истиче једнопотезно *B*, какво је писао још само анонимни

---

⁴ G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjega vijeka II*, GZM, n. s., 4–5 (1949–1950) 177.

⁵ Остојин средњи типар промера 30 мм Твртко II је користио и на актима из 1438. и 1443. године. Видети: P. Anđelić, *Srednjovjekovni pečati iz Bosne i Hercegovine*, Sarajevo 1970, 36, 46–47.

⁶ K. Јиречек, *Споменици српски*, 75; G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje II*, 177; P. Anđelić, *Srednjovjekovni pečati*, 21–23 (бр. 9), 33 (бр. 11), 36 (бр. 14), 46–47.

дијак краља Остоје из средине друге деценије XV века.⁷ Судаћи по мрљама од воска, које су, осим на горњој маргини у средини, видљиве како на горњој маргини десно, тако и испод текста (такође десно)⁸, писмо је прво пресавијено одозго 80 мм на доле, како би се горња маргина нашла на месту печата, а затим и са десне стране (посматрано са стране лица) 100 мм. Након тога је пресавијено и са леве стране још 80 мм и, тако сложено, са димензијама око 110 x 140 мм, можда стављено у посебну коверту, а можда и у друго (веровно) писмо од истога дана, пошто се на задњој страни на адресном пољу налази само запис о приспећу, али не и адреса.⁹

Од каснијих записа, испод текста је, графитном оловком, написана сигнатура *Iva 42*, а на спољној страни се, осим савременог записа дубровачке канцеларије о приспећу акта (*Recepta die 2. marzo 1424*), исписаног црним мастилом, налази и модерни штамбил Краљевског дубровачког архива, отиснут плавим мастилом, као и, при дну стране, новији запис графитном оловком – 40 и, нешто ниже, *D. C. 42. 1424 mart 2*.

(II) И друго писмо је написано на једном листу папира без воденог знака, висине око 220, а ширине око 280 мм. Према положају текста, документ има облик положеног правоугаоника. Текст се налази у оквиру маргина, при чему горња износи 45 мм, лева 40 мм, а десна 30 мм, док испод текста остаје око 135 мм празног простора. Писмо је пресавијено одозго 80 мм на доле, те са леве стране 85 мм. Чremoшник је мислио да је изворно било пресавијено и са десне стране око 60 мм, и да је тако спаковано имало размеру 137 x 140 мм и било обмотано траком провученом кроз један прорез.¹⁰ Међутим, прореза је било више и они упућују на то да акт није био у целости затворен. Наиме, чини се да је, након што је писмо пресавијено одозго и са леве стране, на око 170 мм с лева на десно, при врху горње маргине, направљен један прорез, док су испод текста, на месту где се писмо преклапало, направљена још два. Кроз све ове прорезе била је, вероватно, провучена заштитна трака папира на коју се наливао печатни восак. Осим поменутих прореза, других трагова печатења данас на том месту више нема, али је сасвим

---

⁷ G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje* II, 176–177.

⁸ Отисци се боље виде када се посматрају са полеђине.

⁹ G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje* II, 176, 178. Према Чremoшниковом мишљењу, као коверта је вероватно послужило краће веровно писмо са адресом. Уп. текст у наставку рада.

¹⁰ G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje* II, 176–177.

могуће да је печат откинут приликом отварања, заједно са траком, јер би требало да се налазио управо на местима оштећења дуж левог руба папира.¹¹

Чremoшник је, покушавајући да објасни три пара трибутних и веровних писама, сматрао да је Твртково трибутно писмо било убачено у веровно и тако послато. Адресни запис веровног писма на тај би начин послужио као заједничка адреса оба акта.¹² У прилог овој тези могли би сведочити једва видљиви отисци печата у виду црвенкастих мрља, како на горњој маргини, тако и испод текста, тачно на местима где се налазио наливен восак на претходном акту, затим веома слична оштећења дуж левог руба лица оба документа, као и чињеница да трибутно писмо заиста нема адресу (мада је оно, будући печатењено као отворено, није морало ни имати).¹³ С друге стране, ако је веровно писмо било делимично затворено траком кроз направљене прорезе, трибутно је могло бити само стављено крај њега и, можда, спаковано у исту коверту. Подједнако је могуће и да су држана сасвим одвојено и остаје нам да закључимо да је немогуће поуздано утврдити како су оба акта била запакована.¹⁴

И овај папир је слабије очуван, а читав десни доњи угао је у потпуности отцепљен, мада се на том месту, највероватније, није налазио печат. Како је у питању исти писар Радосав, исте су и одлике његовог писма, с тим што су му слова овде нешто ситнија.

Од каснијих записа, као и у случају претходног акта, испод текста је, обичном оловком, записана сигнатура *Iva 43*, а нешто даље *41* и

---

¹¹ Видети приложене фотографије другог акта. За извесна затамњења на документу не можемо бити сигурни да ли потичу од воштаних мрља, влаге или запрљаности папира. Мала бледосмеђа мрља која се јавља на оба документа можда је настала још приликом израде папира. Сличан пример делимичног затварања веровног писма је и акт Сандаља Хранића из 1413. године (видети: Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 288, бр. 308).

¹² G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje* II, 178.

¹³ Отворени листови по правилу немају адресу, те су, по свему судећи, паковани у посебне коверте или предавани лично дестинатарима. О примерима видети одељак *Дипломатичке особености* и нап. 28.

¹⁴ Као што смо већ истакли у нап. 11, одређени трагови на документу могу бити варљиви. Можда се не ради о траговима печатења, већ о оштећењима на папиру насталим из других разлога. Треба узети у обзир и могућност да направљени прорези нису били уопште искоришћени, те да се акт на крају другачије запечатио. За даљу анализу ковертирања било би неопходно детаљно испитивање мрља несигурног порекла, које би, у случају да су настале од воска, могле да укажу на евентуално решење питања како печатирања, тако и додатног паковања.

D. C. 42. 1424 mart 2. На спољној страни се налази адреса, која представља интегрални део исправе, и запис Општине (црним мастилом) о приспећу писма, идентичан оном који се налази на првом акту (*Recepta die 2. marzo 1424*). На полеђини се, и у овом случају, налази и штамбиљ Краљевског дубровачког архива, отиснут плавим мастилом.

Ранија издања: К. Јиречек, *Споменици српски*, 74–75, бр. 73; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 511, бр. 527–528.

Оба писма су до сада издата два пута, са малим разликама, при чему само Јиречеково издање доноси и латинске записе о времену пријема и регистрације ових докумената. Ипак, ни Јиречек ни Љубомир Стојановић нису истакли да су прве две цифре, које се помињу у тексту трибутног писма, исписане словима глагољице, а не ћирилице, што је могло створити недоумицу око године за коју се потражује доходак, посебно по питању прве цифре, тј. њене вредности као броја. Тако се у њиховим издањима јавља слово **ц** (ц – ци), чија је нумеричка вредност 900, како у глагољници тако и у ћирилици, уместо глагољског слова **ч**, тј. **ч** (ч – черв), ознаке за 1000 у глагољници (а за 90 у ћирилици).¹⁵ Детаљан опис оба акта дао је својевремено Чремошник.¹⁶

Текст писма**

(I) + Ѣд[ь] г(оспо)д(и)на краља Тврѣтка Тврѣтковиѣа нашимъ
дразимъ и срѣчанимъ приѣтелемъ кнезѣ |2| и властелемъ и всои
впѣкни града Дѣбровника. Да знате, властеле, ере дослахъ |3| к вамъ
властелина нашега кнеза Ѣстоиу Пащровиѣа, да ми по немъ ѣдасте
5 |4| доходакъ срѣбьски дви тисѣѣи перьперь, коие повичаю (!)¹⁷
имате давати к|5|ралевьствѣ ми вьсакомъ приходѣѣемъ Дмитровѣ
днєви. И призовите гости |6| лѣди, да вамъ вѣдѣ свидоци, ерь ми
сте дали речени доходакъ вад[ь] л[и]ть ѣѣ|7|кѣ л[и]то на Дмитровѣ
д(ь)нѣ. Я вѣв листѣ вѣди вамъ за испеньдеторию. И за |8| вѣѣ

** Редакција издања и превода: Татјана Суботин Голубовић.

¹⁵ К. Јиречек, *Споменици српски*, 74–75, бр. 73; *Повеље и писма I–1*, 511, бр. 527–528. О словима видети: *Енциклопедија православања 3 (II–III)*, Београд 2002, 2039, 2085, као и рубрику *Дипломатичке особености*.

¹⁶ G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje II*, 176–178, бр. 52–53.

¹⁷ Овде се ради о хаплографији, лингвистичкој појави у којој се поједностављује писање суседних речи од којих прва завршава, а друга почиње истим словом, изостављањем једног од тих слова. Јиречек и Стојановић су, у својим издањима, тако написану реч разрешили исписујући *п-о-вичаю*.

10 **вирование повелисмо закономъ печатию кралевъства ми печатити.**
|9| Писа се м(и)с(е)ца пръвара гѣ днь 8 С8тисци. Писа Радосавъ диѣкъ
г(осподи)на крапа.

Споља (запис дубровачке канцеларије): R(ecepta) di(e)
2. marzo 1424.

(II) + Ѡд[ъ] г(оспо)д(и)на крапа Тврѣтка Тврѣтковиѣа
нашимъ дразимъ и срѣчанимъ приѣтелемъ кнезѣ |2| и властелемъ
и всои ѡпѣкини града Д8бровника. Да знате, властеле, ере дослахъ
к вамъ |3| властелина нашега кнеза Ѡстоию Пащровиѣа. Шо вамъ
5 в8де говорити с наше |4| стране, вирѣтите м8, ричи с8 наше. Писанъ 8
С8тисци м(и)с(е)ца пръвара гѣ днь.

Споља (адреса и запис дубровачке канцеларије): + **Нашимъ**
дразимъ и срѣчанимъ приѣтелемъ |2| кнезѣ и властелемъ и всои
ѡпѣкини града |3| Д8бровника.

10 |4| R(ecepta) di(e) 2. marzo 1424.

Превод писама

(I) Од господина краља Твртка Твртковића, нашим драгим и
срдачним пријатељима, кнезу и властели и целој општини града
Дубровника. Да знате властело да сам вам послао нашег властелина,
кнеза Остоју Паштровића, да ми по њему предате Српски доходак – две
хиљаде перпера који по обичају имате да дајете краљевству ми о сваком
долазећем Митровдану. И позовите госте људе¹⁸ да вам буду сведоци да
сте ми дали речени доходак за 1423. годину на Митровдан. А овај лист
нека вам буде за експедиторију. А за веће веровање наредили смо да се
запечати законитим печатом краљевства ми. Писа се месеца фебруара,
тринаестог дана у Сутјесци. Писа Радосав, дијак господина краља.

Споља: Примљено 2. марта 1424.

(II) Од господина краља Твртка Твртковића, нашим драгим
и срдачним пријатељима, кнезу и властели и целој општини града
Дубровника. Да знате властело, да сам вам послао нашег властелина
кнеза Остоју Паштровића. Што вам буде говорио у наше име, верујте
му, речи су наше. Писано у Сутјесци, месеца фебруара, тринаестог дана.

---

¹⁸ Видети одељак *Важније установе и појмови*.

1424

40

50. 42. 1424. 1092

Handwritten text in a cursive script, likely a letter or document fragment. The text is written on aged, yellowed paper with significant damage and staining. The script is dense and difficult to decipher due to the cursive style and the condition of the paper. The text appears to be a single paragraph or a short letter, possibly containing names and dates. The paper is heavily stained with brown spots and has a large, irregular tear at the top edge. The handwriting is in dark ink, and the overall appearance is that of an old, well-used document.

IV 43

S.O. 412 1927

Споља: Нашим драгим и срдчним пријатељима, кнезу и властели и целој општини града Дубровника.

Примљено 2. марта 1424.

Дипломатичке особености

Ради подизања Светодмитарског дохотка и обављања одређених дипломатских дужности, краљ Твртко II издао је истог дана два акредитивна писма (трибутно и веровно), којим је овластио свог посланика Остоју Паштровића да буде његов представник и заступник у Дубровнику поводом поменутих послова.

(I) Прво писмо, настало за потребе исплате дохотка за 1423. годину¹⁹, иако представља у основи трибутно писмо, којим се Остоја овлашћује за одређени посао – подизање новца у име владара, има истовремено и карактер експедиторијалног акта (потврде, признанице) за исплаћени новац.²⁰ О томе сведочи и типична формула тј. израз, везана за ову врсту документа (*а овај лист нека вам буде за експедиторију*), која се, са малим разликама, јавља како у актима владара и велможа насталим поводом исплата трибута и новца уопште, тако и у актима Општине насталим поводом поменутих послова. Наведени израз, стога, представља део обрасца.²¹ Писмо је састављено према формулару који садржи: симболичку инвокацију, интитулацију, инскрипцију, промулгацију, експозицију, диспозицију, короборацију са најавом печатења, датум и писарску белешку о конскрипцији. Било је снадбевено свим потребним елементима за преузимање трибута (званичан захтев, овлашћење) и за

---

¹⁹ На основу овог акта српски доходак исплаћен је Остоји Паштровићу 2. или 3. марта. К. Јиречек, *Споменици српски*, 75; N. Jorga, *Notes et extraits pour servir à l'histoire des croisades au XVe siècle II*, Paris 1899, 222, нап. 1.

²⁰ О актима трибутног и веровног карактера у новије време писао је Д. Јечменица, *Два писма бана и краља Твртка*, 38, 46–47; исти, *Пет писама краља Твртка I Дубровчанима о Светодмитарском дохотку и могоришу*, ГПБ 1 (2008) 53–54, 56–57, 63, 65, 67–70.

²¹ Р. Михаљчић, *Писмо краља Стефана Остоје Дубровчанима о српском дохотку*, ГПБ 2 (2009) 126–127. Наведена фраза јавља се у низу докумената. Нпр. *Повеље и тисма I-1*, 511, 636; *Повеље и тисма I-2*, 60, 64, 65, 77–79, 94, 131, 134, 139, 140, 145, 168, 173, 176, 178–183, 185–188, 190, 194–196, 200 итд. Видети и: А. Фостиков, Н. Исаиловић, *Акта о исплати дела Светодмитарског дохотка деспотици Јелени*, Мешовита грађа 33 (2012) 73–74.

издавање потврде о пријему истог од стране владара (сведоци, изјава о експедиторијалном карактеру исправе).²²

Као извор, трибутно писмо речито сведочи да је приликом преузимања дохотка од Општине поштована извесна процедура. На првом месту, владар је слао захтев за исплату, писан по уобичајеном обрасцу, који је требало да садржи елементе попут назива трибута, имена овлашћеног лица које је требало да га преузме и датум који означава период за који се потражује исплата.²³ На основу оваквог акта и одлуке дубровачких власти, следила је исплата при којој се, као сведоци, јављају *гости људи*.²⁴ У неким случајевима, када је исплата била одлагана, Општина је издавала и писано сведочанство о својим дуговањима.²⁵ Затим је долазило на ред и издавање признанице (експедиторије) владара или његових заступника о преузимању дохотка.²⁶ У анализираном акту, Твртко II обједињује захтев за исплатом и своју експедиторију о томе да је трибут исплаћен пред сведоцима (*гостима људима*).²⁷ Недостатак адресе на овом писму може се објаснити или тиме што је оно било запаковано заједно са веровним које спољну адресу има, или праксом да је отворени листови немају, без обзира на то да ли се ради о писмима или повељама.²⁸

(II) Други акт представља типично веровно писмо, без додатних елемената, којим се Остоја овлашћује да заступа владара у другим

---

²² Више о дипломатичким појединостима у: Ст. Станојевић, *Студије о српској дипломатици I–II*, passim.

²³ Осим бројних сачуваних захтева владара за исплату, о овоме сведоче и концепти Општине упућени поводом исплата у којима Дубровник захтева да формални захтев буде исписан по датом формулару у складу са обичајима и законом. Видети: *Повеље и писма I–1*, 514, бр. 530; А. Фостиков, *Дубровачко писмо великом војводи Сандаљу о исплати могориша*, ГПБ 5 (2012) 55–59.

²⁴ О појму „гости људи“, опширније у одељку *Важније установе и појмови*.

²⁵ А. Фостиков, Н. Исаиловић, *Акта о исплати*, 69–80.

²⁶ Р. Михаљчић, *Писмо краља Стефана Остоје*, 126–127; А. Фостиков, Н. Исаиловић, *Акта о исплати*, 72–78. Видети и нап. 21.

²⁷ Дешавало се и да посланик владара на лицу места испише признаницу о преузимању дохотка, у присуству сведока („гостију људи“). Видети: А. Фостиков, Н. Исаиловић, *Акта о исплати*, 73–77.

²⁸ Р. Михаљчић, *Писмо краља Стефана Остоје*, 124–127. Према сачуваним исправама с почетка XV века, могло би се закључити да је трибутно или трибутно-веровно писмо, уколико је садржало и елементе експедиторије, било састављано као отворени лист који није затваран печатом, нити је садржавао адресу. Видети: *Повеље и писма I–1*, 332, 443–446, бр. 339, 451, 453, 454, 456; Г. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje II*, 178; Р. Михаљчић, *Писмо краља Стефана Остоје*, 123–125.

(можда тајним) пословима о којима је добио усмене наредбе и упутства на краљевом двору. У складу са тим, садржи уобичајену формулу за ова акта (...*што вам буде говорио у наше име, верујте му, речи су наше*), којом се посланику дају најшира могућа овлашћења да презентује владара у потпуности и у сваком питању. Веровно писмо састоји се из следећих елемената: симболичке инвокације, интитулације, инскрипције, промулгације, кратке експозиције и диспозиције, датума и спољне адресе.²⁹

Инскрипција у оба акта, као и адреса на другом, у потпуности су истоветне, као и распоред формула у којима се речи такође дословце понављају у прва три реда оба писма (симболичка инвокација, интитулација, инскрипција, промулгација и почетак текста у коме се Остоја Паштровић наводи као овлашћено лице).

Датум. Оба акта датирана су истоветно, временом и местом издавања, са малом разликом у редоследу навођења. Тако се, наиме, у првом писму прво наводи датум, па место, док је у другом, прво наведено место, а затим и датум. У оба случаја дат је непотпун временски датум – наводе се само месец (исписан словима) и дан (исписан словима ћирилице одговарајуће нумеричке вредности), без године издавања. Како се у првом писму наводи податак да се потражује Светодмитарски доходак за 1423, а латински запис сведочи да су писма примљена 2. марта 1424, свакако да је 1424. и година њиховог издања. Оба латинска записа имају истоветно записан датум и садрже дан (исписан арапском цифром), месец (словима) и годину (арапским цифрама).

Осим датума издања, као што је већ споменуто, у првом акту се јавља још један датум и то као одредница за исплату Светодмитарског дохотка. Време је, том приликом, одређено навођењем непокретног празника, дана Св. Димитрија (26. октобра), исписаног словима и годином, датом по ери од рођења Христа, записаном словима одговарајуће нумеричке вредности, при чему су прва два броја дата глагољицом (**ѡ** [Ѡ] – черв, за 1000 и **ѡѡ** [8] – ук, за 400), а друга два ћирилицом (**ѠѠ** за 23).³⁰

---

²⁹ Више о дипломатичким појединостима у: Ст. Станојевић, *Студије о српској дипломатици* I–II, passim. Примери типично веровних писама: *Повеље и писма* I–1, 88–89, 234, 277–278, 288, 444–445, 511, бр. 88, 244, 296, 308, 452, 455, 527; *Повеље и писма* I–2, 9, 140–141, 144–145, 175–176, бр. 631, 717, 722, 725, 753. Видети и нап. 20.

³⁰ Више о датирању словима по глагољичкој нумеричкој вредности у босанској канцеларијској пракси видети у: С. Николић, *Старословенски језик I. Правостис – гласови – облици*, Београд 1981², 29–30; А. Фостиков, *Писмо босанске краљице Јелене Грубе кнезу и Општини дубровачкој и њихов одговор*, ССА 3 (2004) 134.

Ова два акта представљају како извор о исплати трибута за 1423. годину, тако и о процедури која се том приликом поштовала, а такође сведоче о чињеници да су се посланици и представници владарâ током свог боравка у Дубровнику, често истовремено бавили и додатном дипломатском активношћу, те у овом граду остајали и дуже време, до свршетка својих послова. У вези са тим, писма представљају и извор о дипломатској делатности Остоје Паштровића.³¹ Које је додатне послове Остоја овом приликом обавио за Твртка II није познато,³² али је за своје посредовање 16. марта 1424. био обдарен поклоном у новчаном износу од 50 перпера, а месец дана касније још једним додатним даром.³³

Истовремено, посматрано са аспекта дипломатике, поменути акта представљају добре примере за додатно разматрање њиховог међусобног, као и односа између два обрасца: трибутног (овде са елементима експедиторијалног и веровног) и једноставног веровног. Овом приликом, исти посланик и гласноговорник, доноси два акредитивна писма са два различита обрасца, иако је у пракси било често да исти акт садржи оба обрасца – и трибутни и веровни истовремено, па чак и три – имајући истовремено елементе трибутног, веровног и експедиторијалног документа.³⁴

Чињеница је да је, судећи према одлукама о даривању, Остоја Паштровић током боравка у Дубровнику обавио неку додатну мисију. Неспорно је и да прво писмо Твртка II представља управо мешавину

---

³¹ Видети одељак *Просопографски подаци*.

³² У то време су се Дубровчани више пута жалили на притиске Радослава Павловића и тражили су помоћ и посредовање Твртка II. Вероватно је Остојина мисија била везана управо за то питање, док је мање вероватно да је она имала везе са текућим турским упадима у Босну или Твртковим протестима због дубровачког протежирања претендента на босански престо Вука Банића. N. Jorga, *Notes et extraits II*, 222, нап. 1; P. Živković, *Tvrtko II Tvrtković. Bosna u prvoj polovini XV stoljeća*, Sarajevo 1981, 106–109; Ђ. Тошић, *Остоја Паштровић (трагом једног контроверзног дипломате)*, Истраживања 20 (2009) 260.

³³ Остоја је у Дубровнику остао најмање до 16. марта 1424, а поново се нашао тамо и средином априла исте године, када је поново дарован од стране дубровачких власти. N. Jorga, *Notes et extraits II*, 222, нап. 1; Ђ. Тошић, *Остоја Паштровић*, 260.

³⁴ Трибутна и трибутно-веровна писма обично су затварана траком и печатом, док су она која су имала и експедиторијалне (признаничне) елементе била отворени листови, печатењени спреда. Видети: *Повеље и писма I–I*, 538, бр. 560; А. Фостиков, *Четири писма краљице Јелене Дубровачкој општини о босанским дохоцима*, ССА 5 (2006) 187–206; иста, *Четири писма босанског краља Стефана Дабише дубровачкој општини о босанским дохотцима*, ССА 7 (2008) 129–139; Д. Јечменица, *Два писма бана и краља Твртка*, 37–52; исти, *Пет писама краља Твртка*, 53–74. Видети и нап. 28.

поменути три обрасца, те да је као такво могло да буде издато само са једном сврхом – свршетком посла око наплате дохотка, што се у самом акту изричито и наводи. Стога, за исплату дохотка није било потребно и пратеће веровно писмо, којим се, као што је већ напоменуто, посланику даје најшире могуће овлашћење – право да говори у име владара. Обична веровна писма углавном су издавана зарад посебних задатака, а само понекад истовремено са трибутним, како би посланици обавили што више својих дужности једним одласком у Дубровник. Пренебрегавајући ове чињенице, Г. Чремошник је изнео погрешну тврдњу да је и друго писмо било издато у исте сврхе као и трибутно, те да се ради о типском пару.³⁵ Управо на основу горе изложеног сматрамо да је чисто веровно писмо Твртка II имало другу сврху, сасвим независну од питања исплате Светодмитарског трибута, те да су овакви парови писама, по свему судећи, издавани ради различитих послова.

Просопографски подаци

Остоја Паштровић (Ѓстоиџа Паџровић), I 93 (страна), 4 (ред у издању); II, 94, 4 – кнез и један од петорице синова Радослава Паштровића (Андрија, Николица, Алекса, Остоја и Радич), који се, заједно са два брата – Алексом и Радичем, сели из Паштровићке области у Зети у требињски крај. Своју дипломатску каријеру Остоја је започео код војводе Сандаља, наставио је код Радослава Павловића, да би се затим, након службе на двору босанског краља Твртка II, поново вратио код војводе Радослава, у чије име је боравио и на турској Порти, поводом сукоба Општине и Павловића око Конавла. Након неуспеха у овој дипломатској мисији губи му се траг у изворима.

Извори: N. Jorga, *Notes et extraits* II, 73, 207, 222, 268, 276–277, 281, 293, 295–297, 303, 306, 310.

Литература: Н. Порчић, *Један незапажени податак о властелинској породици Паитровић*, Мешовита грађа 27 (2006) 43–55; Ђ. Тошић, *Босански „лутајући витезови“ Паитровићи*, Историјски часопис 58 (2009) 147–172; исти, *Остоја Паитровић (трагом једног контроверзног дипломате)*, Истраживања 20 (2009) 257–266.

---

³⁵ О Чремошниковим тезама, у којима он сâм наводи аргументе против сопствених закључака, видети: Г. Чремошник, *Bosanske i humske povelje* II, 178. Такође Г. Чремошник је занемарио и чињеницу да су у питању акта за различите дохотке, те да су два везана за Српски доходак, а један за Стонски. Видети: *Повеље и писма* I–1, 444–446, 511, бр. 452–453, 455–456, 527–528.

Радосав дијак (Радосавь диѣкъ), I 94, 11 – дијак на двору краља Твртка II, познат је само из акта о потраживању трибута, у којем се поименично наводи. Међутим, према одликама рукописа, јасно је да је написао и веровно писмо за Остоју Паштровића. Чremoшник је приметио сличности његовог са рукописним стилем једног непознатог дијака из времена друге владавине краља Остоје, али је навео да се ипак, због одређених особености, ради о две различите особе.

Извори и литература: К. Јиречек, *Споменици српски*, 74–75, бр. 73; *Повеље и писма* I–1, 511, бр. 527–528; G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje*, 176–178, бр. 52–53; T. Anđelić, *Dijaci u srednjovjekovnoj Bosni i Huti*, *Tribunia* 7 (1983) 88.

Топографски подаци

Сутјеска (СѢтиска), I 94, 11; II 94, 6 – Назив за подграђе Бобовца, познато у изворима и под именом Банов двор, Двориште.

Литература: P. Anđelić, *Bobovac i kraljeva Sutjeska*, Sarajevo 1973; Н. Исаиловић, *Акредитивно писмо краља Стефана Томаша за посланика Николу Тесту*, *ССА* 7 (2008) 180–181, 184; С. Ћирковић, *Писмо бана Стјепана II о дугу дубровачких трговаца*, *ГПБ* 1 (2008) 34–35; Н. Порчић, *Писмо бана Степана II Котроманића о разрешењу рачуна браће Држића*, *ГПБ* 2 (2009) 34. Видети и према регистрима у ГПБ 1–4.

Важније установе и појмови

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњени појмови и установе: **господин** (ГПБ 1–5, према регистру), **кнез у Дубровнику** (ГПБ 1–3, 5), **властела у Дубровнику** (ГПБ 1–3), **Општина** (ГПБ 1), **кнез у Босни** (ГПБ 1, 3, 4, 5), **Светодмитарски (Српски) доходак** (ГПБ 1, 2), **перпере** (ГПБ 1–5), **(Д)митровдан** (ГПБ 1, 2), **сведок** (ГПБ 1, 3, 4), **лист** (ГПБ 1, 3), **експедиторија** (ГПБ 2), **дијак** (ГПБ 1–5). О овим појмовима видети и прилоге у часопису *Стари српски архив*, према: Д. Јечменица, *Преглед објављених исправа, објашњаваних усанова и појмова, просопографских и топографских података у првих десет књига Старог српског архива*, *ССА* 10 (2011) LVI–LXI, као и према *Регистру* у *ССА* 11 (2012) 175–184.

Гости људи (гости људи) I 93, 7 – термин гости људи односи се на странце, најчешће трговце, који су сматрани гостима у Дубровнику и који су као угледна лица позивани да сведоче код важних правних послова Општине.

Литература: ЛССВ, 121–122 (С. Ђирковић); А. Birin, *Pravni položaj stranaca u statutima dalmatinskih komuna*, Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU 20 (2002) 59–94.

Првар (пръвар), I 94, 11; II, 94, 6 – назив за месец фебруар, lat. februius. Настао деформацијом латинског имена.

Литература: Р. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I*, Zagreb 1971, 509.

Aleksandra Fostikov

Neven Isailović

Institut d'Histoire

Belgrade

**DEUX LETTRES DU ROI DE BOSNIE TVRTKO II TVRTKOVIĆ
AUX RAGUSAINS**

1414, février 13, Sutjeska

Résumé

Le roi de Bosnie Tvrtko II Tvrtković délivre, vers la mi février 1424, deux lettres à l'attention des Ragusains à la veille d'envoyer son émissaire Ostoja Paštrović en mission diplomatique dans la ville de Saint Vlach. La première de ces lettres est en fait une lettre relative à la levée d'un tribut, mais elle contient aussi des éléments de lettre de créance (pouvoir) ou visant à régler des affaires courantes (quittance), raison pour laquelle elle a été délivrée sous la forme d'une lettre ouverte. La seconde est une lettre de créance typique, sans autres contenus, par laquelle Ostoja Paštrović est habilité à représenter le roi dans des négociations avec Dubrovnik, mais nous ignorons sur quoi portaient ces négociations. Lors de ses recherches, Gregor Čremošnik est arrivé à la conclusion qu'il s'agit d'une forme typique de documents associés, délivrés dans un même but. Pour notre part, nous considérons que le fait que nous soient parvenues plusieurs autres «paires» de lettres semblables, délivrées le même jour, n'est pas une preuve suffisante pour attester l'existence d'une pratique particulière lors de la demande du versement d'un tribut, et nous sommes d'avis que chaque lettre avait son propre but. En conséquence, ce travail avance la supposition que la première lettre – lettre de tribut - a été délivrée pour percevoir le revenu de la Saint Dimitri, et la lettre de créance (pouvoir), en raison d'une mission diplomatique secrète qui concernait, vraisemblablement, la crise affectant les relations entre Dubrovnik et le puissant bosniaque Radoslav Pavlović, différend auquel s'est mêlé Tvrtko II en tant qu'intercesseur naturel.

Mots-clés: Tvrtko II Tvrtković, Ostoja Paštrović, Dubrovnik, Bosnie, lettre de tribut, lettre de créance, lettre d'administrative courante (ekspeditorija), diplomatique

Срђан Рудић*

Историјски институт
Београд

**ПОТВРДЕ БРАЋЕ ДРАГИШИЋ ДА СУ ПОДИГЛИ СВОЈ ДЕО ОД
ПОКЛАДА САНДАЉА ХРАНИЋА**

(I) Дубровник, 1437, 20. април

(II) Хум, 1438, 20. јул

(III) Хум, 1438, 20. јул

(I) Кнез Стефан Драгишић Косача изјављује да је примио од Дубровчана свој део од поклада Сандаља Хранића.

(II) Кнез Радосав Драгишић Косача изјављује да је примио од Дубровчана свој део од поклада Сандаља Хранића.

(III) Остоја Драгишић Косача изјављује да је примио од Дубровчана свој део од поклада Сандаља Хранића.

Сажетак: Браћа Стефан, Радосав и Остоја Драгишић изјављују да су примили свој део од поклада који је Сандаљ Хранић депоновао у Дубровнику. Стефан је свој део поклада преузео 20. априла 1437, а Радосав и Остоја свој 20. јула 1438.

Кључне речи: Стефан Драгишић, Радосав Драгишић, Остоја Драгишић, Драгишићи, Сандаљ Хранић, Косаче, четири куће Косача.

Војвода Сандаљ Хранић је 15. јула 1429, 10. новембра 1429. и 6. фебруара 1431. у Дубровнику оставио депозит у износу од 26.320 дуката, 4266 перпера дубровачких динара и сребра плика 254 литре и четири унче – у сва три случаја је одредио да једна половина уложеног депозита припадне кнезу Вукцу и његовом сину Стефану, а да друга половина буде подељена између четири куће рода Косача. Четири куће Косача у време полагања депозита чинили су: 1. кнежеви Радивој, Радосав и Радич Степковић; 2. кнежеви Иваниш Остојић и Влатко Обрадовић; 3. кнежеви Иван и Сладоје Вуковић; 4. кнез Драгиша Гојсалић. Дакле, одређено је

---

* Ел. пошта: srdjanrudic@yahoo.com

да свака од четири куће добије по 1/8 депозита, односно по 3290 дуката, 533 перпера и три гроша и сребра плика 31 литру, девет унчи и три аксађе. Ова сума се даље делила у оквиру сваке куће на број мушких глава. Предвиђено је и да у случају да нека од кућа остане без мушког наследника, остале располажу читавим покладом. Синови кнеза Драгише, кнежеви Стефан, Радосав и Остоја подигли су свој део депозита 20. априла 1437. и 20. јуна 1438. На основу суме која је припадала кући кнеза Драгише и сума коју су подигла три његова сина, може се закључити да је подигнуто само 3/5 депозита који је припадао овој кући. Из тога се даље може закључити да је кнез Драгиша имао још два сина која, колико је познато, никада нису подигла свој део депозита.¹

(I)

Потврда кнеза Стефана Драгишића Косаче да је примио свој део од поклада Сандаља Хранића

Дубровник, 1437, 20. април

Опис и ранија издања

Потврда је сачувана у оригиналу и чува се у Државном архиву у Дубровнику. Детаљан опис документа дао је Грегор Чremoшник.² Текст је исписан курзивом у 40 редова, на листу хартије димензија око 30 x 45 цм. Хартија је на неколико места оштећена, тако да су уништени мањи делови текста. Реконструкција оштећених делова извршена је на основу ранијих издања. Потврда је оверена печатом који је налепљен испод текста. На хартији је видљив водени знак. Непосредно испод печата налази се запис: *die XX aprilis 1437. Nobilis comes Stipan Dragisich suprascriptus contentus fuit quicquid in presenti eius confessione continetur quod cuicumque ipsam presentanti dari debeat.*³ У доњем десном углу је запис написан другом руком: *Stepan Dragissich*. На полеђини потврде су записи № 254. an. 1437. и № 3 del Pach. III. Руком Никше Звијездића

¹ Ђ. Тошић, *Дио Сандаљевог депозита за побочну грану племена Косача*, Српска проза данас, Косаче – оснивачи Херцеговине, Гацко 2000, 261–268; исти, *Споредна грана племена Косача*, Зборник за историју БиХ 3 (2002) 61–77; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Sarajevo 2009, 67–74.

² G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjeg vijeka* III, GZM, n. s. Istorija, VII (1952) 283–284.

³ Према Чremoшнику, запис је написан руком канцелара Филипа.

записано је име Stiepan Dragisich, након којег је у XVIII веку додато: fa la riceuta della sua porzione del deposito de knez Ygosc. Писар који је забележио запис № 3 del Pach. III. опазио је грешку, прецртао реч Ygosc и додао Sandal 1437. Apr. 20.

Ранија издања: П. Карано-Твртковић, *Србскии споменицы*, 211–213; F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 388–390; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 94–96.

Текст потврде**

+ Ва име ѡ(ть)ца и с(и)на и светога д(8)ха аминь. Даемо на видиенье сваком8 ком8 се б8де достојати или |2| прѣдъ кога изиде сѧи нашъ листъ ѡтворень ѡгледати, а или прѣдъ кониемъ царемъ а или прѣ|3|дъ кониемъ кралемъ босаньскимъ а или прѣдъ
5 господ8 срьпъ(с)к8 а или прѣдъ господ8 босань|4|ск8 а или прѣдъ
господ(8) латиньск8 или прѣдъ кога годие чловѣка сегѧи свѣта
врѣсте |5| велика а или мала, да е сваком8 на знанье како ѣа кнезь
Стѣпанъ Драгишићъ |6| доидохъ (!) 8 д8бровникъ самъ своимъ
главомъ ка многопочтеном8 кнез8 и власте|7|ломъ и всои ѡпѣ
10 ини⁴ властеломъ д8бровачцимъ⁵ за мои див поклада, що намъ |8|
ѡстави по себѧе многопочтено споменѣтье славни г(оспо)д(и)нь
ми Гандалъ, велики воевода |9| рѣсага босаньскога, и намъ даде
кнезь и властеле д8бровачци мои див реченьного |10| покла⁶ (!) що
бѣше поставиѡ 8 д8бровачки ком8нь 8 покладъ, како се 8дръжи 8
15 запи|11|сиехъ, кое е имаѡ славни г(оспо)д(и)нь ми воевода Гандалъ
ѡдъ кнеза и властев д8|12|бровачцѣхъ 8 врѣме рожаства христовѧ на
тисѣ⁷к8 и четири ста и два дести |13| и девето лѣто пети на десте дань
м(ѣ)с(е)ца июля шесть на десте тисѣ⁷къ |14| и петъ сѧть и шесть
десетъ и два д8кѧа и сребра плика $\bar{p}$ · и $\bar{k}\bar{v}$ · |15| литри⁷ и $\bar{e}$ · 8начь, и
20 ѡдъ више реченьного поклада даше ми мои див д8|16|катъ $\bar{d}$ · ста
и $\bar{d}i$ · д8катъ златѣхъ и $\bar{v}$ ·⁸ динара и сребра $\bar{t}$ · литре и $\bar{d}$ · акьсаже.

** Редакцију издања и превода сва три документа урадила је Татјана Суботин Голубовић.

⁴ Код Миклошича недостаје: властеломъ и всои ѡпѣини.

⁵ Код Миклошича и Стојановића: д8бровачцѣмъ.

⁶ Код Миклошича: поклада.

⁷ Код Стојановића: литрѧ.

⁸ Код Карано-Твртковића: к.

- 25 |17| И *ѡѡе* <ѡдъ> поклада кои постави⁹ реченьни г(оспо)д(и)нь ми воевода Гандалъ њ време рожаства христова
 |18| тисѡѡѡ и четири ста и два дести и девето лѣто десети д(а)нь
 м(ѣ)с(е)ца но|19|бриа три тисѡѡѡ дѡкаты како се ѡдръжи ѡ записиехъ
 кое е имаѡ славни |20| г(оспо)д(и)нь ми воевода Гандалъ ѡдъ
 кнеза и властех дѡбровачцѣхъ и ѡдъ ѡвѣхъ |21| реченьниехъ трехъ
 тисѡѡѡ даше ми кнезь и властеле мои див рече|22|ньнога поклада
 ѡ · и · ѡ · дѡкаты златѣхъ.
- 30 |23| И *ѡѡе* ѡдъ поклада ѡо постави реченьни г(оспо)д(и)нь
 ми воевода Гандалъ ѡ време ро|24|жаства христова на тисѡѡѡ и
 четири ста и ѡ · и едно лѣто на шесть |25| дань м(ѣ)с(е)ца ферьвара
 како се ѡдръжи ѡ записиехъ кое е имаѡ славни |26| г(оспо)д(и)нь ми
 воевода Гандалъ ѡдъ кнеза и властех дѡбровачцѣхъ шесть тисѡѡѡ
- 35 |27| и седамь сать и петъ десеть и ѡсамь дѡкаты и сребра плика ѡла ·
 ли|28|трѡ и еднѡ на десте ѡнчѡ ѡѡе динари четири тисѡѡѡ и двие
 стѣ |29| и шесть десеть и шесть пер[ь]пер[ь] и ѡдъ више реченьнога
 поклада |30| даше ми кнезь и властеле дѡбровачци мои див дѡкаты
 ѡ · и · ѡ · и · ѡ · дѡкаты |31| златѣхъ и динара ѡ · и · ѡ · пер[ь]пер[ь] и · ѡ ·
 динара и сребра ѡ · литре и ѡ · ѡнче и ѡ · |32| акьсаже.
- 40 |33| И *ѡѡе* говорѡ како самь и згоре рекаѡ да е свакомѡ чловѣкѡ
 на видѣнье да примихъ |34| ѡдъ многочтенога кнеза и властех и
 все ѡпѣине властех дѡбровачцѣхъ |35| вась мои див поклада ѡ мое
 рѡке како се на пѡнѡ ѡдъ ѡвѣхъ поклада |36| ѡдръжи а подьписано
- 45 ѡ записиехъ кое е имаѡ славни г(оспо)д(и)нь ми воевода Гандалъ |37|
 ѡдъ кнеза и властех и все ѡпѣине дѡбровачке. И за веѡе вѣрованье
 |38| печатисмо ѡвѣ листь подь нашѡ печать. Я ѡписа се ѡ време
 рожаства хри|39|стова на тисѡѡѡ и четири ста и ѡ · и · ѡ · лѣто
 м(ѣ)с(е)ца априла на два дести |40| дни. Я ѡписа Прибисавь дитакъ
- 50 по рѣчи кнеза Стѣпана Драгишиѡа.

Превод

+ У име Оца и Сина и Светог духа амин. Дајемо на знање свакоме кога се тиче или пред ким се нађе овај наш лист отворен да га погледа, или пред којим царем, или пред којим краљем босанским или пред господом српском или пред господом босанском или пред господом латинском или пред икојим човеком овога света великим или малим,

⁹ Речи кои постави уписане су накнадно изнад реда.

H. B. del Arch. III.

Aiapuy Ungisich
fa la cuenta de las duas porquene
de Donato de Lico ~~San~~ Jan.
Cal. 1427 Apr. 20.

1088. C. P. No. 254.
an. 1437

да је свакоме на знање како ја кнез Степан Драгишић дођох лично у Дубровник ка многопоштованом кнезу и властели и свој Општини властеоској дубровачкој за мој део поклада што нам је за собом оставио за многопоштовани спомен славни господин ми Сандаљ, велики војвода Русага босанског. И даде нам кнез и властела дубровачка мој део поменутог поклада што беше положио у Дубровачкој општини у поклад, како се налази у записима које је имао славни господин ми војвода Сандаљ од кнеза и властеле дубровачке, 15. јула 1429. године од рођења Христова – 16.562 дуката и сребра плика 122 литре и пет унчи. И од више поменутог поклада даше ми мој део дуката 414 дуката златних и два динара и мој део сребра три литре и четири аксађе.

И још од поклада који положи поменути господин ми војвода Сандаљ 10. новембра 1429. године од рођења Христова – 3000 дуката, како се налази у записима које је имао славни господин ми војвода Сандаљ од кнеза и властеле дубровачке, и од ове поменуте три хиљаде даше ми кнез и властела дубровачка мој део поменутог поклада – 75 дуката златних.

И још од поклада што положи поменути господин ми војвода Сандаљ 6. фебруара 1431. године од рођења Христова, како се налази у записима које је имао славни господин ми војвода Сандаљ од кнеза, властеле дубровачке – 6758 дуката и сребра плика 131 литра и 11 унчи и још динара 4266 перпера; и од вишепоменутог поклада даше ми кнез и властела дубровачка мој део – 168 дуката златних и динара 106 перпера и седам динара и сребра три литре и три унче и три аксађе.

И још изјављујем, како сам и горе рекао, да је сваком човеку на знање да примих на руке од многопоштованог кнеза и властеле и све Општине властеоске дубровачке сав мој део поклада у потпуности од ових поклада како је одређено, а забележено у записима које је имао славни господин ми војвода Сандаљ од кнеза и властеле и све Општине дубровачке. И за веће веровање печатисмо овај лист нашим печатом. А записа се 20. априла 1437. године од рођења Христова. А записа дијак Прибисав по заповести кнеза Стефана Драгишића.

(II)

Потврда кнеза Радосава Драгишића Косаче да је примио свој део од поклада Сандаља Хранића

Хум, 1438, 20. јул

Опис и ранија издања

Потврда је сачувана у оригиналу и чува се у Државном архиву у Дубровнику. Детаљан опис документа дао је Грегор Чремошник.¹⁰ Текст је исписан курзивом у 33 реда на листу хартије димензија око 30 x 45 цм. Хартија је на неколико места оштећена, тако да су уништени мањи делови текста. Реконструкција оштећених делова извршена је на основу ранијих издања. Потврда је оверена печатом који је налепљен испод текста. На хартији је видљив водени знак. Писар је документ написао по узору на потврду кнеза Стефана Драгишића. Најпре је црним мастилом, вероватно код куће, написана признаница, при чему су остављене празнине на местима где је требало унети суму коју је Радосав имао да прими. Ти делови текста су унети накнадно, светлијим мастилом, у Дубровнику. Писар није баш увек умео добро да оцени колико празног простора треба да остави. На неколико места је и погрешно приликом уписивања цифара, па је био принуђен да врши исправке. На полеђини потврде налазе се записи: № 7 del Pac. III.; № 257. an. 1438; Radosav Dragiscich dichiara di aver ricevuto la sua porzione del deposito di Sandal. 1438 Lugh. 20.; као и записи Никше Звијездића: Radosav Dragisich и **Записъ Радосава Драгишика**. На полеђини ове потврде налази се и запис + **ва име** – делује као да је писар почео потврду да пише на овој страни хартије, али се из неког разлога предомислио и записао је на другој страни.

Ранија издања: П. Карано-Твртковић, *Србскии споменици*, 213–215; F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 391–392; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 96–97.

---

¹⁰ G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjeg vijeka* III, 284–285.

Текст потврде

+ Ва име шца и сина и светагоу дѣха аминь. Даемо на видиник
всакомѣ, комѣ се вѣде до|2|стоѣти или прѣдѣ кога изиде саи нашъ
листъ шдѣтворень шгледати, али прѣдѣ конемь |3| царемь а или
прѣдѣ крала босаньскога а или прѣдѣ господѣ срьпскѣ а или прѣдѣ
5 господѣ боса|4|ньскѣ¹¹ или прѣдѣ господѣ латиньскѣ или прѣдѣ
коєга човѣка сегли свѣта врьсте велика |5| а или мала, да е всакомѣ
на знаньє, какоу ѣа¹² Радосавъ Драгишићъ Косача доидохъ ѣ
Дѣбровникъ |6| самъ своумъ главомъ ка многошпочтеномѣ кнезѣ и
властеломъ и всои шпѣкинѣ властеломъ |7| дѣбровачциемъ за мои див
10 поклада, що намъ шстави по себиє многошпочтеномъ споменѣтиє |8|
славни господинъ ми Гандалъ, велики воевода рѣсага босаньскога,
и намъ даде кнезъ и вастеле (!) |9| дѣбровачци мои див реченога
поклада, щоу биеше поставиш ѣ дѣбровачки комѣнь ѣ покладѣ |10|
како се ѣдръжи ѣ записиєхъ, коє к имау славни господин ми воевода
15 Гандалъ шдѣ кнеза и властеш |11| и све шпѣкиє дѣбровачке ѣ врьеме
рошѣства христова на ч̄· и ·ѣ· и к̄· и ·ѣ· лѣтов, на еї· дни |12|
мѣсеца ишлиѣ сї̄.¹³ тисѣѣа и е̄· сать и ѣв̄· дѣката и сребра плика
рѣкв̄· литрѣ и е̄· значь, |13| и шдѣ више реченога поклада даше ми
мои див дѣкатъ ѣд̄· дѣкатъ и в̄.¹⁴ динара |14| и сребра мои див т̄·
20 литре и д̄· ак[ь]саже.
|15| И шцѣ шдѣ поклада, кои постави речени господин ми
воевода Гандалъ ѣ вриеме рошѣства христова наа |16| ч̄ѣкѣ· лѣтов,
на і̄· д[а]нь мѣсеца новебраа т̄· тисѣѣе дѣкатъ, како се ѣдръжи
ѣ записиєхъ, коє |17| имау славни господин ми воевода Гандалъ
25 шдѣ кнеза и властеш(ш) и све шпѣкиє дѣбровачке, и шдѣ овѣхъ |18|
речениєхъ трехъ тисѣѣаа даде ми кнезъ и вастеле дѣбровачци мои
див реченога поклада |19| ѣ· и е̄· дѣкатъ.
|20| И шцѣ шдѣ поклада, щоу постави речени господин ми
воевода Гандалъ ѣ врьеме рошѣства христова |21| на ч̄ѣ· и л̄а·
30 лѣтов, на с̄· дни мѣсеца фебраа, како се ѣдръжи ѣ записиєхъ, коє
к имау славни |22| господин ми воевода Гандалъ шдѣ кнеза, властеш

¹¹ Код Миклошича је после речи босаньскѣ додато а.

¹² Код Карано-Твртковића: ѣа.

¹³ Код Миклошича недостаје s.

¹⁴ Код Карано-Твртковића, Миклошича и Стојановића: к.

- и све шпѣине дѣрвачке, ꙗ̄ · тисѣѣ ꙗ̄ · сать |23| ꙗ̄ · и ꙗ̄¹⁵ дѣкатъ
и сребра плика ꙗ̄ · литрѣ и ꙗ̄ · љначь и шче динара ꙗ̄ · тисѣѣ и
ꙗ̄ · стѣ и ꙗ̄ · |24| и ꙗ̄ · пер[ь]перь, и шдѣ више реченога поклада даде
35 ми кнезь и властеле дѣрвачци |25| мои див, дѣкатъ ꙗ̄ · и¹⁶ ꙗ̄ · и
ꙗ̄ · динари и шче ми даше мои див динари ꙗ̄ · и ꙗ̄ · |26| перьперь
ꙗ̄ · динари и шче ми даше мои див сребра ꙗ̄ · литре и ꙗ̄ · љнче <и> ꙗ̄ ·
ак[ь]саже.
|27| И шче говорѣ, како самъ и згоре рекаш, да ꙗ̄ · свакомѣ
40 човѣкѣ на видѣ)ник¹⁷, да примишъ шдѣ |28| многошпочтеного кнеза
и властеш и све шпѣине властеш дѣр(о)вачьциешъ васъ мои |29| див
покладаа ѣ моѣ рѣке, како се на пѣнѣ шдѣ швѣхъ покладаа ѣдръжи,
а подьписанов |30| ѣ записиешъ, коѣ ꙗ̄ · имаѣ славни господин ми
воевода Сандаѣ шдѣ кнеза и властеш и все |31| шпѣине дѣрвачке.
45 И за веѣѣ вѣрванѣк печатисмов швѣ листъ подь нашѣ печатъ. |32|
ѣ ѣписан се ѣ врѣме рошѣства христова на чѣл · и ꙗ̄ · <л>ѣтов, на ꙗ̄ ·
дни мѣсеца и ѣлиѣ. |33| ѣ ѣписан Вѣкманъ Юговѣѣ по рѣчи више
реченога кнеза Радосава.

Превод

+ У име Оца и Сина и Светог духа амин. Дајемо на знање свакоме
кога се тиче или пред ким се нађе овај наш лист отворен да га погледа, пред
којим царем, или пред краљем босанским или пред господом српском или
пред господом босанском или пред господом латинском или пред икојим
човеком овога света великим или малим, да је свакоме на знање како ја
Радосав Драгишић Косача дођох лично у Дубровник ка многопоштованом
кнезу и властели и свој Општини властеоској дубровачкој за мој део
поклада што нам је за собом оставио за многопоштовани спомен славни
господин ми Сандаѣ, велики војвода Русага босанског. И даде нам кнез
и властела дубровачка мој део поменутог поклада што беше положио у
Дубровачкој општини у поклад, како се налази у записима које је имао
славни господин ми војвода Сандаѣ од кнеза и властеле и све Општине
дубровачке, 15. јула 1429. године од рођења Христова – 16.562 дуката и
сребра плика 122 литре и пет унчи. И од више поменутог поклада даше

¹⁵ Код Миклошича и Стојановића: и ꙗ̄ ꙗ̄ ·.

¹⁶ Код Миклошича недостаје и.

¹⁷ Код Миклошича: видиник.

facsimile

Handwritten text in a cursive script, possibly a signature or name, written in dark ink on the left side of the letter.

Handwritten text in a cursive script, possibly a signature or name, written in dark ink on the right side of the letter.

1094
1589

Cl. 2. 57.
no. 1438.

ми мој део дуката 414 дуката и два динара и мој део сребра три литре и четири аксађе.

И још од поклада који положи поменути господин ми војвода Сандаљ 10. новембра 1429. године од рођења Христова – 3000 дуката, како се налази у записима које је имао славни господин ми војвода Сандаљ од кнеза и властеле и све Дубровачке општине; и од ове поменуте три хиљаде даше ми кнез и властела дубровачка мој део поменутог поклада – 75 дуката.

И још од поклада што положи поменути господин ми војвода Сандаљ 6. фебруара 1431. године од рођења Христова, како се налази у записима које је имао славни господин ми војвода Сандаљ од кнеза, властеле и све Општине дубровачке – 6758 дуката и сребра плика 131 литра и 11 унчи и још динара 4266 перпера; и од вишепоменутог поклада даше ми кнез и властела дубровачка мој део – 168 дуката и 24 динара и још ми даше мој део динара 106 перпера и седам динара и још ми даше мој део сребра три литре и три унче и три аксађе.

И још изјављујем, како сам и горе рекао, да је сваком човеку на виђење да примих на руке од многопоштованог кнеза и властеле и све Општине властеоске дубровачке сав мој део поклада, у потпуности од ових поклада како је одређено, а забележено у записима које је имао славни господин ми војвода Сандаљ од кнеза и властеле и све Општине дубровачке. И за веће веровање печатисмо овај лист нашим печатом. А записа се 20. јула 1438. године од рођења Христова. А записа Вукман Југовић по заповести вишепоменутог кнеза Радосава.

(III)

Потврда кнеза Остоје Драгишића Косаче да је примио свој део од поклада Сандаља Хранића

Хум, 1438, 20. јул

Опис и ранија издања

Потврда је сачувана у оригиналу и чува се у Државном архиву у Дубровнику. Документ је описао Грегор Чремошник.¹⁸ Текст је исписан курзивом у 36 редова на листу хартије димензија око 30 x 45 цм. Хартија је на неколико места оштећена, тако да су уништени мањи делови текста.

---

¹⁸ G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjeg vijeka* III, 285.

Реконструкција оштећених делова извршена је на основу ранијих издања. Потврда је оверена печатом који је налепљен испод текста. На хартији је видљив водени знак. Документ је оштећен на пар места. Потврда је настала на исти начин као документ Радосава Драгишића, али је овом приликом био пажљивији, тако да није грешио приликом писања цифара. На полеђини су записи: № 5 del Pach IX.; № 256. an. 1438.; као и записи Никше Звијездића: *Hostoia Dragisich* и *Записъ Ђсток Драгишика*.

Ранија издања: Љ, Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 97–98 (само разлике у тексту).

Текст потврде

+ Ва име ѡца и сина и светагоу д(8)ха аминь. Дамоу (!)
 на видиньє коуѡ се вѡде достоѣти или |2| прѣдѣ кога изиде саи
 нашѣ листѣ ѡтворень ѡгледати, али прѣдѣ коиемѣ царемѣ али |3|
 прѣдѣ краља босаньскога а или прѣдѣ господѡ српьскѡ а или прѣдѣ
 5 господѡ босаньскѡ или прѣдѣ |4| господѡ латиньскѡ или прѣдѣ коєга
 годѣ човѣка сега свѣта врѣсте велика или мала |5| да ꙗ всакомѡ на
 знаньє, какоу ѣа Ѣстоѣ Драгишиѣ Косача доидохѣ ѡ Дѡбровникѣ
 самѣ |6| своумѣ главоумѣ ка многоупочтеномѡ кнезѡ и властеломѣ
 и свои ѡпѣкиѣ властеломѣ |7| дѡбровачьциемѣ за мои днѡ поклада,
 10 цо намѣ ѡстави по себиє многоупочтенѡ спо|8|менѡтиє славни
 господин ми Сандаль, велики воевода рѡсага босаньскога, и намѣ
 даде кнезѣ |9| и властеле дѡбровачьци мои днѡ реченога поклада,
 цоу бнеше поставиѡ ѡ дѡбровачки |10| коуѡнѣ ѡ покладѣ, како се
 ѡдрѣжи ѡ записиєхѣ, коє ꙗ им<ау> славни господинѣ воевода |11|
 15 Сандаль ѡдѣ кнеза и властєѡ и все ѡпѣкиє дѡбровачке ѡ врѣме
 рошѣства христовѡ |12| на чѡкѡ · лѣтоу, на ѣ · дни мѣсеца июлиѣ
 · ѡ · тисѡѣ и ѣ · сатѣ и ѡв · дѡката |13| и сребра плика · рѡв · литрѣ
 и ѣ · значѣ, и ѡдѣ више реченога поклада даше ми |14| мои днѡ
 дѡкѡтѣ ѡдѣ · дѡкѡтѣ и ѣ динара |15| и сребра мои днѡ · т · литре и · д ·
 20 ак[ь]саже.

И ѡцѣ ѡдѣ поклада, кои постави речени госпо|16|дин ми
 воевода Сандаль ѡ врѣме рошѣства христовѡ на чѡкѡ · лѣтоу,
 на ѣ · дни мѣсеца но|17|вєбра · т · тисѡѣ дѡкѡтѣ, како се ѡдрѣжи ѡ
 записиєхѣ, коє ꙗ имаѡ славни господин ми |18| воевода Сандаль ѡдѣ
 25 кнеза и властєѡ и все ѡпѣки<н>є дѡбровачке, и ѡдѣ ѡвѣхѣ реченѣхѣ

|19| трехъ тисѣѣ даде ми кнезь и властеле дѣбровачьци мои див реченога поклада дѣкати |20| ѿ. и ѿ. дѣкати.

30 |21| И шце вѣдъ покладаа шов постави речени господин ми воевода Гандалъ ѿ вѣме рошества хри|22|стова на чѣла. лѣтов, на 5. дни мѣсеца фебрара, како се ѿдръжи ѿ записиехъ |23| коѣ ꙗко имав славни господин ми воевода Гандалъ вѣдъ кнеза и властев и вѣдъ все шпѣине |24| дѣбровачке, 5. тисѣѣ и 3. сати и 11. дѣкати и сребра плика рла. литрѣ и 11. значь |25| и шце динара 4. тисѣѣ и 6. стѣ и 3. и 5. пер[ь]перь, и вѣдъ више реченога поклада 35 |26| даде ми кнезь и властеле дѣбровачьци мои див, дѣкати 10 и 3 и 11. дѣкати |27| и шце ми даше мои див динара 10. и 5. пер[ь]перь 3. динари |28| и шце ми даше мои див сребра 1. литре и 1. значь (и) 1. ак[ь]саже.

40 |29| И шце говорѣ, како самъ и згоре рекав, да ꙗко свакомѣ човѣкѣ на видѣньѣ, да прим[и]хъ |30| вѣдъ многошпочтенога кнеза и властев и све шпѣин(е) властев дѣбровачьциехъ |31| васъ мои див покладаа ѿ моѣ рѣке, како се на пдн(ѣ) вѣдъ вѣвѣхъ покладаа ѿдръжи |32| а подѣписанов ѿ записиехъ, коѣ ꙗко имав славни го(с)подин ми воевода Гандалъ |33| вѣдъ кнеза и властев и све шпѣине дѣбровачке. 45 |И за вѣк(е) вѣрованьѣ печатисмов |34| вѣвѣ листъ подѣ нашѣ печать. 11. шписа се ѿ вѣме рожаства христова на чѣла. и 11. |35| лѣтов, на 1. дни мѣсеца ивлиѣ. 11. шписа Вѣкма(нь) Юговиѣ по риечи Сѣстоѣ |36| Косаче.

Превод

+ У име Оца и Сина и Светог духа амин. Дајемо на знање свакоме кога се тиче или пред ким се нађе овај наш лист отворен да га погледа, пред којим царем, или пред краљем босанским или пред господом српском или пред господом босанском или пред господом латинском или пред икојим човеком овога света великим или малим, да је свакоме на знање како ја Остоја Драгишић Косача дођох лично у Дубровник ка многопоштованом кнезу и властели и свој Општини властеоској дубровачкој за мој део поклада што нам је за собом оставио за многопоштовани спомен славни господин ми Сандаљ, велики војвода Русага босанског. И даде нам кнез и властела дубровачка мој део поменутог поклада што беше положио у

Дубровачкој општини у поклад, како се налази у записима које је имао славни господин војвода Сандаљ од кнеза и властеле и све Општине дубровачке, 15. јула 1429. године од рођења Христовог – 16.562 дуката и сребра плика 122 литре и пет унчи. И од вишепоменутог поклада даше ми мој део дуката 414 дуката и два динара и мој део сребра три литре и четири аксађе.

И још од поклада који положи поменути господин ми војвода Сандаљ 10. новембра 1429. године од рођења Христовог – 3000 дуката, како се налази у записима које је имао славни господин ми војвода Сандаљ од кнеза и властеле и све Дубровачке општине; и од ове поменуте три хиљаде даше ми кнез и властела дубровачка мој део поменутог поклада – 75 дуката.

И још од поклада што положи поменути господин ми војвода Сандаљ 6. фебруара 1431. године од рођења Христовог, како се налази у записима које је имао славни господин ми војвода Сандаљ од кнеза, властеле и од све Општине дубровачке – 6758 дуката и сребра плика 131 литра и 11 унчи и још динара 4266 перпера; и од вишепоменутог поклада даше ми кнез и властела дубровачка мој део – 168 дуката и још ми даше мој део динара 106 перпера и седам динара и још ми даше мој део сребра три литре и три унче и три аксађе.

И још изјављујем, како сам и горе рекао, да је сваком човеку на виђење да примих на руке од многопоштованог кнеза и властеле и све Општине властеоске дубровачке сав мој део поклада, у потпуности од ових поклада како је одређено, а забележено у записима које је имао славни господин ми војвода Сандаљ од кнеза и властеле и све Општине дубровачке. И за веће веровање печатисмо овај лист нашим печатом. А записа се 20. јула 1438. године од рођења Христовог. А записа Вукман Југовић по заповести кнеза Остоје.

Дипломатичка анализа

Три потврде браће Драгишић које су предмет овог рада немају неке посебне особености. Реч је о уобичајеним признаницама које су настајале приликом обављања новчаних послова између Дубровчана с једне и владара и властеле из њиховог залеђа с друге стране.

Према анализираним потврдама Стефан је укупно подигао 657 дуката и два динара, 106 перпера и седам динара и сребра плика шест

литара, четири унче и једну аксађу.¹⁹ Исту суму је примио и Остоја. За разлику од њих Радосав је подигао 657 дуката и 26 динара, 106 перпера и седам динара и сребра плика шест литара, четири унче и једну аксађу. Дакле, Радосав је, из непознатих разлога, подигао 24 динара више од своје браће (ова сума је подигнута из Сандаљевог поклада уложеног 6. фебруара 1431).²⁰

Напомињемо да су, према нашем мишљењу, П. Карано-Твртковић, Ф. Миклошич и Љ. Стојановић приликом објављивања потврде Радосава Драгишића (а самим тим и Остоје), у делу који говори о подизању дела поклада од 15. јула 1429, погрешно прочитали један број, односно прочитали су **в** као **к**. Према нашем читању Радосав је из тог дела поклада подигао 414 дуката и два динара, а не 414 дуката и 20 динара како стоји у поменутих издањима.

Потврда кнеза Стефана, које је датирана 20. априла 1437, писана је у Дубровнику, док су потврде његове браће, настале 20. јула 1438, састављене код куће у Хуму. Потврде Радосава и Остоје састављене су по узору на Стефанову, при чему су остављене празнине за упис сума од поклада које су накнадно унете у Дубровнику. Потврда Стефана Драгишића, судећи према начину печатења, вероватно је оверена у Хуму, док су потврде његове браће оверене у Дубровнику.²¹

Браћа Драгишић су приликом овере ових докумената користила исти типар. Печатење је извршено на различите начине. На Стефановој потврди печат је причвршћен траком широком 4 мм, која је провучена са полеђине кроз два прореза међусобно удаљена 1,5 цм. Восак је наливен на саставу крајева трака на лицу, преко њега је положен четвороугли папир димензија око 6,3 x 5,2 цм на који је ударен типар. Признанице Радосава и Остоје печатење су на дубровачки начин. У оба случаја, у папир су са два уреза урезани мали троуглови, код Радосава три, а код Остоје два, њихови врхови су савијени у вис и на њих је потом наливен восак. На восак је положен четвороугли комад влажног папира на који је ударен типар. Типар пречника око 1,5 цм садржи само један испупчен круг без икаквог натписа, док се у пољу налази представа грифона у

---

¹⁹ Сачуван је и нотарски запис о Стефановом подизању свог дела новца који незнатно одступа од суме из анализираних потврде: *Et quinto suprascriptus Stiepan habere debent ducatorum 657 grossos 26, argentum libras 6, onzis 4, sagis 1 et yperperos 106 grossos 7. E. Kurtović, Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača, 72, нап. 240.*

²⁰ Упореди: Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača, 71–74.*

²¹ G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjeg vijeka III, 283–285.*

покрету који у предњој левој шапи носи гранчицу.²² Према мишљењу Пава Анђелића коришћени типар је вероватно служио као печатни прстен.²³

Просопографски подаци

Стефан, Радосав, Остоја Драгишић, I 105 (страна), 8 (ред у издању); 106, 50; II 109, 7; 110, 48; III 112, 7; 113, 47–48 – кнежеви и синови Драгоша Гојсалића. Припадали су једној од четири куће из споредне гране лозе Косача. Једини сачувани подаци о њима тичу се послова везаних за подизања свог дела од поклада Сандаља Хранића. Кнез Драгош је имао још два, именом непозната, сина.

Литература: Ђ. Тошић, *Дио Сандаљевог депозита за побочну грану племена Косача*, 261–268; исти, *Споредна грана племена Косача*, 61–77; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, 69–74.

Прибисав, I 106, 49 – дијак у служби Косача. Из писма Сандаља Хранића од 3. августа 1430. године сазнајемо да му је отац био поп Милоје (*писа прибисавъ дикакъ синъ попа милога*). Децембра 1437. године помиње се у дипломатској служби Стефана Вукчића.

Извори: Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 332; I–2, 96.

Литература: Г. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjeg vijeka* III, 280, 284; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, 385–386.

Вукман Југовић, II 110, 47; III 113, 47 – кнез и властелин Стефана Вукчића Косаче. У изворима се помиње између 1438. и 1454. године. Обављао је новчане, судске, дипломатске и управне послове за херцега Стефана.

Литература: Р. Михаљчић, *Југовићи*, Јунаци косовске легенде, Сабрана дела VI, Београд 2001, 112–114.

---

²² Г. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjeg vijeka* III, 283, 285; Р. Anđelić, *Srednjovjekovni pečati iz Bosne i Hercegovine*, Сарајево 1970, 72. Алекса Ивић је сматрао да је реч о представи „курјака у положају напада“. А. Ивић, *Стари српски печати и грбови*, Нови Сад 1910, 35, табла VIII, бр. 49.

²³ Павао Анђелић је указао на могућност да је грифон са печата Драгишића идентичан са лавом на знамењу Стефана Вукчића Косаче и његових синова. Сматрао је и да је печат браће Драгишић прво поуздано сведочанство о постојању знамења у роду Косача. Р. Anđelić, *Srednjovjekovni pečati iz Bosne i Hercegovine*, 72–73, 76, 102.

Srdan Rudić

Institut d'Histoire

Belgrade

**ACTES DES FRERES DRAGISIC ATTESTANT QU'ILS ONT
RETIRE LA PART QUI LEUR REVENAIT DE L'HERITAGE DE
SANDALJ HRANIĆ**

(I) Dubrovnik, 1437, 20 avril

(II) Hum, 1438, 20 juillet

(III) Hum, 1438, 20 juillet

Résumé

Le voïvode Sandalj Hranić a, par trois reprises, confié un dépôt à Dubrovnik, le 15 juin 1429, le 10 novembre 1429 et le 6 février 1431, en précisant que la moitié du dépôt devait revenir au knez Vuk et à son fils Stefan, et la seconde moitié, être répartie entre quatre maisons de la famille des Kosače. Il était prévu que chacune des «quatre maisons» recevrait 1/8 du dépôt. Cette somme étaient ensuite répartie au sein de chaque maison en fonction du nombre de membres de sexe masculin. Les knez Stefan, Radosav et Ostoja, fils du knez Dragoša Gojsalić, qui constituaient une de ces maisons ont retiré leur part du dépôt le 20 avril 1437 et le 20 juin 1438. Sur la base de la somme qui revenait à la maison du knez Dragiša et de celle qui a été retirée par ses trois fils, il est possible de conclure que seuls les 3/5 du dépôt revenant à cette maison ont été retirés. Le knez Dragiša avait deux autres fils qui, pour autant que l'on sache, n'ont jamais retiré leur part du dépôt.

Mots-clés: Stefan Dragišić, Radosav Dragišić, Ostoja Dragišić, Dragišići, Sandalj Hranić, Kosače, les quatre maisons des Kosače.

Радмило Пекић*

Универзитет у Приштини
Филозофски факултет
Косовска Митровица (Србија)
Одељење за историју

**ТЕСТАМЕНТ СУКНАРА БРАТУТА ГРАДОЈЕВИЋА ИЗ
ТРЕБИЊА**

Сажетак: Аутор је у раду приказао тестамент Братута Градојевића, који се преселио из сусједног Требиња у град подно Срђа, гдје је оформио породицу. Као истакнути сукнар склопио је велики број трговачких уговора, што је остало записано у пословним књигама Дубровачког архива. У раду је дата транскрипција, превод и интерпретација тестамена, гдје је предочена унутрашња структура три његова главна дијела.

Кључне ријечи: Братут Градојевић, тестамент, Требиње, Дубровник, легати, насљедници.

Опис тестамена и ранија издања

Тестамент Братута Градојевића из Требиња чува се у Државном архиву у Дубровнику, у познатој серији *Testamenta Notariae* (Fond 12, Ser. 1, Vol. 27, fol. 138–138'), у којој су и преписи тестамената проглашених 1494–1498. године. Тестамент је написан у 58 редова и то 49 редова на једној страници, а преосталих девет на другој страни пергаментног листа (31,5 x 22,5 cm). Димензије исписаног текста на првом листу су 25,3 x 16 cm, а на другом листу – 4,5 x 16 cm.

Научна јавност досад није била упозната са тестаментом Требињца Братута Градојевића, а његов садржај се први пут објављује.

---

* Ел. пошта: bijeljani@yahoo.com

Текст тестаментa
Testamentum Bratuti Gradoevich

|2| MCCCCLXXXVI, Indictione XIII^a, die XXII octobris, Ragusii. Hoc est testamentum |3| olim Bratuti Gradoevich nuper defuncti, repertum in notaria comunis |4| Ragusii ubi alias datum fuerat ad salvandum cum aliis testamentis |5| vivorum per dictum
5 testatorem, cui erant ascripti Ser Martolus |6| Ste. de Zamagno iudex et Bartholomeus notarius testis. Cuius |7| testamenti tenor talis est videlicet. 1493, die VIII septembris, in Ragusii. Io |8| Bratut Gradoevich infermo del corpo ma sano de la mente et memoria, |9| fazo et ordino el mio ultimo testamento in questo modo. In prima lasso per decima
10 |10| et primicia a Sancta Maria Mazor grossi 6; alle Danze grossi 6; |11| a poveri de Sancto Lazaro perperi cinque; a frati minori de Ragusi che |12| pregano Dio per anima mia perperi cinque; a frati predicatori de Ragusi perperi cinque. |13| Lasso per mani de li mei epitropi se debiano distribuire perperi cento cinquanta |14| de li beni mei. De li
15 quali perperi centocinquanta se spendano perperi cinquanta |15| in uno incensero et dagasse alla chiesa del Sancto Nicolo sopra li orexi. |16| El qual incensero sempre stia in poter et liberta de la |17| dicta chiesa. Et perperi cento dove alli epitropi mei parera mazor utilita
20 |18| per la anima mea. Et perche ho hauto a far cum molte persone in piu raxon |19| perho (!) noto che ho scripto como meglio ho possuto cum litera schiava de mia |20| man in uno libro cum la coperta negra el qual libro voglio che sia |21| creduto tanto al dar quanto al haver come questo mio testamento. |22| Et trovandosse alguno el qual paresse mio debitor per Notaria o per |23| Cancellaria et non se ne facesse
25 mentione in dicto libro, voglio che la |24| oblega la qual se trovasse sopra tal debitor sia de nessun valor. Tuto |25| el mio tanto stabile quanto mobile che avanzara da la distributione del |26| presente mio testamento pervigna alli mei doi figlioli Nicolo et Marino, li quali |27| instituischo mei universali heredi. Et se alguno de li dicti mei figlioli
30 moresse |28| senza herede legitimo, mora al altro fradello; et morendo ambi doi |29| senza heredi, tuto el resto de li dicti mei beni vada alle mie figliole |30| et alli lor figlioli. Et intervignando el dicto caso che le dicto resto de li |31| mei beni venesse alle mie figliole et alli lor figlioli, voglio che se |32| cavano perperi ducento de li quali se diano perperi
35 cento al hospedal de la Fraternita |33| de li Preti et cento altri se diano alle Danze per fabrica del hospedal. |34| Item voglio se alguno de li mei

figlioli perdesse qualche quantita de li |35| mei beni per suo defecto tal
quantita sia posta a suo conto, zoe che tanto |36| mancho habia in parte
sua de li mei beni. Lasso a Vladissava fantescha |37| mia perperi X ultra
40 al sua mercede. Lasso ogni anno a Stanula, mia |38| figliola monaga
in Sancto Simeon, fin che la sera viva perperi octo per |39| vestimenti.
Fazo li mei epitropi et executori de questo mio testamento pre[te] |40|
Fiorio di Casnariis, pre[te] Antonio de Stephano de Lagosta, Nicolo
et |41| Marino mei fioli, et Jacob cimador mio zenero. Et ad chadaun
45 de li |42| dicti epitropi lasso perperi diexe per la fatiga che haverano
a distribuir il |43| mio testamento. Post predicta dechiaro che, non
obstante la conditione per |44| mi posta alli mei figlioli che morando (!)
ambi doi dicti mei figlioli senza |45| heredi el resto de li mei beni vegna
alle mie figliole et alli lor figlioli, |46| voglio che non obstante la dicta
50 conditione li mei figlioli siano liberi |47| a vendi et alienar li mei beni
in vita loro et ad testarli alla |48| morte como li parera et piacera senza
alguna conditione et cussi et |49| la mia ferma volunta et ordinatione.
Et in supra dechiaro che se alguna¹ |50| de le mie ordinatione sera per
mi o per li mei figlioli satisfacta |51| in vita mia, tal mia ordinatione se
55 habia per satisfacta et |52| da puo la morte mia non se debia satisfar la
segunda volta. |53| Lasso che de li perperi cinquanta li quali de sopra
lasso per uno incensero |54| se dagano perperi diexe a Chata fiola de
olim Alexa, la qual |55| scite cum mi in aiuto de la sua maritacione
maritandosse. |56| Ma se la morira over non se maritara tuti dicti perperi
60 cinquanta |57| se spendano in dicto incensero. Hoc autem testamentum
nullo |58| testimonio rumpi possit.²

На маргини: Vide distributionem in Distributionibus Cancellarie
1496 (??) 1495.

Превод тестаментa
Тестамент Братута Градојевића

MCCCCLXXXVI, индикта 14, дана 22. октобра, у Дубровнику.
Ово је тестамент покојног Братута Градојевића, недавно умрлог, који
се налази у Нотаријату Комуне дубровачке, гдје некад бијаше дат ради
чувања с осталим тестаментима од стране реченог опоручитеља, а

---

¹ DAD, *Testamenta Notariae (Test. Not.)* XXVII, fol. 138.

² DAD, *Test. Not.* XXVII, fol. 138’.

коме бијаху приписани сер Мартол Стјепана Замањић, судија, и нотар Бартоломеј, као свједок. Садржај овог тестаментa је ово што слиједи:

1493, дана 8. септембра, у Дубровнику. Ја, Братут Градојевић, тјелесно немоћан али здравог разума и при свијести, чиним и уређујем свој тестамент на овај начин. Најприје остављам за десетину и првину Светој Марији Великој шест гроша; у Данче шест гроша; сиромасима у Св. Лазару пет перпера; Малој браћи у Дубровнику, који ће се молити Богу за душу моју, пет перпера; Браћи проповједницима у Дубровнику пет перпера. Остављам у рукама мојих епитропа стопедесет перпера, које треба да расподијеле од речених мојих добара, а од тих стотину педесет перпера нека се педесет перпера потроши на једну кадионицу и да се она да у Цркву Св. Николе повише златара. И нека та кадионица увијек буде у власти и располагању братовштине речене цркве. А осталих стотину перпера нека распореде моји епитропи, како им се учини најкорисније, за моју душу. А, будући да сам имао послове и рачуне с многим особама, зато напомињем да сам записивао, како сам најбоље могао, словенским словима својом руком у једну књигу с црним корицама, па хоћу да се тој књизи вјерује, како у погледу примања, тако и у погледу потраживања, као и овом мом тестаменту. И, ако се нађе неко за кога би се чинило да је мој дужник по Нотаријату или по Канцеларији, а ако не буде поменут у реченој књизи, хоћу да обавеза која би се нашла на том дужнику буде без икакве вриједности. Све моје, како некретнине тако и покретнине, што претекне након расподјеле по садашњем мом тестаменту, нека припадне мојој двојници синова Николи и Марину, које постављам за универзалне насљеднике. А уколико би један од мојих синова умро без законских насљедника – онда да иде другом, а ако умру обојица без насљедника, све што је преостало од мојих добара, припада мојим кћерима и њиховој дјечи. У случају да је преостатак мојих добара припао мојим кћерима и њиховој дјечи, желим да се издвоји двјесто перпера, од којих би се стотину перпера дало хоспиталу Братовштине свештеника, а других стотину нека се да на Данче за градњу хоспитала. Исто тако желим, ако би неки од мојих синова упропастио неки дио од мојих добара, својом кривицом, тај износ пада на његов рачун, те зато има мање у свом дијелу од мојих добара. Остављам слушкињи Владислави десет перпера приде за њену плату. Остављам, на годишњем нивоу, Станули мојој кћери, редовници у Светом Шимуну, све док буде жива, по осам перпера за одјећу. Одређујем за епитропе и извршитеље овог мог тестаментa, оца (свештеника) Цвјетка Казнарија, оца Антуна Стјепанова из Ластова,

моје синове Николу и Марина, те Јакова подстригача сукна, мога зета. И сваком од речених епитропа остављам по десет перпера за труд који имају при расподјели мога тестамена. Послије претходно изложеног изјављујем да – без обзира на услов од мене постављен мојим синовима да ако обојица мојих синова умру без насљедника, преостала добра припадну мојим ћеркама и њиховој дјечи – желим, упркос томе услову, да моји синови буду слободни да продају и отуђе моја добра за живота свога, да их завјештају по смрти како процијене и како им се свиђа без икаквог услова, а то је и моја чврста воља и наредба. Уз то изјављујем да, ако нека од мојих наредби буде од мене и мојих синова извршена за мога живота, та моја наредба има се сматрати извршеном и по мојој смрти не треба се задовољавати по други пут. Од оних педесет перпера које сам горе оставио за једну кадионицу, нека се да десет перпера Кати, ћерки покојног Алексе, а да се зна да је то потпора од мене за њену удају, ако се уда. Али, ако умре или ако се не уда, свих тих педесет перпера, нека се утроше на речену кадионицу. Овај, пак, тестамент никаво свједочење не може побити.

На маргини: Види расподјелу у књизи *Канцеларијских расподјела* за 1496. (??) 1495. годину.

Дипломатичке особености

У дипломатичком и структуралном погледу формула, овај тестамент не одудара од осталих и нема неких специфичности.

Након насловног дијела, у коме је наведено име и презиме састављача тестамена, без ближих појединости о његовом поријеклу или занимању, најприје је наведена промулгација, односно проглашење тестамена, датирано 22. октобра 1496. у Јавном нотаријату у Дубровнику у присуству два свједока и то овлаштених, судије и нотара, што представља један од предуслова његове вјеродостојности.

У уводном дијелу (*introductio*) наводи се да је 8. септембра 1493. у Дубровнику тестатор изрекао своју посљедњу жељу у психички исправном стању, што је такође био један од услова ваљаности документа.

Средишњи дио (диспозиција) тестамена односи се на материјално-правне, формално-правне и нематеријалне наредбе, које се дијеле на ненасљедне и насљедне. По обичају, у дубровачким тестаментима на првом мјесту су легати за десетине и првине намијењени катедрали у граду Св. Влаха. Десетине су црквени порез, а првине су намијењене за младе мисе и заређење свештеника. Братут Градојевић завјештао

је легате за цркву на Данчама, „лазаретима“, односно сиромасима у Св. Лазару, фрањевцима и доминиканцима за спасење душе. Новчано и у натури даривао је црквену корпорацију Св. Николе. Потом је насљеднике његове имовине упутио на књигу пословања коју је водио, као и на књиге дубровачког Нотаријата и Канцеларије, у вези са разрјешењем његових потраживања и евентуалних дуговања. У насљедно-правном дијелу одредио је универзалне насљеднике и то двојицу синова. У случају да умру без потомства, Братутову имовину требало је да наслиједе његове ћерке и то под условом да се издвоји 100 перпера за болницу црквеног удружења Св. Николе и 100 перпера за изградњу болнице на Данчама. Поред новца за плату, легат је оставио и својој слушкињи, као и једној кћери, која је била часна сестра у Цркви Св. Шимуна, све док буде жива, а за годишњу куповину одјеће.

У завршном дијелу тестаментa (*conclusio*) одређени су извршиоци одредаба тестаментa. Овај дио завршава се гарантном формулом о забрани било каквих измјена тестаментa.

Просопографски подаци

Братут Градојевих (Bratut Gradoevich), 120 (страна), 2, 7 (ред у издању) – био је поријеклом из Требиња из Дуката Светог Саве (*Ducato di S. Sabe*). Око 1430. године преселио се у Дубровник. Петнаест година касније, оженио је Катарину, ћерку Прибитка Миокнића. Њихов уговор о миру регистрован је 28. октобра 1445. По занимању је био сукнар. Као успјешан пословни човјек постао је члан Антунина 1466. године.³

О Братуту су остали бројни писани трагови у различитим пословним и казним списима Дубровачког архива.⁴

Трговао је са домаћим и страним трговцима. Дана 9. септембра 1451. обавезао се фирентинском трговцу сукном Рикарду дел Бене да ће му испоручити у року од мјесец дана једну тканину ширине 50 ткачких

---

³ Библиотека Историјског института САНУ, *Geneaologia Cingria, L'origini e genealogie dei cittadini Ragusei che furono in officio delle confraternitate di S. Antonio (Geneaologia Cingria)*, 18. О дубровачким Антунинима види најновије истраживање: Z. Pešorda Vardić, *U predvorju vlasti. Dubrovački antunini u kasnom srednjem vijeku*, Zagreb–Dubrovnik 2012, 15–194.

⁴ DAD, *Debita Notariae (Deb. Not.)* XXX, fol. 180 (23. VI 1456); *Lamenta de foris (Lam. de for.)* XXXII, fol. 107^r (13. I 1457); исто, fol. 308^r (11. X 1457).

јединица.⁵ Братутови дужници били су Михоч Анзуловић, Богавац Миокановић, Иван Ратковић, Милан и Радован Витасовић, те Миливоје Прибитковић из Подборча и други.⁶

Вуну за израду тканина страног поријекла куповао је од Галеаца Бруњола из Мантове. Пословао је и са Филипом из Урбина.⁷ Септембра 1464. трговао је са Вукашином Радичевићем, Рајаном Радовановићем, Блажом Кабужићем, Петром Калићем, Милошем Кекановићем и Гашпаром Контулис из Болоње.⁸

Братут Градојевић је вуну слабијег квалитета набављао код трговца из залеђа, на име чега им је давао новац на почек. Сарађивао је са Иванишем Гостојевићем из Сребренице, потом кнезом Цернице код Гацка Радојем Унчетићем, као и другим Церничанима (Радичем Миобратовићем, Радашином Утјешановићем, Љубишом Динчићем, Павом Никшићем и Вукашином Радичевићем).⁹

Бавио се и узгојем стоке коју је јула 1469. дао на чување Радојку Милићијевићу из Требиња, влаху из катуна Вукотина.¹⁰

Осим што је давао новац на зајам, у изворима се наводи као дужник и као јамац.¹¹ Током 1470. године трговао је са Вукосавом Влатковићем из Новог Брда, Добрашином Радичевићем, Бошком Божидаревићем, Радивојем Витојевићем, Вукићем Радовиновићем, Радокном Радовчићем, Вигњем Станчићем, Ђурђем Радојевићем, те Милетом и Петром

---

⁵ DAD, *Deb. Not.* XXVI, fol. 178^v (9. IX 1451); Р. Пекић, *Фирентинци на Балкану 1300–1600*, Косовска Митровица 2012, 105.

⁶ DAD, *Deb. Not.* XXXIV, fol. 35 (11. II 1460); XXXVIII, fol. 31^v (18. IV 1469); исто, fol. 38 (6. V 1469); XXXV, fol. 51 (21. VII 1462)

⁷ DAD, *Deb. Not.* XXV, fol. 130; XXXVIII, fol. 27^v (11. IV 1469).

⁸ DAD, *Deb. Not.* XXXVI, fol. 131^v (1. IX 1464); исто, fol. 134 (10. IX 1464); исто, fol. 135 (22. IX 1464).

⁹ DAD, *Deb. Not.* XXXVIII, fol. 2 (30. XII 1468); исто, fol. 16 (18. III 1469); исто, fol. 27 (7. IV 1469); исто, fol. 80 (23. VIII 1469); XXXIX, fol. 5^v (17. V 1470); исто, fol. 14^v (18. VI 1470); исто, fol. 51^v (5. IX 1470); исто, fol. 98 (4. XII 1470); исто, fol. 142^v (19. IV 1471)

¹⁰ DAD, *Diversa Notariae (Div. Not)* LIII, fol. 190^v (6. VII 1469).

¹¹ DAD, *Deb. Not.* XXXVIII, fol. 134 (5. I 1470).

Градојевићем.¹² Са истом праксом Братут Градојевић наставио је и сљедећих година.¹³

Мартол Стефана Замањић (Ser Martolus Ste. de Zamagno), 120, 5 – дубровачки племић рођен око 1430. године. Као члан Малога вијећа истакао се у постизању споразума са Ђуром Драгишићем у вези руке Јована Крститеља, због које је настао дугогодишњи спор између Фиренце и Дубровника.¹⁴ Мартол Замањић умро је 1499. године.¹⁵

Бартоломеј нотар (Bartholomeus notarius), 120, 6 – у питању је познати дубровачки нотар Бартоломеј Сфондрати из Кремоне, који је служио Дубровачку републику 1449–1504. године.¹⁶ Интересантно је поменути да се Бартоломеј Сфондрати, један од најписменијих људи у Дубровнику свога времена, два пута женио и имао 28 дјеце и то 18 синова и 10 кћери.¹⁷

Никола и Марин (figlioli Nicolo et Marino), 120, 28; 121, 43–44, 47, 50, 54 – Били су синови и наследици имовине Братута Градојевића. Никола је био ожењен Станом, ћерком Ника Прибисалића, а други син Марин, Станом, ћерком Ивана Братосалића.¹⁸ Никола Градојевић бавио се, као и отац Братут, кредитном трговином.¹⁹ Међутим, Никола није био дуга вијека, умро је седам година након смрти Братута и то 1503. године.²⁰ Дуго није живио ни други Братутов син Марин. Одлуком Малог

---

¹² DAD, *Deb. Not.* XXXVIII, fol. 184' (5. V 1470); XXXIX, fol. 31' (28. VII 1470); исто, fol. 36 (7. VIII 1470); исто, fol. 47' (24. VIII 1470); исто, fol. 67 (6. X 1470); исто, fol. 70 (11. X 1470); исто, fol. 71 (15. X 1470); исто, fol. 72' (20. X 1470); исто, fol. 98 (5. XII 1470); исто, fol. 99' (10. XII 1470); исто, f. 108' (31. XII 1470).

¹³ DAD, *Deb. Not.* XXXIX, fol. 30 (23. VII 1470); исто, fol. 48 (28. VIII 1470); исто, fol. 70 (11. X 1470); исто, fol. 111' (8. I 1471); исто, fol. 121' (4. II 1471); XL, fol. 20' (8. X 1471); исто, fol. 34' (8. XI 1471); XLI, fol. 9' (? IX 1471); XLII, fol. 59 (4. XI 1473); XLVI, fol. 173 (20. V 1478).

¹⁴ Z. Šundrica, *Tajna kutija Dubrovačkog arhiva*, I dio, Zagreb–Dubrovnik 2008, 162–163; P. Пекић, *Фирентинци на Балкану 1300–1600*, Косовска Митровица 2012, 27.

¹⁵ DAD, *Test. Not.* XXVIII, fol. 21–22.

¹⁶ C. Jireček, *Die mittelalterliche Kanzlei der Ragusaner*, Archiv für Slavische Philologie XXVI (Berlin 1904) 195–197.

¹⁷ *Genealogia Cingria*, 374–378. .

¹⁸ *Genealogia Cingria*, 18–20.

¹⁹ DAD, *Deb. Not.* LIX, fol. 62' (5. X 1497); LX, fol. 16 (23. XII 1499); исто, fol. 110' (1. IX 1500); исто, fol. 126 (14. X 1500).

²⁰ DAD, *Test. Not.* XXVIII, fol. 193.

вијећа, 17. августа 1515, одобрено је Марину Градојевићу да се повуче са службе из Стона.²¹ Двије године касније умро је.²²

Станула (Stanula figliola), 121, 40 – била је једна од пет кћери Братута Градојевића. Она је била часна сестра у Цркви Св. Шимуна. Станулине сестре биле су: Медуша, Николета, Луција и Патронела. Медуша је била удата за Михоча Илића, међутим остала је удовица, а потом се удала за бербера Вукца Прибигнића.²³ Седамдесетих година XV вијека удале су се: Николета за Јакома Милшића, Луција за Јакома Петровог са Корчуле, Патронела, прво за Франка Петковића, а последице за Николу Ратковића.²⁴

Преостале личности које се у тестаменту помињу су: **Владислава слушкиња (Vladissava fantescha)** Братута Градојевића, потом извршиоци тестаментарних наредби, свештеници **Цвјетко Казнари (Fiorio di Casnariis)**, **Антоније Стефановић (Antonio de Stephano)** и Братутов зет **Јаков, подстригач сукна (Jacob cimador, mio zenero)**. О наведеним немамо детаљнијих обавјештења.

Установе и важнији појмови

Света Марија Велика (Sancta Maria Mazor), 120, 10 – дубровачка катедрала или столна црква, посвећена Узнесењу Св. Марије (Велика Госпојина), настала на мјесту византијске и романичке катедрале. Сједиште је Дубровачке бискупије.²⁵

Данче (Danze), 120, 10, 36 – полуострво недалеко од Дубровника. Почетком XV вијека на Данчама се налазио карантин (лазарет). Ту је 5. децембра 1457. почела да се гради црква посвећена Св. Марији, као помоћ особама смјештеним у лазарету. Током XV вијека у овој цркви живјеле су фрањевачке трећереднице.²⁶

Црква Св. Николе (chiesa del Sancto Nicolo), 120, 16, 18 – матична црква познате братовштине Антунина. Претпоставља се да је из XII вијека. Почетком XIV вијека по њој је читав сјеверни дио града добио назив „секстериј Светог Николе“. То је некадашње предграђе, у

---

²¹ DAD, *Cons. Min.* XXXII, fol. 78^v (15. VIII 1515).

²² DAD, *Test. Not.* XXXII, fol. 71.

²³ DAD, *Deb. Not.* LIX, fol. 62^v (5. X 1497); LX, fol. 16 (23. XII 1499); исто, fol. 110^v (1. IX 1500); исто, fol. 126 (14. X 1500).

²⁴ DAD, *Test. Not.* XXVIII, fol. 193.

²⁵ DAD, *Cons. Min.* XXXII, fol. 78^v (15. VIII 1515).

²⁶ DAD, *Test. Not.* XXXII, fol. 71.

којем је главна улица била, у изворима често помињани, Пријеки пут или Пријеко.²⁷

Хоспитал (hospedal), 120, 35, 36 – Почетком XV вијека у Дубровнику је било више хоспитала. Они нису били класичне болнице, већ су функционисали више као мјесто за азил за странце, старе, сиромашне и немоћне. Називани су и лазаретима и представљали су установу за изолацију од губе и куге. Свети Лазар био је заштитник лепрозних, а у тестаментима се хоспитали често помињу. Поред државе, неке хоспитале издржавале су братовштине (*fraternitates*), односно удружења.²⁸

Црква Св. Шимуна (Sancto Simeon), 121, 41 – У Дубровнику у изворима се помиње 1108. као самостан, у којем су калуђерице (часне сестре) вршиле службу божију. У доба чувеног потреса из 1667. године од 18 калуђерица преживјеле су двије.²⁹

Извршиоци тестаментa (epitropi et executori), 121, 42 – Представљају правну институцију значајну за сваки тестамент. Они су извршиоци посљедње воље састављача тестаментa, тј. свега онога што је одредио и наредио. Потребна су најмање двојица епитропа или извршилаца тестаментa. Одговорни су за благовремено покретање поступка и досљедно извршење наредби.³⁰

---

²⁷ DAD, *Liber Dotum* VII, fol. 102' (2. XII 1469).

²⁸ С. Fisković, *Prvi poznati dubrovački graditelji*, Dubrovnik 1955, 23–29; А. Dračevac, *Dubrovačka katedrala*, Zagreb 1988; А. Gulin, *Srednjovjekovni dubrovački kapitol. Utemeljenje, ustroj i djelatnost*, Tisuću godina Dubrovačke (nad)biskupije, Dubrovnik 2001, 175–196.

²⁹ *Genealogia Cingria*, 18.

³⁰ *Crkva i samostan svete Marije na Dančama* (уредили: L. Paljetak, K. Dabo), Dubrovnik 2010.

Radmilo Pekić

Université de Priština
Faculté de philosophie
Kosovska Mitrovica (Serbie)
Département d'histoire

**TESTAMENT DU TISSERAND BRATUT GRADOJEVIC DE
TREBINJE**

Résumé

Dans la première moitié du XVème siècle Dubrovnik voit le début d'une production manufacturée de tissus. Parmi les tisserands ragusains en vue figurait Bratut Gradojević qui, originaire de Trebinje, s'est installé dans cette ville vers 1430. En tant qu'homme ayant réussi dans les affaires, il est devenu en 1466 membre de l'association des Antonins de Dubrovnik. Il commerçait avec des négociants de Florence, Urbino, Mantoue, Bologne, Dubrovnik, Konavli, Trebinje, Višegrad, Cerica, Novo Brdo et d'autres villes de l'arrière-pays de Dubrovnik. Après une longue et remarquable carrière de commerçant, il a rédigé en 1493 son testament qui a été lu trois ans plus tard, en 1496, chez un notaire de Dubrovnik. Il a laissé derrière lui cinq filles et deux fils, qui ont hérité de ses biens.

Mots-clés: Bratut Gradojević, testament, Trebinje, Dubrovnik, légat, héritiers.

Оригинални научни рад
УДК 930.85(497.13Dubrovnik)“29.septembar 1509“
DOI 10.7251/GPB1306131I

Невен Исаиловић
Александра Фостиков*

Историјски институт
Београд

**ПРИЗНАНИЦА ХЕРЦЕГА ПЕТРА БАЛШЕ КОСАЧЕ И
ЊЕГОВИХ ПОСЛАНИКА О ПРИЈЕМУ КОНАВОСКОГ
ДОХОТКА ОД ДУБРОВЧАНА**

1509, септембар 29, Дубровник

Сажетак: Посланици херцега Петра Балше Косаче, сина Владислава Херцеговића, Иван Твртковић из Требиња и Иван Махлић из Сријеме, примају херцегов део Конавоског дохотка за претходне две године у износу од 333 перпере и четири гроша (односно 96 дуката), дана 29. септембра 1509. године. Документ, унапред снабдевен потписом Петра Балше, саставио је дубровачки нотар Хијероним, будући да посланици нису умели да пишу. Преузимању новца и састављању признанице (експедиторије) присуствовала су и два сведока, чији су својеручни потписи такође забележени на исправи.

Кључне речи: Петар Балша Косача, Дубровник, Конавоски доходак, XVI век, повеља, експедиторија, признаница, латински језик, дипломатика.

Војвода Сандаљ Хранић Косача уступио је Дубровчанима, уз сагласност браће, своју (јужну) половину Конавала за годишњи доходак од 500 перпера (24. јуна 1419).¹ Исплата новца била је предвиђена за сваки трећи август (о празнику Св. Стефана), а Општина је редовно подмиривала своје обавезе, осим у време ратова, све до краја живота херцега Стефана Вукчића. Након херцегове смрти (1466), због спорења његових наследника, одлука о наставку исплате дохотка одлагана је до краја 1473. Тада је одлучено да сваки од тројице Херцеговића (Владислав,

---

* Е-пошта: neven.isailovic@gmail.com, aleks.fostikov@gmail.com

¹ Р. Поповић, *Повеља војводе Сандаља и браће му Вукца и Вука којом уступају Дубровчанима свој део Конавала*, ГПБ 4 (2011) 97–109; Е. Kurtović, *Motivi Sandaljeve prodaje Konavala Dubrovčanima*, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 38 (2000) 103–120; isti, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranic Kosača*, Sarajevo 2009, 221–244.

Влатко и Стефан) примају по једну трећину укупне своте, односно по 48 дуката. Херцег Владислав редовно је примао свој део дохотка, а након његове смрти он је прешао на његовог сина херцега Петра Балшу, који је први пут примио своју своту 2. септембра 1490.²

Балша је, пратећи оца Владислава, вазала угарског краља Матије, заједно са мајком прешао у Славонију 1469, где је Владислав најчешће боравио већ од 1467. године. Владислављева грана Херцеговића населила се у Крижевачкој жупанији, у градовима Велики и Мали Калник и њиховој околини, заједно са низом босанских племића који су ступили у њихову службу.³ Поједини међу њима јављају се и као посланици који су преузимали Конавоски доходак од Дубровчана (нпр. Павле Клешић, 1504). Херцег Балша је умро између децембра 1513. и октобра 1515, а његов део дохотка наследили су синови Матија и Владислав. Овој грани Косача, која се касније преселила у Ердељ, у службу породице Запоља, новац се исплаћивао барем до јесени 1605. године.⁴

Документ који овде објављујемо односи се на подизање Конавоског дохотка 1509. за претходне две године. Ради се о признаници до сада запостављаној у новијој историографији, упркос томе што је објављена још у трећем тому збирке *Codex diplomaticus patrius* давне 1866, одакле је користио и Иван Кукуљевић Сакцински.⁵ Са друге стране, Михаило Динић и Вељан Атанасовски објавили су одлуку дубровачких власти о исплати дохотка, регистровану у канцеларијској књизи истог датума,

---

² М. Ј. Динић, *Дубровачки трибути. Могориш, Светодмитарски доходак и Конавоски доходак, Провижиун браће Влатковића*, Глас СКА 168 (1935) 240–242 (прештампано у: М. Ј. Динић, *Дубровачки трибути*, Из српске историје средњег века, Београд 2003, 740–742).

³ В. Атанасовски, *Пад Херцеговине*, Београд 1979, 48–51, 104–105, 154–156. Видети и одељак *Просопографски подаци*.

⁴ М. Ј. Динић, *Дубровачки трибути*, 242–244 (= М. Ј. Динић, *Дубровачки трибути*, Из српске историје, 742–743); В. Атанасовски, *Пад Херцеговине*, 155–165.

⁵ Ово издање документа користио је И. Кукуљевић Сакцински у свом другом, мање познатом, тексту о граду Калнику, под називом *Велики Калник*, штампаном у оквиру књиге I. A. Standl, *Fotografske slike iz Dalmacije, Hrvatske i Slavonije*. Knjiga I. Građanska i Vojnička Hrvatska, Zagreb 1870. (доступније у електронском издању на порталу Хрватског државног архива, АРХИНЕТ: http://arhinet.arhiv.hr/_DigitalniArhiv/IvanStandl/Kalnik.htm, нап. бр. 31; последњи приступ 24.2.2013. године). Како је већина истраживача углавном користила његов далеко озбиљнији рад о Калнику из 1859. – *Grad Veliki Kalnik, Leptir. Zabavnik za godinu 1859, Zagreb 1859*, 243–323, који је изашао пре саме збирке *Codex diplomaticus patrius* (1866), његово касније позивање на поменути акт и збирку остало је ван фокуса модерне историографије.

29. септембра 1509.⁶ Иван Твртковић, један од Балшиних посланика, познат је из још неколико докумената, док се други, Иван Махлић, барем под тим именом, помиње само у овој експедиторији.⁷

Опис исправе и ранија издања

Документ је сачуван у оригиналу, у Мађарском државном архиву (Magyar Országos Levéltár) под сигнатуром *Diplomatikai Levéltár* (DL) 46912. Припада збирци која се некада налазила у Мађарском народном музеју (Q 10 – Magyar nemzeti múzeumi törzsanyag) и подгрупи докумената означених као „Бошковићева скупина“. Ради се о низу од 15 исправа дубровачке провенијенције које су, вероватно, у Музеј дошле преко извесног Бошковића, несумњиво Дубровчанина. Сав дипломатички материјал ове збирке објављен је само у серији *Codex diplomaticus patrius*. Инвентарски запис наводи да се ради о оригиналу који је имао утиснут печат, а наведени су и тачна сигнатура, датум и краћи регест. Као ауктори се наводе „Иван Твртковић и Иван Махлић, заступници херцега Херцеговине“.⁸

Документ је писан на папиру, неправилно сеченом или цепаном, у облику положеног правоугаоника, оквирне ширине од 220 мм и дужине од 160 мм. Лист је био пресавијен два пута по дужини, чиме су формирана три приближно једнака дела. На дну предње стране документа, на средини листа, налази се траг отиска печатног прстена у црвеном воску, пречника око 20 мм. На листу се налазе два прореза кроз које је била провучена папирна трака на коју је био наливен восак. То се јасно види на основу белог трага на месту где се трака налазила. Нажалост, печат је пропао, те нам није позната његова легенда, нити ликовна представа.⁹

---

⁶ М. Ј. Динић, *Дубровачки трибути*, 242, нап. 19 (= М. Ј. Динић, *Дубровачки трибути*, Из српске историје, 742, нап. 19); В. Атанасовски, *Пад Херцеговине*, 159, нап. 33.

⁷ Видети одељак *Просонографски подаци*.

⁸ *Collectio diplomatica Hungarica* (DVD-ROM), Budapest 2008.

⁹ Сачуван је један печат, промера од око 28 мм, који је Петар Балша извесно користио. Међутим, ради се заправо о печату његовог оца, херцега Владислава, коришћеном још од 1465. године. Балша га је искористио барем у два наврата. Први пут, заједно са мајком кира Аном, 17. августа 1476. приликом издавања повеље Брезовичанима, а затим и 7. марта 1492. приликом овере документа којим хрватско и славонско племство прихвата Пожунски мир и Владислава II као угарског краља. Не може се утврдити који је печат користио на признаници из 1497, пошто је њен оригинал загубљен у Државном архиву у Дубровнику. Извесно је само да је на експедиторији из

Од познијих записа, у горњем левом углу налази се дрвеном оловком исписан датум издавања акта (1509. IX/29). Оригинални датум, који се налази на почетку исправе, подвучен је истом графитном оловком.

Документ је исписан у 17 редова од четири различите руке (херцега Петра Балше, дубровачког нотара и двојице сведока). Папир са Балшиним потписом (исписаним изразито црним мастилом) и отиском његовог печата готово је сигурно био дат унапред, бланко, посланицима Твртковићу и Махлићу. Највећи део текста написао је дубровачки нотар Хијероним Сфондрати, мастилом чија боја варира између црног и смеђег. Потези пера су нешто блеђи на средини листа и дуж прегиба. На средини папира (преко текста) налази се мрља мастила, настала вероватно разливањем. Услед тога, дошло је, на истом месту, и до мањег оштећења (подеротине). Сведоци су, као и херцег Балша, ставили само своје потписе. Док је Балшин потпис исписан хуманистичким писмом, нотар и сведоци још увек се користе позном варијантом готичког курзива, са понеким елементом хуманистике.

На полеђини исправе виде се мрље од влаге (при врху папира и дуж прегиба) и од остатака воска наливеног са предње стране. Записи не постоје, већ само отисци четири штамбиља – једног библиотеке Мађарског народног музеја и три Мађарског државног архива (сигнатура, ознака средњовековне збирке и ознака збирке Мађарског народног музеја). Иза штамбиља сигнатуре мастилом или, вероватније, хемијском оловком, дописана је ознака „/1“.¹⁰

Поред оригинала, сачуван је и препис на комаду папира, готово сигурно из XIX века, са неколико грешака у читању и податком да је оригинал био снабдевен црвеним воштаним печатом који је пропао. На предњој страни преписа налази се штамбиљ библиотеке Мађарског народног музеја, а на полеђини три штамбиља Мађарског државног архива. На сигнатури стоји ознака „/2“.¹¹

1509. коришћен печат промера од око 20 мм, што значи да он није истоветан са онима употребљеним 1476. и 1492. Радило се, дакле, или о мањем печату (отиску печатног прстена) херцега Владислава или, вероватније, о отиску неког непознатог типара самог Балше. Видети: Magyar Országos Levéltár, *Diplomatikai fenykegyűjtemeny* 262545; L. Thalloczy, *Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter*, München–Leipzig 1914, 311, 439–440; P. Anđelić, *Srednjovjekovni pečati iz Bosne i Hercegovine*, Sarajevo 1970, 78–79, 102, 118, 126, tabla XXXI.

¹⁰ Magyar Országos Levéltár, *Diplomatikai Levéltár* 46912.

¹¹ Исто.

Ранија издања: I. Nagy, I. Páur, K. Ráth, D. Véghely, *Hazai okmánytár* = *Codex diplomaticus patrius* III, Győr 1866, 440, br. 299 (Károly Ráth).

Издање Кароја Рата углавном је коректно и нема већих пропуста. Највеће грешке приређивач чини у читању презимена посланика Твртковића Требињанина као *mertchonich Subignaninus*, имена сер Вите Клементовог Гучетића као *virī clarissimi de Goze*, те речи *ypperperos* као *yppolitos*. Све ове грешке направљене су и у препису повеље који се чува уз оригинал, али пошто постоје још неке разлике у читању, не можемо бити сигурни да је и овај препис начинио Карој Пат.¹²

Текст признанице

Ego Petrus Balsa etc. Ragusii in Thesaurariatu, 1509,
die 29 septembris.

5 |2| Nos Ivan Tvertchovich Tribignanin et Ivan Machlich¹³ de
Sriema, nuncii magnifici domini Petri |3| Balse, ducis Sancti Sabe,
virtute litterarum prefati domini ducis scriptarum magnifico regimini
Ragusii |4| in Kemlek idibus septembris 1509, subscriptarum manu
propria dicti domini ducis, confitemur quod |5| habuimus et recepimus
a prefato magnifico regimine, per manus ser Viti Clementis de Goze
et sociorum |6| thesaurariorum Sancte Marie solventium de denariis et
10 |nomine comuni Ragusii, ypperperos trecentos triginta |7| tres, grossos
quattuor, in ducatis auri nonaginta sex, iuxta morem, pro solutione
et satisfactione |8| integra census qui solvitur dicto domino duci pro
annis duobus transactis et mense augusto proxime |9| lapso presentis
anni domini 1509. Et hanc receptionem scripsi ego Hieronymus de
15 |Sfondratis¹⁴, notarius |10| comunis Ragusii, ad instantiam dictorum
nunciorum quia ipsi nesciunt scribere, presentibus magistro Ludovico
|11| Florentino, medico cyro[r]gico salariato comunis Ragusii, et
Lactantio Buffo de Urbino, testibus |12| ad hec habitis, vocatis et rogatis.
|13| Ego Lodovicus medicus fui presens ut supra.
20 |14| Io Lactanzio Buffa da Urbino fui lo testimonio ut supra.
|15| Petrus Balsa dux Sa[n]cti Sabe |16| pro maiori cautela |17|
manu propria.

---

¹² Исто; I. Nagy, I. Páur, K. Ráth, D. Véghely, *Hazai okmánytár* III, 440, br. 299.

¹³ Може се читати и као *Mathlich*.

¹⁴ Карој Пат чита: *Sfondatis*, а неименовани преписивач из Мађарског државног архива: *Sfondinis*.

Превод признанице

Ја Петар Балша итд.

У Дубровнику у Благајни, 1509,
дана 29. септембра.

Ми Иван Твртковић Требињанин¹⁵ и Иван Махлић из Сријеме, посланици величанственог господина Петра Балше, херцега од Светог Саве, на основу исправе реченог господина херцега, написане величанственој управи Дубровника на дан септембарских ида 1509.¹⁶ и потписане руком поменутог господина херцега, сведочимо да смо добили и примили од наведене величанствене управе, а путем сер Вите Клементовог Гучетића и чланова Друштва ризничара Свете Марије, исплату у динарима, у име Дубровачке општине, од 333 перпере и четири гроша, тј. у златним дукатима 96, према обичају, на име исплате и покрића читавог дохотка који се исплаћује реченом господину херцегу за претходне две године и за период до протеклог месеца августа текуће 1509. године. И ову признаницу написах ја Хијероним Сфондрати, нотар Дубровачке општине, на захтев наведених посланика, јер они не знају да пишу, а у присуству маистра Лудовика Фирентинца, хирурга у служби Дубровачке општине и Лактанција Буфа из Урбина, као сведока укључених, позваних и испитаних ради ове ствари.

Ја Лудовик лекар бејаш присутан као што стоји.

Ја Лактанцио Буфа из Урбина бејаш сведок као што стоји.

Петар Балша, херцег од Светог Саве, својеручно [потписах] ради веће сигурности.

Дипломатичке особености

Документ има облик признанице о пријему новца (експедиторије), али упрошћен у односу на сличне исправе које су представници Косача и других великашких родова издавали Дубровчанима. Када се посматрају унутрашња обележја, експедиторије припадају повељама, а не писмима. Међутим, њихов формулар је крајње упрошћен. Њихова спољашња обележја, такође, јасно говоре о томе да оне нису били свечани документи. Писане су редовно на листу или комаду папира, а овераване отиском малих (или средњих) воштаних печата.¹⁷ Анализирани документ

¹⁵ Или: Трибуњанин.

¹⁶ 13. септембра 1509. године.

¹⁷ Р. Михаљчић, *Писмо краља Стефана Остоје Дубровчанима о Српском дохотку*, ГПБ 2 (2009) 126–127.

18. N. MUZEUM
KÖNYV-
TÁRABOL

ORSZÁG- ÉS LEVI LEFEL-
KÖZELŐRŐL JELVÉNY

46912/1

MAGYAR NEMZETI MŰZEI
TÖRZSANYAG

у мало чему одударе од низа сачуваних признаница босанских владара и властеле из друге половине XV века.¹⁸ Истина, експедиторије које су непосредно издавали херцеги Влатко и Владислав Косача, биле су нешто опширнијег текста и готово редовно су издаване на дволисту папира (облика усправљеног правоугаоника), формата приближног данашњем А4. Документ Петра Балше, односно његових посланика, написан је на једнолистном папиру нешто мањег формата, постављеног у облику положеног правоугаоника.¹⁹

Оно што ову исправу чини занимљивом је чињеница да је исписана на бланко потписаном листу који је, заједно са веровним писмом, херцег Петар Балша Косача уручио својим изасланицима упућеним у Дубровник. У горњем левом углу стајала је скраћена херцегова интитулација (*Ја Петар Балша итд.*), али она није била написана његовом, већ руком дубровачког нотара Хијеронима Сфондратија. За њом је, у горњем десном углу, Хијероним забележио датум издавања експедиторије. Овакав положај датације је дубровачки нотарски обичај, а таква је и њена формула (место – тачна локација – хронолошки део датума). Документ је, дакле, састављен на лицу места, тамо где су поклисари примили двогодишњи Конавоски доходак за свог господара – у градској Благајни (Ризници).

Читав текст признанице написао је поменути нотар Хијероним, на захтев херцегових посланика, јер они нису знали да пишу, како се и наводи при крају текста. Почетна интитулација Петра Балше има искључиво улогу гаранције, па се у главном делу текста уводи нова интитулација – посланика Ивана Твртковића и Ивана Махлића. Њих двојица се позивају на веровно писмо које је херцег написао својом руком и упутио дубровачким властима 13. септембра 1509. (*на дан септембарских ида*)²⁰ из Малог Калника, што представља својеврсну

---

¹⁸ Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 57–60, 62–65, 76–79, 84–87, 93–94, 124, 128–132, 173–196, 200 (примери експедиторија које су издали припадници рода Косача).

¹⁹ Позната је и једна ћирилска признаница Петра Балше, издата у Дубровнику 10. октобра 1497. Ради се о аутографу који, поред ћириличног текста, садржи и, такође својеручни, латински потпис херцега, као и његов печат. Нажалост, она је загубљена у Дубровачком архиву, па нисмо били у могућности да анализирамо њене спољашње одлике, а самим тим ни да их упоредимо са сачуваном латинском експедиторијом којом се овде бавимо. Када се ради о тексту, он је мање-више еквивалентан тексту признаница браће Херцеговића. Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 200.

²⁰ J. Stipišić, *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi*, Zagreb 1972, 173, 189.

експозицију, иза које долази диспозиција, тј. опис чина за који се издаје признаница.

Будући да је утврђено да су они легитимни представници Петра Балше, Твртковић и Махлић су у дубровачкој Благајни подигли износ од 333 перпере и четири гроша, што је еквивалентно суми од 96 златних дуката. Та сума представља двогодишњи износ Конавоског дохотка (нотар га назива једноставно – *census*) који је припадао сваком од тројице синова херцега Стефана Вукчића Косаче, тј. њиховим наследницима. Протекли август се помиње будући да је трибут требало редовно да се исплаћује 3. августа, о празнику Св. Стефана. Износ од 48 млетачких дуката по години, који ће се исплаћивати сваком од Херцеговића, утврђен је још 1473. године.²¹ Према тој рачуници, о чему сведоче подаци из ове експедиторије, тих 48 дуката је представљало исто што и 2000 сребрних гроша (динара). Новац су примили из руку Вите Климентовог Гучетића, једног од старатеља Благајне (Ризнице) коју је водило тзв. Друштво ризничара Свете Марије. Ово друштво је заправо било орган који се старао о државној каси, а његов назив је везан за катедралну Цркву Св. Марије (Богородице) која се налази крај Кнежевог двора, у градској четврти у којој су били смештени сви органи општинске управе.

На крају документа опет се, у првом лицу, јавља нотар Хијероним, који наводи да је саставио ову признаницу (он је назива *receptio*, а не *expeditoria*) на захтев херцегових поклисара, као што је већ речено, због њихове неписмености. У складу са праксом, писар наводи и сведоке позване да присуствују чину предаје новца и записивања пратеће исправе. Сведоци у дубровачким нотарским актима најчешће су били угледни странци који су се, због свог посла или службе у Дубровачкој општини, затекли у близини или на лицу места.²² Двојица сведока – лекар Лудовик Фирентинац и Лактанцио Буфа из Урбина – потписали су се својеручно испод текста (први латинским, а други италијанским језиком). Испод њихових потписа, у доњем левом углу, налази се аутограф херцега Петра Балше, његов потпис, исписан раније тј. бланко. За разлику од почетне скраћене интитулације коју је саставио нотар Хијероним, овај потпис даје потпунију титулу (*Петар Балша, херцег од Светог Саве, својеручно, ради веће сигурности*). Ради се о још једном короборационом елементу

---

²¹ М. Ј. Динић, *Дубровачки трибути*, 241–242 (= М. Ј. Динић, *Дубровачки трибути*, Из српске историје, 741–742).

²² *ЛССВ*, 121–122 (С. Ђирковић).

који је, уз унапред утиснут печат, Дубровчанима требало да послужи као гаранција валидности признанице.

Због свега изложеног, наизглед делује да је, за анализирану исправу, тешко извршити прецизну атрибуцију аукторства. Текст су писале четири руке, интитулација је двострука, а потписи који долазе на крају припадају како сведоцима, тако и несуђеном ауктору. Међутим, из главног дела текста може се видети да су прави ауктори поклисари херцега Петра Балше. То није умањивало њихов капацитет, будући да су поседовали веровно писмо свога господара. Чињеница да је документ, са бланко потписом и печатом херцега, саставио дубровачки нотар, такође не представља никакав проблем, јер се ради о чиновнику са јавном вером, а исправа је једноставна признаница.²³ Својеручни запис Петра Балше само је додатна гаранција Дубровчанима да је херцег потврдио да су текући дугови Републике Св. Влаха према њему измирени. Он је, стога, само посредни ауктор експедиторије.

Литература: Ст. Станојевић, *Студије о српској дипломатици I–II* (сабране студије из Гласа СКА), Београд 1928–1935; М. Brković, *Isprave hrvatskih narodnih vladara i latinske isprave bosansko-humskih vladara i velmoža*, Zadar–Mostar 1998.

Просопографски подаци

Petrus Balsa, dux Sancti Sabe (Петар Балша Косача, херцег од Светог Саве), 135 (страна), 1, 4, 21 (ред у издању) – син херцега Владислава Херцеговића Косаче и Ане (кира Ане) Кантакузине, унук херцега Стефана Вукчића. Рођен је у другој половини 50-их година XV века, а свакако између 1456. и 1461, када се први пут помиње у дубровачким изворима. Детињство је провео уз мајку (боравио је на острву Шипану 1467–1469), а од августа 1469. са читавом породицом прелази на очеве поседе у Славонији, а најчешће борави у Великом и Малом Калнику код Крижеваца. Након губитка Великог Калника и његовог подграђа Брезовице (јуна 1490), који су додељени Иванишу Корвину, столовао је у Малом Калнику, Глоговници и Михољанцима. Ретко је одлазио у завичај, а трибуте и приходе са имања примао је редовно

---

²³ У босанској дипломатици постоје и други случајеви да је писмени Дубровчанин састављао признанице неписменим босанским посланицима који су донели папир са бланко потписом и печатом свога господара. Видети: *Повеље и писма I–2*, 132, 144, бр. 712, 723. Један од ових докумената потиче управо од херцега Владислава Косаче.

преко посланика. Познато је да се у околини Дубровника налазио крајем 1478. и крајем 1497, а другом приликом је био и у самом граду, као и на Шипану. Путовао је у Турску 1499/1500, а посредно су сачувани и његови извештаји са пута поднети Млечанима. Лавирао је између Млечана, угарског краља и свог стрица Ахмет-паше Херцеговића, а једно време је планирао да се као кондотијер стави у службу Венеције. За Млетке га је везивало и племство (додељено му 1498), као и женидба са Квирином, представницом тамошње истакнуте властeosке куће Квирини. Умро је између децембра 1513. и октобра 1515. Иза себе је оставио синове Матију и Владислава, који су умрли недуго за њим. Матија је, у браку са Јеленом Јакшић, имао сина Николу који се, у годинама после Мохачке битке, из Славоније преселио прво у Чанадску жупанију (северни Банат), а затим у Ердељ у службу Јаноша Запоље. Његови потомци могу се пратити све до XVII века.

Литература: E. Laszowski, *Prilog rodopisu hercega Sv. Save. Hrvatska grana hercega Sv. Save*, Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva, n. s. 3 (1898) 25–29; L. Thallóczy, *Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter*, München–Leipzig 1914, 196–197, 216, 245, 248–262, 311, 418–422, 439–440, 445; А. Ивић, *Једно питање из генеалогике Херцеговића*, Прилози КЈИФ 5 (1925) 146–150; М. Ј. Динић, *Дубровачки трибути*, 241–244 (= М. Ј. Динић, *Дубровачки трибути*, Из српске историје, 741–743); В. Атанасовски, *Пад Херцеговине*, 113, 154–165, 221; *HBL* 7, 659–668 (Р. Џошковић); *СБР* 2, 248–249 (С. Ћирковић).

Ivan Tvertchovich Tribignanin (Иван Твртковић Требињанин/Трибуњанин), 135, 3 – био је из Требиња или Трибуња код Водица, западно од Шибеника. Без обзира на то што би деловало логичније да је Требињанин, пошто је овај град својевремено припадао Косачама (што је мислио и Михаило Динић), оправдано је помислити и да је био из Трибуња. За то постоје два разлога. Први је чињеница да је Требиње већ одавно било под турском влашћу (иако је Петар Балша наводно свраћао тамо 1499. године), а други што је други посланик Иван Махлић из Сријеме, што би могло (али не би морало) значити из Срима, насеља свега неколико километара источно од Трибуња. Са друге стране, Трибуњ се, у XV веку, бележи као Требуњ, Трибохуњ, Трибохум, што не личи у потпуности на *Tribinio*, *Tribignanin*. Презиме Твртковић вероватно је патронимик, што би значило да се Иванов отац звао Твртко. Новац је, за свог господара, херцега Петра Балшу подизао не само 1509, већ и три године раније, октобра 1506. године, са извесним Матијом (наводи се као

Jannes de Tribinio и *Juan Tribignanin*). Том приликом је, поред Конавоског трибута, преузео и новац од закупа херцегових имања у Конавлима (од Соркочевиха) и на Шипану (од Градића). Заједно са Иваном Махлићем је, крајем септембра 1509. године, не само преузео Конавоски доходак, већ и позвао дубровачке власти на свадбу једног од синова херцега Балше (Вељан Атанасовски наводи да је Твртковић и 1506. имао задатак да позове Дубровчане на свадбу другог Балшиног сина). Крајем октобра исте године, Твртковић и Махлић су преузели и нову рату прихода од поседа Косача у Конавлима и на Шипану. Након ове мисије, више се не помињу у изворима.

Извори: DAD, *Diversa notariae* (= *Div. Not.*) LXXXV, f. 196, 197 (октобар 1506); DAD, *Acta Consilii rogatorum* (= *Cons. Rog.*) XXX, f. 181 (октобар 1506); DAD, *Cons. Rog.* XXXI, f. 146 (26. IX 1509); DAD, *Debita notariae pro comuni I*, f. 138' (29. IX 1509); DAD, *Div. Not.* LXXXVIII, f. 74 (крај октобра 1509).

Литература: М. Ј. Динић, *Дубровачки трибути*, 242, нап. 19 (= М. Ј. Динић, *Дубровачки трибути*, Из српске историје, 742, нап. 19); В. Нрабак, *Herak Vraneš*, GID ВиН 7 (1955) 63–64; В. Атанасовски, *Пад Херцеговине*, 158, 159, нап. 33, 161, нап. 44.

Ivan Machlich/Matchlich de Sriema (Иван Махлић/Матлић из Сријеме), 135, 3 – ова личност се јавља само у овом документу и у белешци у дубровачкој канцеларијској књизи којом се региструје исплата Конавоског дохотка херцегу Петру Балши Косачи. Постоји велика вероватноћа да је и Иван *Achlich*, Балшин посланик, који је крајем 1510. у његово име подигао четири дуката за Конавле и десет од прихода са Шипана, заправо Иван Махлић. Међутим, у то не можемо бити сасвим сигурни. Иван је потицао или из Срема или из Сриме код Водица.

Извори: DAD, *Cons. Rog.* XXXI, f. 146 (26. IX 1509); DAD, *Debita notariae pro comuni I*, 138' (29. IX 1509); DAD, *Div. Not.* LXXXVIII, f. 74 (крај октобра 1509); DAD, *Div. Not.* LXXXIX, f. 10', 12 (крај 1510).

Литература: М. Ј. Динић, *Дубровачки трибути*, 242, нап. 19 (= М. Ј. Динић, *Дубровачки трибути*, Из српске историје, 742, нап. 19); В. Атанасовски, *Пад Херцеговине*, 159, нап. 33, 161, нап. 45.

Vitus Clementis de Goze (Вита Климентов Гучетић), 135, 8 – дубровачки патрициј из знаменитог рода Гучетића. У овом документу се јавља у својству једног од благајника (ризничара) Дубровачке општине. Рођен је око 1451. као син Клемента Витковог Гучетића (умро 1465) и његове супруге Первуле Гундулић (умрла 1482). Вита се 1478. оженио

Франушом Гундулић, са којом је имао сина Ивана (умро 1518). Умро је 1513. у Дубровнику.

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат у XIV веку*, Београд 1960, 249, 254–255, генеалошка таблица Гоџе XXXIV/6.

Hieronimus de Sfondratis, notarius comunis Ragusii (Хијероним Сфондрати, нотар Дубровачке општине), 135, 14–15 – по свему судећи, син и наследник дубровачког нотара Бартоломеја Сфондратија из Кремоне. У Нотаријату је радио од 1494. до 1525. О њему је мало писано у историографији, али се одређени подаци свакако могу наћи у дубровачким канцеларијским књигама с краја XV и почетка XVI века. У две белешке из 1486. и 1487. помиње се сер Хијероним, син Бартоломеја де Сфондратис, који је Гргуру Боровићу дао на кредит барку у вредности од шест дуката. Због одређене грешке у раду, кажњен је од стране Већа умољених (1514). Био је рођак нотара Силвестра Петронија, са чијим је сином Матијом путовао у Кремону 1519. године. Хијеронимов тестамент је регистрован 25. августа 1525. Иза себе је оставио синове Бенедикта, Бартоломеја (+1533) и Батисту (+1542) и кћери Марију, Веронику, Аницу и Франку, као и кућу са имањем у Гружу и једну парцелу у кремонском пољу. И касније, дубоко у XVI веку, још један Сфондрати, овог пута Никола, био је дубровачки писар. Породица Сфондрати потиче из Ломбардије, а њени представници су играли значајну улогу у јавном животу Милана и Кремоне. Припадао јој је и папа Гргур XIV (1590–1591).

Извори: DAD, *Testamenta notariae* XXXII, f. 193' (14. IX 1519); XXXIV, f. 96' (25. VIII 1525).

Литература: С. Јирећек, *Die mittelalterliche Kanzlei der Ragusaner*, Archiv für Slavische Philologie 26 (1904) 195–198; I. Воје, *Економске веze између Дубровника и Далмације у XV stoljeću*, Radovi Instituta za hrvatsku povijest 10 (1977) 386; Е. Veronese Ceseracciu, *Niccolò Sfondrati, papa Gregorio XIV, studente di leggi a Padova*, Quaderni per la storia dell'Università di Padova 24 (1991) 83–96; ista, *Una sede dell'Università artista (1474–1511)*, Quaderni per la storia dell'Università di Padova 28 (1995) 188; А. Шојић, *Za vječno pamćenje. Zaštita službenih spisa u Dubrovačkoj Republici prema izvornim svjedočanstvima*, Arhivski vjesnik 43 (2000) 219–234.

Ludovicus/Lodovicus Florentinus, medicus cyrorgicus (Лудовик Фирентинац, лекар хирург), 135, 16–17, 19 – лекар у служби Дубровачке општине. Зна се да је у град дошао пре 6. јуна 1508, пошто му је тог дана Веће умољених одобрило повећање плате на 600 перпера, не рачунајући

трошкове за станарину. Помиње се само још у анализираном документу од 29. септембра 1509. Већ 14. марта 1510. у исту службу се прима други лекар – *magister Antonius Hispanus*.

Извори: DAD, *Cons. Rog.* XXXI, f. 22 (6. VI 1508).

Литература: R. Jeremić, J. Tadić, *Prilozi za istoriju zdravstvene kulture starog Dubrovnika* II, Beograd 1939, 47, 58; III, Beograd 1940, 145.

Lactantius Buffo de Urbino/Lactanzio Buffa da Urbino (Лактанцио Буфа из Урбина), 135, 18, 20 – за сада познат само на основу овог документа. Вероватно се радило о трговцу или странцу на служби у Дубровнику. Што се тиче његове породице, ради се о знаменитој фамилији (Буфа, Буфи) из Урбина, чији су најпознатији представници у XVI и XVII веку били Ђовани, Франческо, Гаспар и Винченцо.

Литература: E. Muntz, *Raphael: His Life, Works, and Times*, Whitefish, 2005, 196.

Топографски подаци

Kemlek (Калник), 135, 6 – Калник је назив за планину, село и два стара града у северозападној Хрватској, северозападно од Крижеваца према Вараждину. У овом случају се односи на град Мали Калник, који се у средњем веку налазио у Крижевачкој жупанији, на западном делу Калничког гребена (врх Пуста Барбара). Данас се налази у Копривничко-крижевачкој жупанији, општина Горња Ријека, на територији села Деклешанец. Оба Калника (Велики и Мали), који су и раније додељивани босанским владарима и великашима, Владислав Херцеговић је стекао око 1469, а ове поседе му је угарски краљ Матија Корвин потврдио повељом издатом у Загребу 18. јануара 1481, дарујући му притом и Моровић у Срему. Чим су умрли Владислав и краљ Матија, херцег Петар Балша, Владислављев син и наследник, изгубио је градове Велики Калник и Брезовицу (Моровић је припао Иванишу Корвину још 1484. године). Задржао је, међутим, Мали Калник и стекао Михољанце и Глоговницу. У Малом Калнику је најчешће и боравио, па нема сумње да је *Kemlek* поменут у анализираном документу заправо Мали Калник. Балша је, пред смрт, водио некакву парницу пред Чазманским каптолом „*contra occupationem castri Kis-Kemlek*“ (1513). Након његове смрти (1514/1515), Мали Калник је остао у поседу његових синова Владислава и Матије. Матијин син Никола је, у годинама након Мохачке битке, пребегао у Чанадску жупанију ујацима Јакшићима, прешавши тиме на

страну Јаноша Запоље. Покушао је да Мали Калник преда у пријатељске руке, али се града, по свему судећи, докопао племић Људевит Пакрачки, који је за своје преузимање добио потврду краља Фердинанда Хабсбурга (1537). Косаче су, упркос томе, још двадесетак година користиле титулу „од Малог Калника“ (*de Kys Kemlek*). Град је, као утврђење, изгубио сваки значај средином XVII века.

Литература: Gj. Szabo, *Sredovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji*, Zagreb 1920, 14, 24, 29, 33, 83–84, 92–93, 95–98; А. Ивић, *Једно питање*, 149; В. Атанасовски, *Пад Херцеговине*, 104, 154, 157, 159–163; О. Blages, *Bela IV. i kalničko plemstvo*, Cris. Časopis Povijesnog društva Križevci 12 (2010) 234–235. Видети и нап. бр. 5.

Sriema (Сријема), 135, 4 – данас не постоји топоним који се зове Сријема. Стога се овде може радити или о насељу Срима крај места Водице, западно од Шибеника, или пак о Срему (Сријему), регији која се простире од Винковаца до Земуна. Нешто раније у средњем веку, појам Срема се односио и на неке области на десној обали Саве (тзв. „онострани Срем“), али то није био случај на почетку XVI века. Сремски посед Моровић неко време је припадао породици херцега Владислава Косаче.

Литература: С. Ћирковић, *Земља Мачва и град Мачва*, Прилози КЈИФ 74 (2008) [2009] 3–20, са старијом литературом.

Urbino (Урбино), 135, 18, 20 – град у Италији у регији Марке, југозападно од Пезара. Њиме и околном облашћу су до 1508. управљали херцеги из куће Монтефелтро, а од тада представници династије Дела Ровере, који су престоницу пренели у Пезаро. Дукат Урбино је инкорпориран у Папску државу 1631. године.

Литература: G. Franceschini, *I Montefeltro*, Milano 1970.

Важније установе и појмови

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњавани појмови и установе: **nuncius/посланик, поклицар** (ГПБ 1–5); **magnificus dominus/велможа** (ГПБ 1); **litterae/исправа, писмо, повеља** (ГПБ 1–5); **denarius/динар** (ГПБ 1, 5); **comune/комуна, општина** (ГПБ 1); **urpereri/перпере** (ГПБ 1–5); **ducati auri/златни дукати** (ГПБ 1–5); **census/доходак** (ГПБ 1, 3); **notarius/нотар** (ГПБ 1, 4); **testis/сведок** (ГПБ 1, 3, 4, према регистру).

Thesaurarius (Благајна, Ризница), 135, 1 – централна фискална канцеларија Дубровачке општине. Деловала је при Кнежевом двору, у суседству Катедрале Св. Марије.

Dux Sancti Sabe (херцег од Светог Саве), 135, 4, 21 – звање које је у своју титулатуру унео Стефан Вукчић Косача најкасније у пролеће 1449. године, заменивши њоме нешто раније (октобра 1448) преузету титулу херцега хумског и приморског. Овај наслов везан је и за територију и за култ Светог Саве, али није сасвим јасно да ли је узет због тога што је Сава био сахрањен на територији Косача, у Манастиру Милешева код Пријепоља, или зато што је, тада још увек као Растко Немањић, био очев намесник у Хумској земљи. Титулу је непосредно наследио Стефанов син Влатко, али је и његов брат Владислав почео да се назива херцегом након свог преласка у Угарску (1469). Од Владислава ју је преузео и његов син Петар Балша, а она се сачувала и у каснијим поколењима Косача, било да се ради о Владислављевим или Влатковим потомцима, све до краја XVI века.

Литература: С. М. Ћирковић, *Херцег Стефан Вукчић Косача и његово доба*, Београд 1964, 106–108; *ЛССВ*, 774–776 (С. Ћирковић).

Magnificus regimen (величанствена управа), 135, 5, 8 – учтиви назив за Дубровачку општину (у словенским адресама среће се слична формула: *...владуштем у града Дубровника...*).

Socii thesaurariorum Sancte Marie (чланови Друштва ризничара Свете Марије), 135, 9 – ово друштво чинили су истакнути племићи који су имали дужност да се старају о државној Благајни, тј. о приходима и расходима.

Grossi (гроши), 135, 10 – назив за млетачки сребрни новац, велики динар (*denarius grossus, grosso*). У словенским земљама еквивалентан сребрном динару, с тим што је у домаћим документима називан динаром, а у латинским и италијанским грошем.

Литература: *ЛССВ*, 152–154, 418–419, 441–444 (Р. Ћук); *ССА* 5 (2006) 95 (Н. Порчић).

Rescriptio (признаница), 135, 14 – уобичајени назив за овај тип документа био је експедиторија (*expeditoria, е(к)спедиторија, еспидиторија* итд.) и користио се како у латинском, тако и (најчешће у исквареном облику) у српском језику.

Литература: ГПБ 2 (2009) 126–127 (Р. Михаљчић); А. Фостиков, Н. Исаиловић, *Акта о исплати дела Светодмитарског дохотка деспо-тици Јелени*, Мешовита грађа (*Miscellanea*) 33 (2012) 74–78.

Medicus cyrorgicus salariat (плаћени лекар хирург), 135, 17 – лекар, обично странац са запада, кога је Дубровачка општина плаћала да се стара о здрављу становника града, најпре племства. На молбу виђенијих људи из суседних држава (пре свега Србије и Босне), Дубровчани су своје лекаре упућивали и њима.

Литература: R. Jeremić, J. Tadić, *Prilozi za istoriju zdravstvene kulture* I–III, Beograd 1938–1940; *ЛССВ*, 364–365 (В. Гавриловић).

Neven Isailović

Aleksandra Fostikov

Institut d'Histoire

Belgrade

**RECONNAISSANCE DE L'HERCEG PETAR BALŠA KOSAČA ET
DE SES EMISSAIRES ATTESTANT LA RECEPTION DU REVENU
DES KONAVLI VERSE PAR LES RAGUSAINS**

1509, septembre 29, Dubrovnik

Résumé

L'herceg Petar Balša Kosača, fils de Vladislav Hercegović, a hérité, après le décès de son père (vers 1489), d'un droit sur le tiers du revenu de Konavli que les Ragusains versaient depuis 1473 aux descendants de l'herceg Stefan Vukčić. L'acte du 29 septembre 1509, qui est analysé dans ce travail, constitue une attestation de la réception de ce revenu pour deux ans, soit la somme de 96 ducats ou 4000 grosses). Bien qu'il portait la signature et le sceau de l'herceg, l'acte n'a pas été délivré par ce dernier, mais par ses émissaires dépêchés à Dubrovnik. Compte tenu que ceux-ci ne savaient pas écrire, le texte même en a été consigné par le notaire ragusain Hijeronim.

Mots-clés: Petar Balša Kosača, Dubrovnik, Revenu de Konavli, XVIème siècle, charte, lettre administrative courante (ekspeditorija), reconnaissance, langue latine, diplomatique.

РЕГИСТАР

- аксађа – 104, 107, 111, 114, 115
 Алекса Паштровић – 65, 66, 68–77, 78, 99
 Ана Кантакузин – 133⁹, 139
 Андре Вучевић – 68, 75
 Андрета Соркочевић – 40, 41, 43
 Андрија Паштровић – 99
Анђелић Паво – 116
 Аница, ћерка Хијеронима
 Сфондратија – 142
 Анка, баница – 70^{4,7}
 Антоније Стефановић – 122, 127
 Антунины, братовштина – 124, 127
 аспра – 54, 56
Атанасовски Вељан – 132, 141
- Балша III Балшић – 78, 81
 Балшићи, властеоска породица – 74
 Бартоломеј Сфондрати, нотар – 122, 126, 142
 Бартоломеј, син Хијеронима
 Сфондратија – 142
 Батиста, син Хијеронима
 Сфондратија – 142
 баштина, баштинско село – 9, 10, 26, 29, 65, 68, 71–73, 76–78
 баштиник – 71
 Бенедикт, син Хијеронима
 Сфондратија – 142
 Бијела, утврђење – 65, 69–78
 бисери – 59
 Бишће – 81
 Блаж Кабужић – 125
 Бобовац – 100
 Богавац Миокановић – 125
 Болоња – 125
 Борач – 37, 40, 42, 44
- Босна – 9, 17, 18, 20, 21, 30, 31, 33, 37, 43, 45, 65, 73, 75, 76, 81, 82, 85, 86, 89, 98³², 146
 Бошко Божидаревић – 125
 Браило Тезаловић – 37, 38, 40–42
 Брајан, дијак – 57, 62
 Бранко, кастелан – 83
 Братовштина свештеника – 122
 Братут Градојевић – 119, 121–127
 Браћа проповједници (доминиканци) – 122, 124
 Брезовица, Брезовичани – 133⁹, 139, 143
 Будва – 73
 Будислав Милшић – 9, 10, 12, 13
- Вараждин – 143
 Велики Калник – 132, 139, 143
 Велики суд у Дубровнику – 38
 Венеција – 31, 37, 62, 70⁵, 77, 81, 82, 140
 Вероника, ћерка Хијеронима
 Сфондратија – 142
 Вигањ Станчић – 125
 Вијеће умољених у Дубровнику – 31–33, 38, 43, 142
 вијећник – 25, 28, 29, 33
 вијећница – 29, 34, 49, 55, 59, 69, 76
 Винковци – 144
 Винченцо Буфа – 143
 Високо – 82
 Вита Климентов Гучетић – 135, 136, 138, 141
 витешка ријеч – 65, 68, 73
 вјера – 48, 54, 59, 65, 68, 71–73, 76
 вјеровни лист (вјеровно писмо) – 33, 37, 42, 48, 49, 54, 55, 68, 78, 89, 91, 92, 95–100, 137, 139
 Владислав II, угарски краљ – 133⁹

- Владислав Херцеговић Косача – 131–134⁹, 137, 139, 143–145
- Владислав, син Петра Балше – 132, 140, 141, 143
- Владислава, слушкиња – 122, 127
- Влатко Вуковић – 75
- Влатко Обрадовић – 103
- Влатко Херцеговић Косача – 131–132, 137, 145
- Влахо (Влахуша) Соркочевећ – 29, 31
- Влахо Менчетић – 42
- Влахуша Бунић – 21¹⁷
- Влахуша Мариновић – 21¹⁷
- Влахуша, дубровачки поклисар – 17, 18, 20, 21
- водени знак – 90, 91, 104, 108, 112
- Водице – 140, 141, 144
- војвода, велики војвода – 9–14, 17, 18, 20, 21¹⁷, 42, 45, 48–51²⁵, 54–57, 59–62, 65, 66, 68, 69, 70⁷, 73–76, 81–87, 99, 103, 107, 110, 111, 113, 114, 131
- восак – 43, 90–92, 115, 133, 134
- Врбас, ријека – 18
- Вук Банић – 98³²
- Вук Хранић Косача – 21¹⁷, 48, 54, 62
- Вукац Прибигнић – 127
- Вукац Хранић Косача – 21¹⁷, 48, 54, 62, 103
- Вукашин Радичевић – 125
- Вукић Радовиновић – 125
- Вукман Југовић – 111, 114, 116
- Вукосав Влатковић – 125
- Галеацо Бруњол – 125
- галија – 21
- Гаспар Буфа – 143
- Гацко – 125
- Гашпар Контулис – 125
- гвожђе – 43
- Глоговница – 139, 143
- Гојислава, жена Радича Санковића – 14³⁶
- господин – 20, 26, 28, 29, 40, 48, 50, 54, 55, 57, 59, 60, 68, 69, 85, 86, 94, 100, 106, 107, 110–114, 136
- гости људи – 94, 96, 101
- град – 65, 68, 69, 77, 78, 81, 82
- Гргур XIV, папа – 142
- Гргур Боровић – 142
- грош – 104, 122, 131, 136, 138, 145
- Груж – 142
- Групко Добричевић – 56, 62
- Далмација – 17, 21, 74
- Данијел Кабужић – 41
- Данче – 122, 124, 127
- Деклешанец, село – 143
- Дела Ровера, властеоска породица – 144
- депозит (поклад) – 45, 48–51²⁸, 54, 55, 57, 59, 61, 70⁴, 81, 86, 103, 104, 107, 110, 111, 113–116
- депозитни лист – 45, 50, 51²⁸, 60, 61, 86
- деспот – 21¹⁷, 81, 82,
- Дивац, крстјанин – 68, 69, 73, 76
- дијак – 57, 62, 91, 94, 100, 107, 116
- динар, дубровачки – 48, 54, 103, 107, 111, 114, 115, 136
- динар, которски – 48, 54, 57
- Динић Михаило* – 132, 140
- Дмитар, крстјанин и старац – 48, 57, 62
- Добрашин Радичевић – 125
- Добре Калићевић – 29, 31
- Добрушко Бенчулић – 68, 73
- Драгић Голозловић – 74
- Драгић Грданац – 74
- Драгић, кнез – 68, 74
- Драгиша (Драгош) Гојсалић – 103, 104, 116
- Државна благајна (ризница) у Дубровнику – 136–138, 145

Државни архив у Дубровнику – 25,
 38, 45, 50, 57, 65, 66, 84, 89, 104, 108,
 111, 119, 124, 133⁹, 137¹⁹,
 Дријева – 82, 70^{4, 7}
 Друштво ризничара Свете Марије –
 136, 138, 145
 Дубровник, Дубровчани – 9, 10,
 12–14, 17–22, 25, 26, 28, 29, 31, 33,
 37, 38, 40, 41, 45, 48–50, 54–57,
 59–61, 69–72, 74–76, 78, 82, 83, 85,
 86, 89, 94, 95, 98, 99, 101, 103, 107,
 108, 110, 113–115, 121–124, 126–128,
 131–133, 136–138, 140–143, 146
 дукат – 54, 59, 61, 103, 104, 107, 110,
 111, 114, 115, 131, 132, 136, 138, 141,
 142, 144
 Ђовани Буфа – 143
 Ђурађ Радојевић – 125
 Ђуро Драгишић – 126
 експедиторија – 89, 94–96, 98, 100,
 131, 133, 136–139, 145
 епитропи – 122, 123, 128
 Ердель – 132, 140
 Живета Влчевић – 40, 42
 Живко Миловић – 40–42
 Жигмунд, угарски краљ – 18, 21
 жито – 43
 Жун Журговић – 68, 73
 Жупа дубровачка – 65, 78
 Загреб – 143
 Задар – 31
 закон – 26, 30
 запис, записаније – 26, 38, 48, 54, 56,
 59, 60, 91, 92, 94, 97, 104, 107, 108,
 111, 112, 114
 Запоља, властеоска породица – 132
 Звечај, град – 18
 Земун – 144
 Зета – 81, 99
 Зуан Зорзи (Иван Чоржи) – 82
 Иван Братосалић – 126
 Иван Вуковић – 103
 Иван Махлић – 131, 133, 134,
 136–138, 140, 141
 Иван Ратковић – 125
 Иван Твртковић – 131, 133–138, 140
 Иван, син Вите Гучетића – 142
 Иваниш Гостојевић – 125
 Иваниш Корвин – 139, 143
 Иваниш Нелипчић – 82
 Иваниш Остојић – 103
 изабрана властела – 25, 29, 68
 икона – 59, 61
 Италија – 43, 144
 јавна вјера – 139
 Јавни нотаријат у Дубровнику –
 121–124, 142,
 Јаков, подстригач сукна – 123, 127
 Јаком Милшић – 127
 Јаком Петров – 127
 Јакша Жамановић – 75
 Јанош Запоља – 140, 143
 Једрен – 76
 Јела (Јелена), жена Сандаља Хранића
 – 59, 61, 62, 82
 Јелена Груба, краљица – 90
 Јелена Јакшић – 140
Јиречек Константин – 90, 93
 канцелар – 25, 33, 38, 65, 104³
Карано-Твртковић Павле – 115
 Ката, ћерка Алексе – 123
 Катарина, ћерка Прибитка Миокнића
 – 124
 Квирина Квирина – 140
 Климе Будачић – 40, 43

- Климент Витков Гучетић – 141
Кнежев двор – 138, 145
кнез у Босни – 13, 18, 26, 28, 30, 37, 38, 40–43, 48, 54, 62, 65, 66, 68, 74–76, 94, 99, 100, 103, 104, 107, 108, 111, 114–116, 125
кнез у Дубровнику – 12, 20, 25, 28–33, 38, 40, 42, 43, 48, 50, 54, 56, 59, 60, 68, 69, 75, 76, 81–83, 85, 86, 94, 95, 100, 107, 110, 111, 113, 114, књигоноша – 17, 22
кожа – 43
Конаваоски доходак – 131, 132, 136–138, 141
Конавли – 21¹⁷, 30, 42, 65, 70⁵, 71, 74, 76, 78, 81–83, 86, 87, 99, 131, 141
коњска опрема – 54, 57
Корчула – 127
Косаче, властеоска породица – 61, 74, 75, 78, 103, 116, 132, 136, 140, 141, 144, 145
Котор – 70⁵, 74, 81, 82
Котроманићи, владарска династија – 74
Кремона – 126, 142
крзно – 43
Крижевац – 139, 143
Крижевачка жупанија – 132, 143
Кричена Драга, село – 77
крстјанин – 48, 62, 68, 69, 73, 76
Кујава, краљица – 28
Кукуљевић Сакцински Иван – 132
Куртовић Есад – 62
- Ладислав Напуљски – 18
Лазар Хребелановић – 59
лазарети (сиромаси у Св. Лазару) – 122, 124
Лактанцио Буфа – 136, 138, 143
Ластово – 122
Левант – 37
- легати – 119, 124
Леденице – 41⁸
Лисац, село – 9, 10, 13
лист – 29, 31, 33, 49, 50, 54–57, 59–61, 76, 86, 94–96, 98³⁴, 100, 106, 107, 110, 111, 114
литар – 41, 48, 54, 57, 59, 61, 103, 104, 107, 110, 111, 114, 115
логотет – 9, 13, 25, 29–31, 34, 49, 55, 59, 69, 73, 76
Ломбардија – 142
Лудовик Фирентинац – 136, 138, 142
Лука Бунић – 29, 31
Луција, ћерка Братута Градојевића – 127
- љекар – 136, 138, 142, 143, 146
Љубиша Динчић – 125
Људевит Пакрачки – 144
Љута – 82, 83
- Мађарски државни архив – 133, 134
Мађарски народни музеј – 133, 134
Мала браћа (фрањевци) – 122, 124
Мали Калник – 132, 137, 139, 143, 144
Мало вијеће у Дубровнику – 43, 68, 69, 76, 126–127
Манастир Милешева – 145
Мантова – 125
Марин (Мароје) Бунић – 31, 41, 42
Марин Градојевић – 122, 123, 126, 127
Марин Кабужић – 37, 38, 40–43
Марин Растић – 42
Маргол Жамановић – 68, 75, 76
Маргол Стјепана Земањић – 122, 126
Матеј Градић – 68, 73
Матија Корвин, угарски краљ – 132, 143
Матија, син Петра Балше – 132, 140, 143

Медуша, ћерка Братуга Градојевића – 127
Миклошич Франц – 25, 115
 Милан Витасовић – 125
 Милано – 142
 Милета Градојевић – 125–126
 Милета Поповић – 9, 10, 12, 13
 Миливоје Прибитковић – 125
 Милоје, поп – 116
 Милош Кекановић – 125
 Милша Радованић – 40–43
 Михаил Менчетић – 68, 75
 Михаило (Михоч) Лукаревић – 29, 32
 Михаило Бунић – 31
 Михаило Кабужић – 41
 Михаило Растић – 18¹, 42, 68, 73
 Михољанци – 139, 143
 Михоч Анзуловић – 125
 Михоч Илић – 127
 Монтефелтро, властеоска породица – 144
 Моровић, мјесто у Срему – 143, 144
 Мркша, господар Авлоне – 31

 Нико Прибисалић – 126,
 Никола (Никша) Пуцић – 29, 32, 42, 68, 73
 Никола Градојевић – 122, 123, 126
 Никола Гучетић – 29, 30
 Никола Жамановић – 75
 Никола Кабужић – 41
 Никола Лукаревић – 32
 Никола Ратковић – 127
 Никола Сфондрати – 142
 Никола, унук Петра Балше – 140, 143
 Николета, ћерка Братуга Градојевића – 127
 Николица Паштровић – 99
 Никша Грубетич – 29, 32, 33, 40–42
 Никша Звијездић – 25, 29, 34, 104, 108, 112

 Ново Брдо – 43, 125
 нотар – 122, 123, 131, 134, 136–139, 142, 144

 олово – 31, 37, 38, 40, 41, 43
 Олово, рудник – 37
 Остоја Драгишић Косача – 103, 104, 113–116
 Остоја Паштровић – 75, 76, 89, 94–100
 отроци – 68, 77

 Павле Клешић – 132
 Павле Раденовић – 18, 26, 37, 38, 40–43, 74, 78
 Павле Радишић – 18
 Павловићи, властеоска породица – 38, 43, 66, 71, 72, 74, 75, 78, 99
 Паво Никшић – 125
 палата – 28, 29, 34
 Палко (Паоко) Гундулић – 29, 31, 40–42
 Папска држава – 144
 Паскоје Растић – 13³³, 40, 42
 Патронела, ћерка Братуга Градојевића – 127
 Пезаро – 144
 Пељешац – 26
 Первула Гучетић – 141
 Перо Лукаревић – 68, 76
 перпера – 14³⁶, 33, 48, 54, 57, 94, 98, 100, 103, 104, 107, 111, 114, 115, 122–124, 131, 136, 138, 142, 144
 Петар Балша Косача – 131–134, 136–141, 143, 145
 Петар Градојевић – 125–126
 Петар Калић – 125
 Петар Павловић – 41⁹, 43
 пехар – 48, 54, 57, 85

печат – 33, 40, 48–50, 54–56, 59, 65, 69, 78, 85, 90–92, 94, 98³⁴, 104, 107, 108, 111, 112, 114–116²³, 133, 134, 136, 139

писар – 62, 86, 92, 105, 108, 142

писмо – 9–13, 17–21, 37, 38, 40–42, 69, 81, 84–86, 90, 91, 93, 96–99, 136, 144

племе – 68,76

племенито – 29, 68, 76

плико сребро – 54, 61, 103, 104, 107, 110, 111, 114, 115

повеља – 9, 13, 26, 30, 33, 69–75, 77, 96, 131, 133⁹, 135, 136, 144

Подборач – 125

Подвисоко – 42

Покрајац Тасовчић – 13³²

посланик (поклисар) – 9, 13, 17, 18, 20, 21, 28, 30, 37, 45, 51²⁸, 62, 69, 71, 74, 76, 78, 82, 97–99, 131–134, 136–141, 144

потврда (признаница) – 45, 50, 57, 95, 96, 104, 108, 111, 112, 114, 115, 131–133⁹, 136–139, 145

првар – 101

Прибац, родочелник Припчића – 62

Прибисав Похвалић (Похвалица) – 48–51²⁸, 54, 55, 57–60, 62, 85–87

Прибисав, дијак – 107, 116

Пријепоље – 145

Приморје (Сланско приморје, Нове земље) – 9, 10, 25, 26, 28–30

протовестијар – 37, 38, 40, 41, 43

Радашин Утјешановић – 125

Радивој Витојевић – 125

Радивој Степковић – 103

Радич Миобратовић – 125

Радич Паштровић – 75, 99

Радич Санковић – 9–14

Радич Степковић – 103

Радован Витасовић – 125

Радоје Љубушић – 41⁹

Радоје Унчетић – 125

Радојко Милићијевић – 125

Радокна Радовчић – 125

Радоња Припчић – 57, 62

Радосав Драгишић Косача – 103, 104, 108, 110–112, 115, 116

Радосав Павловић – 42, 76, 81, 83, 98³², 99

Радосав Степковић – 103

Радосав, дијак – 92, 94, 100

Радослав Паштровић – 73, 99

Рајан Радовановић – 125

Рат Карој – 135

Ратко Мишановић – 17, 18, 20, 21

Решетар Милан – 29

Рикардо дел Бене – 124

рубин – 59

Русаг босански – 28, 29, 107, 110, 113

Руско Христифоровић – 10, 19, 25, 29, 31, 33, 34, 38, 40, 42, 49, 55, 59, 61, 65, 69, 73, 86

Сава, ријека – 144

Сандаљ Хранић Косача – 9, 18, 21¹⁷, 26, 45, 48–51²⁵, 54–57, 59–62, 65, 66, 68–78, 81–83, 85–87, 92¹¹, 99, 103, 107, 110, 111, 113–116, 131

Свети Сава – 124, 136, 138, 139, 145

Светодмитарски (Српски) доходак – 25, 28, 29, 33, 89, 93–97, 99, 100

свједок – 65, 72, 73, 94, 96, 100, 122, 123, 131, 134, 136, 138, 139, 144

Силвестер Петрони – 142

Симко (Симе) Гучетић – 29, 32

Скрадин – 74, 77

Славко Радосалић – 40, 42, 43

Славонија – 132, 139, 140

Сладоје Вуковић – 103

слободштина – 26

слуга – 17, 18, 20, 48, 51²⁸, 54, 56, 68, 74, 76, 86
 служба – 65, 68, 71, 72, 74–77, 99, 116, 127, 132, 138, 140, 143
 смарагд – 59
 со – 43
 Соко, град – 83
Спавало Љубо – 78
 Сплит – 81
 Србија, Срби – 30, 33, 76, 146
 Сребреница – 125
 сребро – 41⁹, 76, 111, 114
 Срем – 141, 143, 144
 Сријема – 131, 136, 140, 141, 14
 Срима – 140, 141, 144
 Стана, жена Марина Градојевића – 126
 Стана, жена Николе Градојевића – 126
 станак – 18, 81, 82, 85–87
 Станула, ћерка Братуга Градојевића – 122, 127
 старац – 57, 62
 Стефан (Степко) Лукаретић – 17, 32, 40, 41, 43
 Стефан Вукчић Косача – 21¹⁷, 74, 103, 116, 131, 138, 139, 145
 Стефан Дабиша, краљ – 30, 42, 90
 Стефан Драгишић Косача – 103, 104, 107, 108, 115, 116
 Стефан Душан, краљ – 26
 Стефан Лазаревић – 21¹⁷, 81, 82
 Стефан Остоја, краљ – 9, 13, 17, 18, 21, 25, 26, 28–30, 32, 38, 42, 74, 90, 91, 100
 Стефан Остојић, краљ – 28, 29, 71, 74
 Стефан Херцеговић (Ахмет-паша Херцеговић) – 131–132, 140
Стојановић Љубомир – 61, 86, 93, 115
 Стон – 26, 127
 Стонски доходак – 99³⁵
 судија – 38, 40, 41, 43, 44, 122, 123
 сукнар – 119, 124
 Сутјеска – 94, 100
 Сутоморе – 73
 Твртко I, краљ – 90
 Твртко II, краљ – 26, 30, 32, 82, 89, 90, 92, 94–96, 98–100
 тестамент – 41, 81, 119, 121–124, 128, 142
 типар – 90, 115, 116, 134⁹
 тканине – 43, 75, 124, 125
 Томаш Бућанин (Бућанић) – 28, 30
 Томаш Лужац – 30
 Требиње, Требињска област – 41⁹, 65, 78, 119, 124, 125, 140
 Трибуња – 140
 трибутно писмо – 89, 92, 93, 95, 96, 98, 99
 Трогир – 81
 Турска – 140

Ђирковић Сима – 72
 Угарска – 26, 30, 31, 145
 унча – 48, 54, 57, 59, 61, 103, 104, 107, 110, 114, 115
 Урбино – 125, 136, 138, 143, 144
 фамилијар – 65, 66, 69⁴, 72, 74, 77, 78
 Фердинанд Хабсбуршки – 144
 Филип, канцелар – 104³
 Филип, трговац из Урбина – 125
 Фиренца – 126
 Франка, ћерка Хијеронима
 Сфондратија – 142
 Франко Петковић – 127
 Франо Бавжелић – 18¹
 Франуша Гундулић – 142
 Франческо Буфа – 143
 херцег – 17–21, 116, 131–134, 136–141, 143–145

Хијероним Сфондрати – 131, 134,
136–138, 142
хоспитал – 122, 128
Храна Вуковић – 75
Хрватинићи, властеоска породица – 17
Хрвоје Вигњевић – 28, 30
Хрвоје Вукчић Хрватинић – 9, 17–21,
26, 41¹⁰
Хум, Хумска земља – 18², 115, 145

Цавтат – 14³⁶
царина – 70^{4, 7}
цариник – 41⁸
Цвјетко Казнари – 122, 127

Церница – 125
црква босанска – 62, 72, 73, 76
Црква Свете Марије – 122, 123, 127,
138, 145
Црква Светог Николе – 122, 124, 127
Црква Светог Шимуна – 122, 124, 128

чабар – 48, 54, 57
Чанадска жупанија – 140, 143
Чремошник Грегор – 90–93, 99, 100,
104, 108, 111

Шибеник – 140, 144
Шипан – 139–141

УПУТСТВО ЗА ИЗДАВАЊЕ ИСПРАВА

Кратак историјат исправе: вријеме и мјесто одлуке о правном чину и/или записивању правног чина; аутор и дестинатар; оригинал, копија, печат; врста и димензије материјала на којем је исправа писана; очуваност; мјесто чувања документа.

Ранија издања: библиографија ранијих издања; битне разлике у односу на раније или ранија читања.

Текст исправе:

1. Сваки пети ред означити бројем.
2. Киноварна слова су велика и означавају почетак новог пасуса.
3. Почетак новог пасуса понекад се означава крстом. У том случају такође се користи велико слово.
4. Предлаже се употреба великих слова у складу са данас важећим правописом.
5. Надредни знаци (акценти) се не биљеже.
6. Титле се обавезно остављају код бројева.
7. Скраћенице написане са титлом разрјешавају се у округлим заградама – ( ).
8. Скраћенице написане без титли разрјешавају се у угластим заградама – [ ].
9. Натписана слова спуштају се у ред без икаквих посебних ознака.
10. Оштећене празнине разрјешавају се у стреластим заградама – ⟨ ⟩.
11. Очигледне писарске грешке означавају се ускличником у округлим заградама (!). У одређеним случајевима препоручује се коментар у напомени.
12. Оригинална интерпункција замјењује се савременом, при чему реченица треба да представља логичку цјелину.
13. Нема потребе да се при издавању докумената користи широко *e* (€), које се понекад појављује умјесто прејотованог *e* (ϰ), пошто је према позицији употријебљеног широког *e* јасно каква му је гласовна вриједност. Предлажемо да се умјесто њега употребљава обично *e* (€).
14. Приликом издавања босанских повеља и, евентуално, докумената писаних босанчицом, неопходно је, тамо гдје се појављује, задржати ћерв (ћ).

15. Уколико је ријеч скраћена тако да је изостављен један (или оба) вокала који се понављају, у заграду се ставља један од њих, нпр. **пр̄рокъ** – пр(о)рокъ, реч̄нноє – реч(е)нноє.

Каснији записи на документу

Превод на савремени језик

Дипломатичке особености

Просопографски подаци

Установе, важнији термини

Топографски подаци: убицирање топонима који се помињу у исправи (по потреби приложити карту)

Обавезан је снимак документа који се анализира.

УПУТСТВО ЗА АУТОРЕ

Ово упутство представља допуну *Упутства за издавање исправа*, које се штампа на крају сваке свеске часописа. У том смислу сарадници часописа би требало да се придржавају овдје изнијетих препорука.

Прилози који се објављују у часопису морају, поред осталог, садржати:

– **име аутора и назив установе у којој аутор ради** (афилијација) у пуном облику (нпр. Универзитет у Бањој Луци, Филозофски факултет, Одсек за историју). Афилијација се исписује непосредно испод имена аутора.

– **адресу или е-адресу** аутора, која се даје у напмени при дну прве странице чланка, а смјерница за напомену смјештена је иза имена аутора и означена астериском (**Име Презиме***). Ако је више аутора, наводи се адреса само једног, обично првог аутора.

– **сажетак** (апстракт), као кратак информативни приказ садржаја чланка, дужине до 100 ријечи, који је смјештен између заглавља (име аутора, наслов) и кључних ријечи.

– **кључне ријечи**, односно термини или фразе који најбоље описују садржај чланка за потребе индексирања и претраживања. Кључних ријечи не може бити више од десет, а смјештене су након сажетка, а прије текста чланка. У кључним ријечима требало би избјегавати широке термине (нпр. повеља, дипломатика, средњи вијек), а стављати оне који су ужег значења и у вези са конкретним радом (нпр. могориш, Сандаљ Хранић, вјера, година настанка документа).

– **резиме**, који је на крају сваког чланка (дужине до 100 ријечи).

УРЕДНИЧКЕ ПРЕПОРУКЕ

У рубрици *Кратак историјат исправе* није потребно посебно се упуштати у околности настанка документа. Основне напомене о томе дају се на почетку рада, у уводном дијелу, гдје акценат треба ставити само на оне чињенице које помажу да се расвијетле околности које су недовољно познате или спорне у науци, уз упућивање на одговарајућу литературу.

Текст издања документа на српскословенском језику обавезно писати фонтом: **Hram Studenica**, величина **12**, кодна страна **EN** (English). Текст издања документа насталог на неком другом старом језику, само

уколико то није могуће фонтом Times New Roman, куца се одговарајућим другим фонтом, величина 12. Аутори би обавезно, уз текст свог рада, требало да доставе и коришћени фонт.

Редови из изворника обиљежавају се двјема усправним цртама између којих је одговарајући број, нпр. |3|.

У издању текста докумената није потребно наводити различита читања ранијих издавача која не мијењају смисао текста (испуштена, додата или удвојена слова, штампарске грешке и сл.). На то се може осврнути у рубрици **Ранија издања**, нпр: „Издање/а садржи/е већи број грешака/различитих читања којима се не мења смисао текста“ (у загради можда навести неке од карактеристичних примјера). У рубрици **Ранија издања** препоручује се хронолошко навођење издања, без упуштања у даљња објашњења сваког од њих.

У рубрици **Дипломатичке особености** није дозвољена појединачна анализа свих дипломатичких форми које се јављају у документу. Потребно је задржати се само на оним дипломатичким аспектима документа који представљају јединствена или ријетка рјешења у односу на оно што се може сматрати уобичајеном праксом датог времена и поднебља, дакле, само на дипломатичким особеностима.

У овој рубрици препоручује се употреба научног апарата.

У рубрици **Важнији појмови и установе** није потребно коментарисати, па ни помињати, добро познате појмове и установе (војвода, властела, Мало вијеће...). Изузетно, објашњења оваквих појмова и установе могу се дати само ако је њихова употреба у конкретном документу на неки начин особена, и само ако у том смислу раније нису објашњавани.

Потребно је обавезно навести ред/редове из изворника у којима се јавља појам или установа који се објашњавају.

У рубрици **Просопографски подаци** није потребно коментарисати, па ни помињати, добро познате личности као што су владари, велики обласни господари и друге историјске личности највишег реда (Стефан Душан, Стефан Твртко, Сандаљ Хранић, Стефан Вукчић Косача, Свети Сава...). Изузетак се може учинити уколико њихово помињање на неки начин расвјетљава слабије познате или спорне појединости њихове дјелатности, при чему нагласак у објашњењу треба ставити управо на те појединости.

Потребно је обавезно навести ред/редове из изворника у којима се јавља личност која се објашњава.

У рубрици **Топографски подаци** није потребно коментарисати, па ни помињати, добро познате топониме (Дубровник, Србија, Босна, Требиње, Неретва...). Изузетак се може учинити уколико њихово помињање на неки начин расвјетљава слабије познате или спорне појединости њихове историјске улоге, при чему нагласак у објашњењу треба ставити управо на те појединости.

Код коментарисања микропонима, нарочито међника посједа дарованих појединим повељама, препоручује се описивање посједа који ће укључити у повељи наведене микропониме, уз упућивање на евентуално приложену карту.

Потребно је обавезно навести ред/редове из изворника у којима се јавља топографски податак који се објашњава.

У рубрикама **Важнији појмови и установе**, **Просопографски подаци** и **Топографски подаци** није потребно коментарисати појмове, установе, личности и топониме који су већ објашњавани у претходним свескама ГПБ. Такви појмови/установе/личности/топоними наводе се на почетку сваке рубрике у форми: „У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњавани појмови/установе/личности/топоними: **перпера** (ГПБ 1, 2, према регистру)/**Руско Христофоровић** (ГПБ 1, 2, 3, према регистру)/**Стон** (ГПБ 1, 2, 3, према регистру)“.

У овим рубрикама библиографске упутнице треба давати у за то предвиђеним одјелцима *Извори и литература*. Напомене се овдје не препоручују и треба их избјегавати.

ЛЕКТОРСКЕ ПРЕПОРУКЕ

Аутори би требало да обрате пажњу и на сљедеће:

– текст прилога предаје се у истовјетној писаној и електронској верзији, куцан фонтом **Times New Roman**, величина **12**, проред **1,5**, кодна страна **SR** (Cyrilic);

– осим у издању текста документа, не препоручује се употреба других фонтова;

– наводнике приказивати као: „“

– полунавод: ’

– црта: –, обавезна употреба приликом навођења страна, нпр. 123–127 и година, нпр. 1331–1355;

– цртица (-) се користи само у полусложеницама: српско-византијски;

– запета се увијек куца у нормалу, сем у случајевима када је саставни дио цитираног текста у курзиву. У библиографским јединицама цитирати на сљедећи начин: С. Ћирковић, „Верна служба“ и „вјера господска“, Зборник ФФ у Београду 6–2 (1962) 95 (запета у нормалу и без запете после заграде);

– иницијал имена треба одвајати од презимена аутора: В. А. Мошин;

– датуми се пишу на сљедећи начин: 16. април 1346;

– вијекови се пишу римским цифрама: XIV вијек;

– скраћенице за метар, километар, центиметар, милиметар пишу се ћирилицом: м, км, цм, мм;

– димензије које се односе на документе треба наводити у милиметрима (мм);

– наслове рубрика куцати болдованим и италиком слогом: ***Ранија издања***,

– наслове пододјелака и одредница куцати болд слогом: **Хронологија, Драгоје Бенвенутић.**

СПИСАК СКРАЋЕНИЦА

Е. Fermendžin, <i>Acta Bosnae</i>	Е. Fermendžin, <i>Acta Bosnae potissimum ecclesiastica cum insertis editorum documentorum regestis ab anno 925 usque ad annum 1752</i> , Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium vol. 23, Zagreb 1892.
ГЗМ	Гласник Земаљског музеја Босне и Херцеговине
Глас СКА/САН/ САНУ	Глас Српске краљевске академије/ Српске академије наука/ Српске академије наука и уметности
Гласник ДСС/СУД	Гласник Друштва српске словесности/ Српског ученог друштва
Годишњак ДИ БиХ	Годишњак Друштва историчара Босне и Херцеговине
Годишњица НЧ	Годишњица Николе Чупића
ГПБ	Грађа о прошлости Босне
Ђ. Даничић, <i>Рјечник</i>	Ђ. Даничић, <i>Рјечник из књижевних старина српских I–III</i> , Београд 1863–1864.
<i>ЕСИ</i>	<i>Енциклопедија српске историографије</i> (ур. С. Ћирковић – Р. Михаљчић), Београд 1997.
Зборник ФФ у Београду	Зборник Филозофског факултета у Београду
ЗРВИ	Зборник радова Византолошког института
<i>ИСН</i>	<i>Историја српског народа I–II</i> , Београд 1981, 1982.

ИГ	Историјски гласник
ИЧ	Историјски часопис
К. Јиречек, <i>Споменици српски</i>	К. Јиречек, <i>Споменици српски</i> , Споменик СКА 11 (1892); Београд 2007 ² .
ЛИЧ	Југословенски историјски часопис
П. Карано-Твртковић, <i>Србски споменици</i>	Павле Карано-Твртковић, <i>Србски споменици или старе рисовулџ, дипломе, повелџ, и сношения босански, сербски, херцеговачки, далматински, и дубровачки кралџва, царева, банова, деспота, кнезова, войвода и властелина</i> , Београд 1840.
С. Ljubić, <i>Listine</i>	С. Ljubić, <i>Listine o одношajih izmedju južnoga Slavenstva i Mletačke republike I–X</i> , Zagreb 1868–1891.
ЛМС	Летопис Матице српске
ЛССВ	<i>Лексикон српског средњег века</i> (ур. С. Ћирковић – Р. Михаљчић), Београд 1999.
Ф. Miklosich, <i>Monu- menta Serbica</i>	Ф. Miklosich, <i>Monumenta Serbica spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii</i> , Viennae 1858.
<i>Monumenta Ragusina</i>	<i>Monumenta Ragusina. Libri reformationum I–V</i> , Zagreb 1879–1897.
Ј. Мргић-Радојчић, <i>Доњи Краји</i>	Ј. Мргић-Радојчић, <i>Доњи Краји. Крајина средњовековне Босне</i> , Београд 2002.
С. Новаковић, <i>Законски споменици</i>	С. Новаковић, <i>Законски споменици српских држава средњег века</i> , Београд 1912, 2005 ² .

Прилози ИИ у Сарајеву	Прилози Института за историју у Сарајеву
Прилози КЈИФ	Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор
М. Пуцић, <i>Споменици српски</i>	М. Пуцић, <i>Споменици срџбски</i> I–II, Београд 1858–1862, 2007 ² .
Rad JAZU/HAZU	Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti/ Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti
<i>СБР</i>	Српски биографски речник 1–5 (ур. Чедомир Попов), Нови Сад 2004–2011.
Т. Smičiklas i dr., <i>Diplomatički zbornik (= Codex diplomaticus)</i>	Т. Smičiklas i dr., <i>Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije (= Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae)</i> II–XVIII, Zagreb 1904–1990.
А. Соловјев, <i>Одабрани споменици</i>	А. Соловјев, <i>Одабрани споменици српског права</i> , Београд 1926.
ССА	Стари српски архив
Љ. Стојановић, <i>Записи и натписи</i>	Љ. Стојановић, <i>Стари српски записи и натписи</i> I–VI, Београд 1902–1926.
Љ. Стојановић, <i>Родослови и летописи</i>	Љ. Стојановић, <i>Стари српски родослови и летописи</i> , Београд – Сремски Карловци 1927.
Љ. Стојановић, <i>Повеље и писма</i>	Љ. Стојановић, <i>Старе српске повеље и писма</i> I–1, Београд – Сремски Карловци 1929; I–2 Београд – Сремски Карловци 1934.

- Љ. Стојановић, *Стари српски хрисовуљи*
- Љ. Стојановић, *Стари српски хрисовуљи, акти, биографије, летописи, типници, поменици, записи и др.*, Споменик СКА III (1890)
- С. Ћирковић, *Историја Босне*
- С. Ћирковић, *Историја средњовековне босанске државе*, Београд 1964.
- HBL*
- Hrvatski biografski leksikon 1–7*
(ur. N. Kolumbić i dr.), Zagreb 1983–2009.

ГРАЂА О ПРОШЛОСТИ БОСНЕ

6

2013

Академија наука и умјетности Републике Српске

Институт за историју

Бана Лазаревића бр. 1

78000 Бања Лука

Телефон: +38751/333-718

Е-пошта: istorija@anurs.org

Рецензенти

Ђорђе Бубало

Радивој Радић

Секретар Редакције

Тамара Вуковић

Лектура и коректура

Милутин Вујић

Наташа Ракас Аранђеловић

Регистар

Тамара Вуковић

Превод на француски

Паскал Донжон

Излази једном годишње.

ISSN

2233-1778

Штампа

Графомарк, Лакташи

Тираж 300